22 זײַטען (צִיהונג פֿון דער מלוכה־לאָטעריע – זעה זײַט 18) פּרייז 30 גראָשען

NAJER FOLKSBLAT
Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

נייער פאָלקסבלאַט

14־טער יאָהרגאַנג | לאָדז, פֿרייטאָג פּ׳ ויצא ו׳ כסלו תרצ״ז | אַדרעס: לאָדז, פּעטריקאָווער 21 טעל. 224-71 Adres Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. Skrz. poczt.1.06 | Łódź, Piątek, 20 listopada 1936 | № 267

פּשיטיקער בלוטיגע געשעהענישען פֿאַר׳ן אַפּעלאַציע־געריכט אין לובלין

דער פּראָצעס וועט געדויערען דריי טעג. – אָפּגעוואָרפֿען דעם פֿאַרשלאַג פֿון אַדוו. שומאַנסקי וועגען אַ לאָקאַלע וויזיע אין פּשיטיק. – דער פּראָקוראָר וועגען די יודישע און קריסטליכע אָנגעקלאָגטע. – רעדעס פֿון די אַדוואָקאַטען פֿעניגשטיין און האַרטגלאַס. – גיפֿט־רעדע פֿון לאָדזער אַדוו. קאָוואַלסקי

מאָנטאָג זאָל פֿערעפֿענטליכט ווערען דער פּסק־דין

לובלין, 19 (טעלעפֿאָניש פֿון אונזער ספּעציעלען שליח).

היינט 15 מינוט נאָך ניין האָט זיך אין היגען אַפּעלאַציע־געריכט אָנגעהויבען דער אַפּעלאַציע־פּראָצעס וועגען די פּשיטיקער געשעהענישען. דער געריכטס־זאַל איז איבערפֿולט.

צוליב דעם, וואָס דער זאַל, וואו עס ווערען געפֿיהרט די פֿערהאַנדלונגען, איז זעהר קליין, האָבען די זשורנאַליסטען געהאַט גרויסע שוועריגקייטען בײַם בעקומען ערטער ביים פּרעסע־טיש. פֿאַר אַ צייטונגס־פֿאַרשטעהער זענען בעשטימט געוואָרען פֿלעצער צווישען פּובליקום.

די ערשטע באַנק פֿון פּובליקום האָט מען אָפּגעגעבען פֿאַר די לובליבער אַדוואָקאַטען.

דעם פֿאָרזיץ פֿון טריבונאַל פֿיהרט דער וויצע־פּרעזעס ד״ר הובעל. אַלס רעפֿערענט איז ווי בעוואוסט, בעשטימט געוואָרען דער ריכטער טשאַרנעצקי.

די 57 בעשולדיגטע (43 פּאָליאַקען און 14 יודען) זענען איך זאַל נישט אָנוועזענד.

פֿון די 14 בעשולדיגטע יודען, זענען בלויז ... אויף דער פֿריי. די איבעריגע זיצען אין תּפיסה.

ווי בוואוסט, האָבען די יודישע פֿערטיידיגער אין זייערע אַפּעלאַציעס אָנגעוויזען, אַז די יודישע בעפֿעלקערונג אין פּשיטיק איז ... געצוואונגען צו זעלבסטפֿערטיידיגונג און דעריבער איז די שטראָף פֿאַר די פֿערמשפּטע נישט קיין פֿערדינטע.

בעזונדערס האָט דעם מאָמענט בעטאָנט אַדוואָקאַט בערענסאָן.

אַדוואָקאַט עטינגער רעדט אַרום אין זיין אַפּעלאַציע וועגען פֿערקלענערן די שטראָף צוליב אַ רייה יורידישע און פֿאָרמעלע מאָטיוון.

דער פּראָקוראָר דוטקעוויטש דאַגעגען פֿאָדערט אין זיין אַפּעלאַציע צו העכערן די שטראָף פֿאַר לעסקאָ׳ן אויף 10 יאָהר (אַנשטאָט 8), פֿאַר לייזער קירשענצווייג 8 יאָהר (אַנשטאָט 6), פֿאַר פֿרידמאַנען 6 (אַנשטאָט 5). דער פּראָקוראָר פֿערלאַנגט אויך אַז עס זאָל פֿערגרעסערט ווערען די שטראָף פֿאַר די פּוילישע פֿערמשפּטע.

אין זאַל זענען אָנוועזענד אַלע יודישע אַדוואָקאַטען.

צווישען פּובליקום זעהט מען אויך די עלטערן פֿון די פֿערמשפּטע לעסקאָ, קירשענצווייג און פֿרידמאַן.

ווי מען גיט איבער, האָבען די פֿערטיידיגער פֿון די יודישע אָנגעקלאָגטע אָפּגעהאַלטען נעכטען אַ בעראַטונג וועגען דער טאַקטיק און די ריכט־ליניען פֿון דער יודישער פֿערטיידיגונג ביים פּראָצעס. די בעראַטונגען האָבען זיך פֿערצויגען ביז שפּעט ביינאַכט.

טירען פֿון די פֿערטיידיגער פֿון די קריסטליכע אָנגעקלאָגטע, וועלכע האָבען אין ראַדאָמער קרייז־געריכט בעהויפּטעט, אַז דאָס געריכט קען זיך שטיצען נאָר אויף די קריסטליכע עדות, דאַגעגען די יודישע עדות דאַרפֿען נישט בעגלויבט און מען קען זייערע ערקלערונגען נישט נעהמען אין אַכט. די עדות — ערקלערט דער פּראָקוראָר — מוז מען נעהמען אינדיווידועל, ניט דען בעזונדער.

דער פּראָקוראָר טרעט אויך אַרויס געגען די מאָ־ פֿאָדערונג פֿון אַ שטרענגער שטראָף פֿאַר אַלע אָנגעקלאָגטע, ווייל מעסיגע שטראָפֿען — ווי די פּראַקטיק פֿון דער לעצטער צייט האָט בעוויזען — האָבען נישט קיין שום ווירקונג. דער בעסטער בעווייז איז דער פֿאַקט, אַז שוין נאָכ׳ן פּשיטיקער אורטייל זענען פֿאָרגעקומען בלוטיגע געשעהענישען אין אַ רייה אַנדערע ערטער.

—✕—

רעדע פֿון אַדוו. פֿעניגשטיין

נאָך דער רעדע פֿון פּראָקוראָר האָט גענומען אַ וואָרט דער אַדוו. פֿעניגשטיין, דער ציוויל־מאָהנער פֿון די געליטענע יודען.

אַדוו. פֿעניגשטיין קריטיקירט שטאַרק דעם אורטייל פֿון ראַדאָמער קרייז־געריכט: ער שטעלט זיך נאָכדעם אָפּ אויף די טעזען פֿון ראַדאָמער אורטייל. ער ווייזט אָן, אַז דאָס געריכט האָט זיך הויפּטזעכליך געשטיצט אויף די ערקלערונגען פֿון די קריסטליכע עדות און דאַגעגען די יודישע עדות האָט דאָס געריכט איינגאַנצען נישט גענומען אין אַכט און נאָר צוליב דעם איז מעגליך געווען אַזאַ אורטייל ווי עס איז געקומען אין ראַדאָם.

צום סוף פֿון זיין רעדע אַפּעלירט אַדוו. פֿעניגשטיין צום געריכט, אַז עס זאָל גענומען אין אַכט די ליידען פֿון די יודישע געליטענע בעת די פּשיטיקער בלוטיגע געשעהענישען. און אַז **עס זאָלען אויסגעבעסערט ווערען די וועהטאָגליכע און שמערצליכע טעזען פֿונם פּסק־דין פֿון ראַדאָמער קרייז־געריכט**.

נאָך די רעדע פֿון ציוויל־מאָהנער אַדוו. פֿעניגשטיין האָט גענומען אַ וואָרט

אַדוו. אַפּאָלינאַרי האַרטגלאַס

אַדוו. האַרטגלאַס אַנאַליזירט גענוי די מאָטיווען פֿון ראַדאָמער אורטייל. ער גיט אַ גענויע אָפּשאַצונג פֿון דעם גאַנצען בעווייז־מאַטעריאַל. ער שטעלט זיך אָפּ אויף דער שטימונג פֿון די פּשיטיקער יודען בעת די בלוטיגע געשעהענישען און ערב די געשעהענישען. ער פּאָלעמיזירט מיט דעם פּראָקוראָר און ווייזט אָן, אַז **די יודען אין פּשיטיק האָבען זיך געפֿינען ערב די געשעהענישען נישט נאָר אין צושטאַנד פֿון נויט־פֿערטיידיגונג, נאָר ממש אין דירעקטער לעבענס־געפֿאַהר**. אויף דעם פּראָצעס אין ראַדאָם איז אונטער יעדען ספק פֿעסטגעשטעלט געוואָרען, אַז נאָך אַ צייט פֿאַר די געשעהענישען איז די לאַגע פֿון די פּשיטיקער יודען געווען אַ אומערטרעגליכע. זיי האָבען זיך כסדר געווענדעט נאָך הילף צו די מאַסגעבענדע פֿאַקטאָרען. די דאָזיגע פֿאַקטען זענען בעשטעטיגט געוואָרען דורך די בעגלויבטסווערטע עדות. איך ווייס — האָט אַדוו. האַרטגלאַס געזאָגט — אַז איך וועל שוין די מינקאָווסקי׳ס נישט לעבעדיג מאַכען. **עס האַנדעלט זיך אָבער דאָ נישט בלויז אין די קרבנות פֿון די פּשיטיקער געשעהענישען. נאָר עס געהט קודם כל אין דעם שוץ און זיכערקייט פֿון די דריי מיליאָן יודען אין פּוילען.** די דאָזיגע יחסות מחזון גענומען יודען אין שוץ. דער אויסגאַנג פֿון פּשיטיקער פּראָצעס, דער פּסק־דין פֿון ראַדאָמער קרייז־געריכט האָט נישט בעגינסטיגט די יודישע זיכערקייט. באַלד נאָכ׳ן ראַדאָמער אורטייל האָט זיך איבערן לאַנד אויסגעגאָסען אַ כוואַליע אַנטי־יודישע עקסצעסען.

אַדוו. האַרטגלאַס פֿערענדיגט זיין רעדע וואָס האָט געמאַכט זעהר אַ שטאַרקען רושם מיט אַ אַפּעל אַז דאָס אַפּעלאַציע־געריכט זאָל בעפֿרייען די אָנגעקלאָגטע יודען.

אַדוו. קאָוואַלסקיס גיפֿטיגע „דרשה"

עס בעהמט דאַן אַ וואָרט אַן ענדעקישער פֿערטיידיגער און באַלד נאָך איהם טרעט אַרויס מיט אַ ווילדער גיפֿטיגער רעדע דער לאָדזער פֿיהרער פֿון די ענדעקעס, דער אַדוו. קאָוואַלסקי. ער שיט אויס זיין גאַנצע יודען־„קענערשקייט". ער ציטירט כסדר אַלע בעקאַנטע בלבולים אויף יודען. די יודישע עדות, ערקלערט אַדוו. קאָוואַלסקי, קען מען נישט גלויבען. זיי זאָגען אַלע פֿאַלש. ער ברענגט דערויף „בעווייזען" פֿון „טאַלמוד". ער ציטירט די ווערק פֿון בעקאַנטע יודען־פֿרעסער, וואָס זאָלען בעשטעטיגען זיינע בעהויפּטונגען. עס זעהט אויס, אַז די צייט ביז צום אַפּעלאַציע־פּראָצעס האָט ער אויסגענוצט בכדי זיך נאָך מעהר צו פֿערפֿולקאָמען אין דער יודענקענערישער ליטעראַטור.

וועגען די בלוטיגע געשעהענישען אין פּשיטיק רעדט ער ווי וועגען אַ קאַמף פֿון דעם פּוילישען פּויער צו בעהערשען דעם האַנדעל, דעם סטראַגאַן. די פּויערים — זאָגט קאָוואַלסקי — ווערען דערדריקט און דערשטיקט אין דאָרף און די יודען אין די שטעט שטעהען אויף זייער וועג צו בעפֿרייאונג פֿון דער גויט אין דאָרף.

אַדוו. קאָוואַלסקי וויל אויך בעווייזען אין זיין רעדע, אַז דער ענדעקישער לאַגער בענוצט נישט אין זיין פּאָליטישען קאַמף קיין טעראָר.

זיין רעדע, וואָס איז בכלל געווען אַ מוסטער פֿון יודען־שנאה, האָט אויף די אָנוועזענדע יודען געמאַכט אַ שווערען איינדרוק. דער פֿאָרזיצער ד״ר הובעל האָט איהם אייניגע מאָל געמאַכט בעמערקונגען, אַז ער רעדט נישט צו דער זאַך.

דעם פֿרייטאָגדיגען טאָג דאַרפֿען נאָך רעדען די איבעריגע פֿערטיידיגער פֿון די יודישע און קריסטליכע אָנגעקלאָגטע און עס ווערט ערוואַרט, אַז שבת זאָל דער פּראָצעס פֿערענדיגט ווערען.

דער פּסק־דין וועט פֿערעפֿענטליכט ווערען וואַהרשיינליך ערשט מאָנטאָג.

אָפּגעוואָרפֿען פֿאָרשלאַגען פֿון די יודישע פֿערטיידיגער און פֿון פּראָקוראָר

לובלין, 19 (טעלעפֿאָניש)

אַרום 9 אַ זייגער אינדערפֿריה ביי אַ געשפּאַנטע שטימונג אין געריכטס־זאַל, קומט אַריין דער פֿאָרזיצענדער וויצע־פּרעזעס ד״ר הובעל און ביידע ביי־זיצער ריכטער גאַיעווסקי און טשאַרנעצקי.

דער פֿאָרזיצער ערקלערט די זיצונג פֿאַר געעפֿענט און באַלד טראָגען די פֿערטיידיגער פֿון די יודישע אָנגעקלאָגטע אַריין אַ רייה פֿאָרשלאָגען מיט׳ן ציל צו צוקלאַפּען די טעזען פֿון אורטייל פֿון ראַדאָמער קרייז־געריכט.

אַ בעזונדערס הייסע רעדע האָלט דער רבי, דער אַדוואָקאַט שומאַנסקי דער פֿערטיידיגער פֿון לעסקאָ׳ן וועלכער ווערט בעשולדיגט, אַז דורך דעם פֿענסטער פֿון זיין פֿאָטערס הויז האָט ער דערשאָסען דעם פּויער וויעשניאַק. אַדוו. שומאַנסקי טראָגט אַריין אַ פֿאָרשלאַג, אַז דאָס אַפּעלאַציע־געריכט זאָל בעשליסען אַ לאָקאַלע וויזיע אין פּשיטיק אויפֿן אָרט, וואו עס איז געפֿאַלען דער פּויער וויעשניאַק.

אַדוו. שומאַנסקי שטיצט שטאַרק אונטער זיין פֿאָרשלאַג און ערקלערט דערביי: **אַז ער איז הונדערט פּראָצענט זיכער, דאָס אויב מען זאָל אַדורכפֿירען אַ לאָקאַלע וויזיע וועט זיך אַרויסווייזען קלאָר ווי דער טאָג, אַז זיין קליענט לעסקאָ האָט נישט געקענט דערהרגענען וויעשניאַק׳ן.**

אויך דער פּראָקוראָר טראָגט אַריין אַ רייה פֿאָרשלאָגען דערהונטער, אַז מען זאָל אַרויסרופֿען אַ רייה עדות, אויך יודישע. ער פֿאָדערט בעזונדערס, אַז עס זאָל נאָך אַמאָל אויסגעהערט ווערען דער יודישער מינקאָווסקי, וועלכער איז אָנוועזענד געווען אין צימער, בעת די אָנפֿאַלער האָבען ערמאָרדעט זיינע עלטערן.

דאָס געריכט געהט אַוועק אויף אַ בעראַטונג. עס געדויערט אַ קורצע צייט און ווען דאָס געריכט קומט צוריק אַריין אין געריכטס־זאַל, ווערט פֿערעפֿענטליכט דער בעשלוס פֿון געריכט, אַז אַלע פֿאָרשלאָגען, סיי פֿון די יודישע פֿערטיידיגער, סיי פֿון דעם פּראָקוראָר ווערען אָפּגעוואָרפֿען. עס איז אויך אָפּגעוואָרפֿען געוואָרען דער פֿאָרשלאַג פֿון די 10 אָנגעקלאָגטע קריסטען, וואָס האָבען זיך אָפּגעזאָגט פֿון דער אַפּעלאַציע צוליב דעם, וואָס עס ענדיגט זיך שוין דער טערמין פֿון זייער שטראָף.

עס בעט דאַן ווידער אַ וואָרט אַדוו. שומאַנסקי, וועלכער ערקלערט, אַז צוליב דעם, וואָס זיין פֿאָרשלאַג וועגען דער לאָקאַלער וויזיע איז אָפּגעוואָרפֿען געוואָרען, טראָגט ער אַריין אַ נייעם פֿאָרשלאַג און נעמליך, ער בעט, **אַז דאָס אַפּעלאַציע־געריכט, זאָל פֿעראָרדנען אויסצומעסטען די וואוקס פֿון אָנגעקלאָגטען לעסקאָ און די הויך פֿון דעם פֿענסטער. פֿון וואו ער זאָל האָבען געשאָסען אויף וויעשניאַק׳ן בכדי פֿעסטצושטעלען אַז לעסקאָ האָט נישט געקאָנט שיסן אין יענער ריכטונג.**

אויך דער דאָזיגער פֿאָרשלאַג ווערט אָפּגעוואָרפֿען.

דער פֿאָרזיצענדער שליסט דערויף די געריכטס־פֿערהאַנדלונגען און דאָס געריכט טרעט צו אויסצוהערען די צדדים.

די רעדע פֿון פּראָקוראָר

דער ערשטער בעקומט דאָס וואָרט דער פּראָקוראָר דוטקעוויטש. ער האַלט אַ גרויסע רעדע, אין וועלכער ער טרעט אַרויס געגען דער טעזע פֿון די פֿערטיידיגער פֿון די יודישע אָנגעקלאָגטע, אַז די יודען אין פּשיטיק האָבען זיך בשעת די בלוטיגע געשעהענישען געפֿינען אין מצב פֿון זעלבסטפֿערטיידיגונג, און אַז די יודען זענען אָנגעגריפֿען געוואָרען. דער פּראָקוראָר האַלט, אַז אין די פּשיטיקער געשעהענישען איז בכלל שוועהר אָנצוווייזען אויף אַ צד. אַז ער איז געווען דער אָנגרייפֿענדער צד. דער פּראָקוראָר שטיצט אונטער זיין טעזע, **אַז סיי די יודישע אָנגעקלאָגטע, סיי די קריסטליכע דאַרפֿען צוגעצויגען ווערען צו פֿעראַנטוואָרטליכקייט פֿאַר דעם אַרטיקעל פֿון שטראָף־קאָדעקס. וואָס רעדט וועגען אַ מאַסען־צוזאַמענלויף און שטערען די עפֿענטליכע רוה.**

דער פּראָקוראָר טרעט אויך אַרויס געגען די מאָ־

בעקאנטמאכונג! צום הערבסט- און ווינטער=סעזאן האט דאס בעוואוסטע שיך=געשעפט

A. Ogórek Łódź, Zawadzka 11 tel. 202-86.

צוגעגרייט א קאלאסאלען אויסוואהל שפאציר און ספארט=שיך לויט די לעצטע מאדעלען.

צוגענגליכע פרייזען א ספעציעלע אפטיילונג פון מענער-שיך.

שארפער פראטעסט געגן דעם לאדזער ראבינאט

פון דער לאדזער יוד. דעמאקראטישער פאלקס=פארטיי

מיר ערקלערען, אז צוליב דעם וואס איהר האט אויסגעדריקט אייער פראטעסט געגען אונזער חבר

אדוו. יוסף ווייצמאן,

האט איהר געהאנדעלט שלא כדין.

איהר האט נישט געהאט קיין רעכט צו אורטיילען, בעת איהר האט נישט געהאט אויסגעהערט די צדדים.

אויב איהר האט דאס געטון, ווייל איהר מיינט אז איהר זענט בעאמטע פון דער קהלה, דארפט איהר וויסען, אז איהר זענט נישט קיין אנגעשטעלטע פון ה' מינצבערג, נאר פון דער גאנצער שטאט.

דער גאנצער ענין איז א פאליטישער און איהר אלס בעאמטע פון דעם יודישען לאדז האט נישט געהאט קיין רעכט דערין זיך אריינצומישען.

דעריבער מוז אייער האנדלונג אנגערופען ווערען מיט דעם ריכטיגען נאמען — אלס סקאנדאליעזע.

דער ראט.

צו דער חתונה פון אונזער ליבע קוזינע

פרל. מאניא בערכאלץ (בושעושין)

מיט ה' אליהו בערכאלץ (לאדז)

ווינשען מיר א הארציגען מז"ט און א גליקליכע צוקונפט

פאמיליע בערכאלץ
הערשל דאבזשינסקי און פאמיליע

בעקאנטמאכונג

פון זונטאג דעם 22-טען נאוועמבער ווערען ערויסגעגעבען געשמאקהאפטע

מיטאגען און וועטשערעס

נאטאן ראגאזשיק

71 פיעטריקאווער 71

—אין הויף, פארטער.—

פון זאפאר...
צו פערקוי...
אדער צו פערד...
א רעס...
טאר...
מיט אלקאהא...
געטראנקע...
אין צענטרום ש...
עקזיסטירט איבער
30 יאהר.
אפערטען אין...
מיניסטער צוי...
פאר „רעסטאר...

בעקאנטמאכונג.

אלע יודען, וואס מאכען חתונות און שמחות אין ווע... דארפען וויסען, אז דער ראבינאט מיט דעם ועד ש... ומזהירי שבת האבען בעשלאסען, אז אין די זעלער, וואס ש... פאר א חילול שבת האבען נישט קיין חזקות כשרות און ... טאר ביי זיי נישט מאכען קיין יודישע שמחה. דעריבער דארף יעדער יוד פאדערען ביי... זעלער א בעשייניגונג פון ועד הרבנים עם שו"ש, נישט צו רעכענען זיך ... זייערע בעקאנטמאכונגען, אז זיי זענען כשר.

צ"ק שומרי ומזהירי ש...
מיט דעם ועד הרבנים ב...

ברכת מזל=טוב

א הארציגען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער חשוב'ן וויצע-פרעזעס ר'

יעקב וואלף נ"י הילער און פרוי תחי'

צו די תנאים פון זייער ווערטע טאכטער פרל.

פערל מאכלע מ"ט ה' אשר וואלפאוויטש

איהר זאלט האבען פון זיי פיל נחת און די פערליבטע א גליקליכע הערקונפט.

די פערוואלטונג
פון „מחזיקי חולים" דאווברארטשיקוב 28

מזל-טוב ווינשען מיר אונזער געאכטעט פערוואלטונגס-מיטגליד ר'

יעקב וואלף נ"י הילער און פרוי תחי'

צו די תנאים פון זייער חשוב'ע טאכטער פרל.

פערל מאכלע מ"ט ה' אשר וואלפאוויטש

איהר זאלט זעהען ביי זיי פיל גליק.

די פערוואלטונג
פון „גמילת=חסדים", גלובנע 62
די גבאים און מתפללים
פון שוהל „סיני"

ידידי ר' יעקב זאב נ"י קבל נא ברכתי הקטנה בכמות ורב באיכות.

שמואל צבי מאירוביץ.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט טיילען מיר מיט דעם ג' פובליקום, אז היינט, פרייטאג, 6 אווענד, יומא טבא די ערעפענונג פון דער

טאנץ=שולע

י. ווינטרויב און י. דעמבינסקי

אין ווייסען זאל, זאכאדניא 43

אלע ג. שילער און שילערינס ווערען העפליך איינגעלאדען.

מיט אכטונג די ליטונג.

בעמערקונג! דער זאל וועט אויך פערדינגען אויף פערשידענע פערוואלטונגען באנקעטען אני ראוטען.

קאמוניקאט

פון לאדזער ראבינאט.

דער ראבינאט האט בעשלאסען נישט צו דערלויבען בשעת א חופה אין דער וואוינונג פון א רב קיין שום קבלת-פנים אדער אויפנאהם פאר געסט אדער מחותנים.

דער דאזיגער בעשלוס געהט אריין אין קראפט מ' כסלו תרצ"ז — דעם 23-טען נאוועמבער 1936 און פערפליכטעט אלע מיטגלידער פון ראבינאט. אויסער ווי... וואס איז נויטיג צום סידור קידושין טארען די מחותנים גארנישט מיטברענגען מיט זיך אין דער וואוינונג פון רב ה' חיי תרצ"ז. **ועד הרבנים לעדת לאדז.**

בעמערקונג: מיר כלי-זמרים, בדחנים און קעלנער פאדערן פון די מורא-הוראות, וועלכע געהערען נישט צום ראבינאט, כדי אויסצומיידען אונאנגענעמליכקייטען, אז זיי זאלען זיך צופאסען צום אויבנגען ב' ש' ו"ז פון לאדזער ראבינאט.

דאס לאנג=בעקאנטע

ווייך=געשעפט פון

ע. שיקיער

(אינהאבער ישראל שיקיער)

פריהער פולנאצנא 1

איצט שרודמיעסקא 3, טעל. 107-84

וויינען, קאניאקען און ליקערען

עמפפעהלט די בעסטע

עקזיסטירט זייט 1865 יאהר

צו דער תנאים פון אונזער חשוב'ן חבר און פריינד

דוד עדעליסט

מיט פרל. **דארע מאזעלשא**

אונזער הארציגען מזל-טוב

י. שווארצבערג און פאמיליע.

אונזער חשוב'ן חבר, פאדסטארשי פון אונזער צעך

ח' דוד עדעליסט

צו זיין תנאים מיט פרל.

דארע מאזעלשא

אונזער הארציגען חבר'שען מזל-טוב
די פערוואלטונג פון
קאפעלוש-מאכער-צעך
אין לאדוש.

א הארציגען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער חשוב'ן פרעזעס

ה' לייזער שימאנאוויטש און פרוי

צו דער בר-מצוה=פייערונג פון זייער ליבען

זוהן

מיר ווינשען אייך צו האבען פון איהם פיל נחת.

די פערוואלטונג פון דער
גמילת=חסדים-קאסע ביי דער
חברה „גדולת בחורים" אגראדאווע 12/14.

Z intencji zaręczyn

p. Poli Horowiczówny

z p. Mulkiem Rozentalem

życzą wiele szczęścia na nowej drodze życia.

brat Pinek Horowicz
Solarzowie, Rzeżakowie
Zyngerowie i Rozenberg

ערשטקלאסיגער הערען-שניידער אטעליר

Bracia GRANAS

36 זגערזשער גאס 36

אין הויף, 2-טער איינגאנג 2-טער שטאק.

נעמט אן אלערארט בעשטעלונגען ווי: ווינטער - פאלטענס, פעלצען, אנצוגען סמאקינגען א.אז.וו. לויט די נייעסטע פאסאנען. ריזער מאדעלען, פון אייגענע און אויך אנפערטרויטע סחורה. צוגענגליכע פרייזען

Rutynowany nauczyciel

...ucza w ciągu 3-ch miesięcy specjal... skróconą metodą mówić i pisać ...polsku dorosłych. M. BRZEZINSKI, ...leja 1-go Maja 77 od 2—5 pp.

אכטונג!

אזוי ווי דינסטאג, דעם 24/XI ד. י. קומט פאר דער פראצעס פון

משה מאיר מעהל

אין שעראדז,

ווארנען מיר די עדות צו זאגען דעם אמת, ... געגענפאל וועלען זיי געבען א שבועה דאורייתא...

די יתומים מעהל.

ברכת מזל=טוב ויישר כח".

א הארציגען מזל-טוב און א יישר כח ווינשען מיר אונזער געעהרטען מיטגליד הנדיב

ר' שמואל הובעל נ"י

פאר זיין שפענדען אויף עולמית לטובת „מחזיקי חולים" נאך א פינפטעס צימער איינצוארדנען א כירורגיש קאבינעט.

איהר זאלט האבען א שיבה טובה, און זעהען נחת אין אייערע פרוכטבארע נדבה.

די פערוואלטונג פון „מחזיקי חולים"
דאמבארטשיקא 28.

דעם טיפסטען ביילייד דריקען מיר אויס אונזער געעהרטע פרעזעסארע פון פרויען - קאמיטעט פרוי ר. גאלדענבערג צוליב דעם פריהצייטיגען טויט פון איהרען חשובן ברודער

ב"ע

הרב ר' שמואל יעקב בלומענפעלד ז"ל

(פון ניי קארטשין)

זייט געטרייסט! די פערוואלטונג פון „תומכי אורחים"

שטול-מייסטער-קורס ביי „ארט"

די געזעלשאפט „ארט" ארגאניזירט

א שטול-מייסטער-קורס

פאר מעכאנישער וועבעריי.

קוואליפיצירטע ענגלישע וועבער מיט שול-צייגנישען פון מינדעסטענס 4 אפטיילונגען, ווי אויך אבסאלווענטען פון די טעקסטיל-שולען ווערען אנגענומען אלס קאנדידאטען אויפ'ן קורס.

פערשרייבען קאן מען זיך אין ביורא פון „ארט" וואלטשאנסקא 27.

וויכטיג פאר מחותנים!

מיר טיילען מיט, אז מיר בעזיצען א בעשייניגונג פון צ"ק שומרי ומזהירי שבת מיט'ן ועד הרבנים און מיר פערדינגען אונזער זאל, וועלכער איז דעם זומער פריש רעמאנטירט געווארן צו מעסיגע פרייזען.

בעמ.: פרעמדע פערזאנען ווערען נישט אריינגעלאזען. מיט אכטונג די אינהאבער

פון בערליבער זאל

26 זאכאדניא 26.

וויכטיג פאר דאמען

נאר 2 זל. ווערען פאר איבערגעמאכט די עלטעסטע

היטען!

אויף גאנץ ניי ווי אויך נייע היטען צו

3.50

„TOLA"

25 Zawadzka 25

זונטאג, דעם 22-טען ד. ח. 11 פארמיטאג קומט פאר א הזכרה און מצבה-ענטהילונג אויפ'ן קבר פון אונזער אונפערגעסליכען חבר און פריינד

יעקב הערשקארן ז"ל

אויף דער דאזיגער טרויער=פייערונג ווערען געבעטען אלע חברים, פריינד און קרובים צו קומען פינקטליך 10.30 פארמיטאג אויפ'ן בית-עולם.

ברית=החיל בלודז

יודישע פלייש־ער־ארבייטער אלעז נישט בעזייטיגט ווערן פון זייערע ארבייט־פלעצער

וויכטיגע ערקלערונגען פון ארבייטס־מיניסטעריום

וואַרשאַ, 19 (יט"א טעל.)
דאָנערשטאָג האָט זיך אין אַגראַר־מיניסטעריום ...געשטעלט אַ דעלעגאַציע פון די יודישע פליי־ ...ער־אַרבייטער־אָרגאַניזאַציעס אין פוילען, וועלכע ...לטען איצט אָפּ אַ בעראַטונג אין וואַרשאַ אין ...מענהאַנג מיט דער דערנעהנטערונג פון טער־ ...ין ווען דאָס שחיטה־געזעץ וועט אַריין אין קראַפט. ...דער דעלעגאַציע האָבען זיך בעטייליגט: אינזש. ...רייס, ד"ר י. האַלפערין, פ. שטיינוואַקס (צענטראַ־ ...ער פּראָפעסיאָנעלער ראַט פון די יודישע קלאַסען ...ראַיינען), וועגדריגער (וואַרשאַ, פּעראַיין, דלוי־ ...10), קודזא (לאָדז), טאָקאַר (בריסק) און פיי־ ...נבלום (מאררי).

אינזש. א. רייס האָט אויפגעקלערט די שווערע ...לאַגע, אין וועלכער עס וועלען זיך געפינען טוי־ ...זענדער יודישע פליישער־משפחות, ווי באַלד דאָס ...שחיטה־געזעץ וועט אַריין אין קראַפט און דערביי ...געוויזען אויף דער וויכטיגקייט איבערצורוקען דעם ...טערמין, פון וועלכען דאָס געזעץ דאַרף אָנהויבען ...צו זיין. אויפ'ן פאַל ווען דאָס געזעץ וועט אַריין ...אין קראַפט, האָט די דעלעגאַציע אַרויסגערוקט אַ ...ריה פּאָסטולאַטען, וועלכע זענען פאַר דער גרויסער ...מאַסע פליישער־אַרבייטער אַ לעבענס־פראַגע ווי די ...פאַרזיכערונג, אַז די יודישע אַרבייטער אין די שחיטה ...הייזער, זאָלען אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן נייעם געזעץ ...נישט פערלירען זייערע אַרבייטס־פלעצער, די ...פאָרדערונג, אַז ביים אַרויסגעבען קאָנצעסיעס ...אויף יאַטקעס זאָל גאַראַנטירט ווערען, אַז די אלע ...ביז־איצט אָנגעשטעלטע אין די יאַטקעס וועלען ...נישט פערלירען זייערע אַרבייטס־פלעצער, די אונ־ ...טערשטיצונג פון די פליישער — קאָאָפּעראַטיוועז, ...וועלכע דער ראַט פון די פליישער — אַרבייטער טרעט ...צו אָרגאַניזירען.

די פאַרשטעהער פון אַגראַר — מיניסטעריום, ...דער דעפּאַרטאַמענט — דירעקטאָר ה' באַבראָווסקי און נאַטשעלניק יאַבלאָנאָווסקי האָבען צוגעזאָגט אונטערצושטיצען די פאָדערונגען פון די פליישער־אַרבייטער און צו זאָרגען דערפאַר, אַז די נאָוועלע צום שחיטה־געזעץ זאָל נישט ענטהאַלטען קיין שום בעשטימונגען, וועלכע וואָלטען געקענט בעשווערען די שאַפונג פון קאָאָפּעראַטיוועז פון די פליישער־אַרבייטער.

דעם זעלבען טאָג האָט אַ דעלעגאַציע בעזוכט דאָס מיניסטעריום פאַר סאָציאַלער שוץ. אין דער דעלעגאַציע האָבען זיך בעטייליגט אינזש. א. רייס, ד"ר י. האַלפערין, שטיינוואַקס (צענטראַלער פּראָפעסיאָנעלער ראַט), רודי (וואַרשאַ), פייבושעוויטש (לאָדז), לינטשעווסקי (ביאַליסטאָק), סאַרנעצקי (שעדלעץ). אין אַ לענגערען געשפרעך האָט די דעלעגאַציע פאָרגעשטעלט די דערמאָנטע פּאָסטולאַטען פון די יודישע פליישער — אַרבייטער און זיך ספּעציעל אָפּגעשטעלט אויף דער נויטיגקייט צו פערזיכערן אויך די יודישע פליישער — אַרבייטער זייערע ביז־איצטיגע פלעצער סיי אין די שעכט־הייזער, סיי אין די יאַטקעס. די דעלעגאַציע האָט אויך געפאָדערט אונטערשטיצונג סיי ביים גרינדען פליישער־קאָאָפּעראַטיוועז, סיי ביים אָרגאַניזירען פאָן־ורסען, וואָס זאָלען ערמעגליכען יודישע פליישער די אַרבייט ביי נייע בעדינגונגען און דעם איבערגאַנג צו קרוּ בישע אַרבייטען.

דער פאַרשטעהער פון מיניסטעריום ה' נאַטשעלניק פרעגיער האָט צוגעזאָגט ענטקעגענצוקומען די פאָדערונגען בנוגע דער פערזיכערונג אויף להבא פון די ביז־איצטיגע אַרבייטס־פלעצער פון די יודישע פליישער־אַרבייטער אין די שעכט־הייזער און אין די יאַטקעס. בנוגע דער אונטערשטיצונג האָט ער צוגעזאָגט צו פערשטענדיגען זיך מיט'ן דירעקטאָר פון „פונדוש פראַצי", וועלכען אַ דעלעגאַציע פון די פליישער — אַרבייטער וועט אין די נאָהענטסטע טעג אין דע' פראַגע בעזוכען.

לאַגע אהז אויסגאַנג איז דער וואַרשאַווער קהלה

וואַרשאַ, 19 (טעלעפאָניש)
נעכטען איז פאָרגעקומען אַ זיצונג פון ציוי־ ...ניסטישען צענטראַל־קאָמיטעט, אין וועלכער עס האָ־ ...בען זיך בעטייליגט אַלע ציוניסטישע פרנסים און ...ראָרעס. עס איז בעטראַכט געוואָרען די לאַגע, ...וואָס איז געשאַפען געוואָרען אין דער וואַרשעווער ...קהלה. עס איז בעשלאָסען געוואָרען, אַז ד"ר שיפּער ...רעזיגנירט פון זיין מאַנדאַט און אויף זיין אָרט ...וועט אַריין ד"ר מייזלער. דאָס זאָל זיין אַ דע־ ...מאָנסטראַציע געגען דער אגודה, וועלכע האָט נישט געוואָלט דערלאָזען, אַז מייזלער זאָל אַריין אין ראַט.

דאַן איז בעטראַכט געוואָרען דער פאָרשלאַג פון דער אגודה, וועלכע לעגט פאָר די ציוניסטען די פרעזעסען פון ראַט און פּע וואַלטונג פאַר'ן פרייז פון אַ ציוניסטיש־אַגודיסטישען בלאָק. דער פאָרשלאַג איז אָפּגעוואָרפען געוואָרען.

עס איז אויך בעשלאָסען געוואָרען ווי אַמ־ שאַרפסטען צו בעקעמפען דעם בלאָק פון דער אגודה און מזרחי.

***

יודישע פרוי וואַרפט אונטער איהרע צוויי קינדער

פאַר'ן בנין פון מיניסטעריום פון עפענטליכער שוץ

וואַרשאַ, 19 (טעלעפאָניש)
נעכטען איז אין וואַרשעווער קרייז־געריכט ...פאָרגעקומען אַ דראַסטישער פּראָצעס געגען אַ יו־ ...דישער פרוי, וועלכער עס האָט געדראָהט אַ זעהר ...שווערע שטראָף. זי איז אָנגעקלאָגט געוואָרען אין ...אונטערוואַרפען איהרע צוויי קינדער.

די פרוי האָט זיך פערטיידיגט, אַז זי האָט עס ...געטון, ווייל זי האָט נישט געקענט דערנעהרען איה־ רע קינדער און האָט נישט געקענט זעהען ווי זיי פיינינגען זיך פון הונגער. זי האָט די קינדער אונ־ טערגעוואָרפען פאַר'ן בנין פון מיניסטעריום פאַר סאָציאַלען שוץ, דערמיט האָט זי געוואָלט ציהען די אויפמערקזאַמקייט פון מיניסטעריום אויף דער לאַגע פון איהרע קינדער.

דאָס געריכט האָט אַרויסגעטראָגען אַ בע־ פרייאונגס־אורטייל.

Pięciolampowa superheterodyna w układzie ośkoda-duodioda. Antifading. Siedem obwodów. Cztery zakresy fal. Wielki głośnik dynamiczny. Regulacja siły, modulacja tonu.

ELEKTRIT RADIO

ODBIORNIKI O DŹWIĘKU NATURALNYM.

Niniejszym podajemy do wiadomości, że na terenie m. Łodzi następujące firmy radiotechniczne:

Alfa-Radio, Nawrot 1,
Audiofon, Piotrkowska 166,
Elektrodom, Piotrkowska 115,
Elektros, Śródmiejska 5,
H. Gotlibowski, Zgierska 30.
Iskra-Radio, Narutowicza 9,
B-cia Lajb, Piotrkowska 50 i Zgierska 9,
Muza-Radio, Narutowicza 18,
Radio-Audion, Traugutta 1.

zostały wyłącznie uprawnione do zapewnienia swojej P. T. klienteli usług naszego specjalnego SERVICE'u RADIOTECHNICZNEGO (Obsługa, reklamacje i naprawy), który jest wykonywany

TYLKO

w stosunku do odbiorników nabytych w powyżej wymienionych firmach.

TOW. RADIOTECHNICZNE
ELEKTRIT, Wilno

ווייטערדיגע אוואַנטורעס פון די ענדעקישע סטודענטען

וואַרשאַ, 19 (טעלעפאָניש)
היינט זענען ווייטער פאָרגעקומען אַוואַנטורעס פון ענדעקישע סטודענטען. עס זענען דערביי אויס־ געהאַקט געוואָרען שויבען אין אַ רייה יודישע בוכהאַנדלונגען. דער אייגענטימער פון אַזאַ בוכ־ האַנדלונג, אַ געוויסער יאַנאַס, איז דערביי צו לאַגען געוואָרען. צוויי סטודענטען זענען פערהאַלטען גע־ וואָרען.

אָפּגעלעגט דעם פּראָצעס וועגען דער בוי־ קאַטאַסטראָפע אויף דער פרעטאַ־גאַס

וואַרשאַ, 19 (טעלעפאָניש)
היינט איז ווייטער פאָרגעקומען דער פּראָצעס אין שייכות מיט דער שרעקליכער בוי־קאַטאַסטראָפע אויף דער פרעטאַ־גאַס. עס זענען אויסגעהערט גע־ וואָרען עדות. דאַן איז דער פּראָצעס אָפּגעלעגט געוואָרען אויף 8 טעג.

מעבעל שייך, גוט און ביליג
בעקומט איהר אין דעם ניי־ ערעפענטען געשעפט
„MEBLODOBR" 23 נאַרוטאָוויטשאַ 23.

ווייכטיג פאַר אַלע!
בריסבוינגען, ־אָנטערטען, רעקלאַמען, מעמאָראַנדומס, חתונה־קאַרטען, אַדרעס־ קאַרטען,
מיטען־עטיקעטען, משפּ־ביכער, ברוים־עטיקעטען, טריקאָ־עטיקעטען, שמרוטק באַנדראָט" און קוויטער־קוויטלער,
מיט די מאָדערנסטע שריפטען
די שנעל־דרוקעריי בראַמבערג
לאָדז, צעגעלניאַנאַ 8 טעל. 255-09

דיי אַלע,
וועלכע האָבען בייגעוואוינט דעם אינצידענט מיט אַ קריסטין אויף רוג צעגעלניאַנאַ און פּילסודסקיעגאָ דעם 25/X ד. י. ווערען געבעטען זיך צו ווענדען צו בארנשטיין, נאַרוטאָ־ וויטשאַ 14 אין דער הערבאַטשאַרניע, כדי צו ראַטעווען אַ יוד פון אַ ספּראַווע וואָס דראָהט איהם, ווייל די ספּראַווע קומט שוין פאַר מאָנטאָג.

די מאָדערנע
טאַנץ־שולע
אויף פּיעטריקאָווער 89
קווער אפּיצינע פּאַרטער
אונטער דער לייטונג פון בעקאַנטען דיפּלאָמירטען טאַנץ־לעהרער
S. RUBINSZTAJN
נעמט אָן איינשרייבונגען פאַר אָנפאַנגער טעגליך פון 10 פריה ביז 10 אָוונט.
בעם. פאַר אוואַנסירטע שבת און זונטאָג פראַקטישע לעקציעס.
ספּעציעלע שטונדען פאַר לאַנג־געקליידעטע.
מיט אַכטונג
דיפּלאָמירטער טאַנץ־לעהרער
ס. רובינשטיין.

ZAWIADOMIENIE.
Niniejszym podaję do wiadomości Szanownej Klijenteli, iż FARBIARNIA i GARBIARNIA FUTER
p. f. Artur Szejnman
mieści się TYLKO przy ul. PIOTRKOWSKIEJ Nr. 47
i filii żadnej w Łodzi nie posiada.
Jednocześnie podaję do wiadomości, że farbuję, przyciemniam i czyszczę wszelkiego rodzaju futra, jak: skunksy, lisy, nurki, bobry, wydry, małpy, kamczatki, karakuły, łapki, gronostaje e. t. c. na kolory pierwotne i odmienne systemem lipskim i paryskim. Ceny b. przystępne.

געדענקט, בילי
שטשעשליווי
אַ גרויסער אויסוואַהל פון
אָריגינעלע בילליגער און טאָמאַשאָווער סחורות
אויף אנציגער און פּאַלטענס
פון די בעסטע קוואַליטעטען
אויך פּערשידענע רעשטען
קומט און איבערציינט איך
R. Szczęśliwy
לאָדז, 5 נאַוואָמיעסקאַ 5
טעל. 156-09.
געדענקט פּראַנט II שטאָק.

...נטאָג, פ' וישלח 22/XI, 3 אַ זייגער בייטאָג, קומט פאָר
אַ גרויסע פערזאַמלונג
איז ווילקער בית־המדרש
...אין שייכות מיט דער גרויסער אַקציע פאַר דער בעוואוסטער
וועלט־ישיבה „תורת חסד" פון בריסק
...רעדען וועלען די פאָרשטעהער פון דער ישיבה = דעלעגאַציע
די בעוואוסטע טאַלאַנטירטע רעדנער
...רב הגאון ר' אברהם פּאַסמאַניק, ראַפּאַלאָווקער רב,
...רב הגאון ר' ישראל גאָפּלינסקי, סיניעסקער רב און אַנד
...ר"ט: „ישיבות אין דער היינטיגער תקופה" איינגאַנג פריי.

אייער פּערזענליכער אינטערעס
נאָר צו קויפען די ווייבען
מיט דער מאַרקע
„באַרווין"
נאַוואָמיעסקאַ 30,
טעל. 210-58
וועלכע גאַראַנטירט אייך גענוס און צופרידענהייט פאַר ביליג געלד.

פערביטערטע שלאַכטען אַרום מאַדריד

אַטאַקעס און געגען־אַטאַקעס אויף אַלע פראָנטען

לאָנדאָן, 19 (ספּ. טעל.)

רייטער מעלדעט פון מאַדריד: מאַסען רעגירונגס־פּיכאָטע, אונטערשטיצט פון טאַנקס, האָבען דאָנערשטאָג 2 אַ זייגער פאַרטאָגס אָנגעהויבען אַ געוואַלדיגע אַטאַקע אויף די פּאָזיציעס פון די אויפשטענדיגע ביי קאַסאַ דעל קאַמפּאָ. די אויפשטענדיגע האָבען געענטפערט מיט פייער, דערביי האָט זיך אַנטוויקעלט אַ קאַמף ברוסט געגען ברוסט אויף באַגנעטען און שטילעטען. פאַרטאָגס זענען די פּאָזיציעס פון ביידע צדדים געבליבען אומפאַרענדערט. די פערלוסטען אויף ביידע זייטען זענען גרויס. אַ צווייטער אַטאַק פון רעגירונגס־מיליטער איז אונטערגענומען געוואָרען הינטער ווילאַווערדע אויפ'ן רעכטען פליגעל פון די אויפשטענדיגע. לויט אינפאָרמאַציעס פון די אויפשטענדיגע איז דער אַנגריף אָפּגעשטויסען געוואָרען.

לאָנדאָן, 19 (ספּ. טעל.)

רייטער מעלדעט: אין משך פון די לעצטע 48 שעה איז אויף מאַדריד אַראָפּגעוואָרפען געוואָרען עטליכע טאָן באָמבעס און אויפרייס־מאַטעריאַלען. די תפיסה און די קאַזאַרמעס האָבען זיך נישט אונטערגעגעבען, טראָץ די אומאויפהערליכע אַטאַקעס פון די אויפשטענדיגע, וואָס געדויערען שוין צוויי טעג, אָבער די בנינים זענען געפאַלען אַ קרבן פון די פלאַמען.

לאָנדאָן, 19 (ספּ. טעל.)

רייטער מעלדעט אין אַ דעפּעשע פון קאַסאַ דעל קאַמפּאַ, אַז דריי שטאַרקע קאָמפּאַניעס פון די אויפשטענדיגע האָבען פערנומען דעם קאָמפּלעקס בנינים וואָס בילדען די אוניווערזיטעטס־שטאָט אין מאַדריד, שטעלענדיג דעם גאַנצען טאָג אַ פערצווייפעלטען ווידערשטאַנד די קאָנטר־אַטאַקעס פון רעגירונגס מיליטער. ביים רוקען זיך פאָראויס טרעפען די אויפשטענדיגע אָן אויף שוועריגקייטען. אָפּטיילונגען פון רעגירונגס־מיליטער האָבען זיך בעזעצט אין בנינים, וואָס זענען נישט צו עראָבערן.

מאַדריד, 19 (ספּ. טעל.)

האַוואַס מעלדעט: היינט בייטאָג איז מאַדריד באָמבאַרדירט געוואָרען דורך אעראָפּלאַנען פון די אויפשטענדיגע. 9 אַ זייגער אינדערפרי איז פאָרגעקומען אַ נייער לופט־אַנגריף פון דריי 3־מאָטאָרדיגע אעראָפּלאַנען, וועלכע זענען אָבער פערטריבען געוואָרען דורך אַ יעגער־עסקאַדרע פון דער רעגירונג.

די אַלגעמיינע לאַגע אין מאַדריד איז נישט געענדערט געוואָרען. דעם רעגירונגס – מיליטער איז באַר געלונגען זיך צו רוקען עטוואָס פאָראויס אויף דער ליניע קאַסאַ וועלאַסקעז. צוויי טאַנקס פון די אויפשטענדיגע זענען פערניכטעט געוואָרען.

מאַדרידער רעגירונג וועט פּראָטעסטירען

אין דער פעלקער־ליגע געגען דער אָנערקענונג פון פראַנקאָ'ס רעגירונג

לאָנדאָן, 19 (ספּ. טעל.)

די ראַדיאָ־סטאַנציע אין וואַלענסיאַ מעלדעט, אַז די שפּאַנישע רעגירונג האָט זיך געווענדעט מיט אַ פּראָטעסט צו דער פעלקער־ליגע געגען דער אָנערקענונג פון דער רעגירונג פון גענעראַל פראַנקאָ דורך דייטשלאַנד און איטאַליען.

פערביטערטע קאַמפּען אַרום אוניווערזיטעט

מאַדריד, 19 (ספּ.)

די רעגירונגס־מיליץ האָט אַרומגערינגעלט דעם אוניווערזיטעטס־שטאָט־טייל און אַזוי אַרום איזאָלירט די אָפּטיילונגען פון די אויפשטענדיגע, וואָס האָבען זיך אין יענער שטאָט־טייל אַריינגעריסען.

די קאָמיטע צו פערטיידיגען מאַדריד האַלט זייט צוויי טעג אָפּ בעראַטונגען, בכדי אין יעדען מאָמענט צו קענען אָננעהמען געהעריגע דעציזיעס.

אויפ'ן מערב'דיגען און דרום'דיגען פראָנט זענען די פאַשיסטישע אָפּטיילונגען נאָך אַ פערביטערטען קאַמף אָפּגעשלאָגען געוואָרען. די פערלוסטען אויף ביידע זייטען זענען גרויסע.

אויף דעם פראָנט ביי עסקוריאַל האָבען די רעגירונגס־אָפּטיילונגען זיך געריקט פאָראויס. אויף אַלע אַנדערע פראָנטען קומען פאָר פערביסענע קאַמפּען.

וואָס שרייבט די איטאַליענישע פּרעסע

רוים, 19 (ספּ. טעל.)

„דזשאָרנאַלע ד'איטאַליאַ" קאָמענטירט דעם בעשלוס פון דער איטאַליענישער רעגירונג וועגען אָנערקענען די רעגירונג פון גענעראַל פראַנקאָ. דער טוהנג שרייבט, אַז דער בעשלוס איז אַ איטאַליענישע לעזונג פון דער דיפּלאָמאַטישער לאַגע, וואָס איז געשאַפען געוואָרען דורך דער אַנטוויקלונג פון די געשעהענישען אין שפּאַניען. די אָנערקענונג פון איטאַליענישער רעגירונג איז אַ בעווייז פון פּאָליטישען רעאַליזם, מיט וועלכען עס צייכענט זיך אויס די שריט פון דער פאַשיסטישער רעגירונג.

דעלעגאַציע פון ענגלישע פּאַרלאַמענטאַריער קיין שפּאַניען

לאָנדאָן, 19 (ספּ. טעל.)

קיין שפּאַניען פאָהרט אַרויס אַ דעלעגאַציע פּאַרלאַמענטאַריער, וואָס בעשטעהט פון איין מיטגלידער פון לייבאָר־פּאַרטיי.

„סאַלאַנגראַ דאַרף זיין דער לעצטער קרבן פון פאַשיזם"

קאָמוניקאַט פון דער פראַנצויזישער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי

פּאַריז, 19 (ספּ. טעל.)

לויט די פּרעסע־מעלדונגען, האָט די פּראָקוראַטור אין ליל, אויף דער ביטע פון פּרעמיער בלום, ווי אויך פון סאַלענגראַ'ס משפחה, פערפיהרט אַן אויספאָרשונג אין שייכות מיט'ן טויט פון מיניסטער.

די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי האָט אָנגענומען אַ בעשלוס, וואָס שטעלט פעסט, אַז סאַלענגראַ איז בעגאַנגען זעלבסטמאָרד צוליב דער העסליכער קאַמפּאַניע. דער קאָמוניקאַט פערגלייכט סאַלענגראַ'ס זעלבסטמאָרד צו דער ערמאָרדונג פון זשאָרעס און ענדיגט מיט די ווערטער: „סאַלענגראַ זאָל זיין דער לעצטער קרבן פון פאַשיזם".

„פּאָפּילער" מעלדעט, אַז די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי האָט בעקומען פון פראַנצויזישען פאַרבאַנד פון די דרוקער־אַרבייטער אַ מעלדונג, דאָס וואָכענבלאַט „גרינגואַר", וועלכעס האָט פּובליצירט אַטאַקעס געגען סאַלענגראַ, וועט מעהר נישט ערשיינען.

דער הויפּט־רעדאַקטאָר פון „גרינגואַר" קאַרבוציאַ האָט פערעפענטליכט אַ קאָמוניקאַט אין פּראָטעסטירט געגען דעם בעשלוס פון דער אַלגעמיינער אַרבייטער – קאָנפעדעראַציע צו באַיקאָטירען זיין אויסגאַבע. דע־קאַרבוציאַ וואַרפט פאָר אַלגעמיינער אַרבייטער – קאָנפעדעראַציע, אַז זי נוצט אויס די געלעגענהייט, בכדי איבערצונעהמען די קאָנטראָל איבער אַלע געביטען פון לעבען, געבענדיג, אַז ער האָט אָפּגעוואָרפען די אָפּשטימונג פון די נישט־אָרגאַניזירטע דרוקער – אַרבייטער. ער פאָדערט אָבער די פרייהייט צו רעדאַגירען זיין צייטונג און זיין פּאָליטישע אומאָפּהענגיגקייט.

שטורמישע מאַניפעסטאַציעס אין פּאַריז

צוליב דעם זעלבסטמאָרד פון מיניסטער סאַלאַנגראַ

פּאַריז, 19 (ספּ. טעל.)

אין שייכות מיט דעם זעלבסטמאָרד פון אינערן־מיניסטער סאַלענגראַ איז נעכטען אין אָוונט געקומען צו שטורמישע מאַניפעסטאַציעס פון די לינקע גרופּירונגען. אויף די עליזעאום־פעלדער האָבען זיך פערזאַמעלט עטליכע הונדערט ראַדיקאַלע יוגענד וועלכע זענען אַוועק פאַר דער רעדאַקציע „פיגאַראָ" וואו זיי האָבען אויסגעהאַקט די שויבען. די פּאָליציי האָט צוטריבען די מאַניפעסטאַנטען, זיי האָבען זיך אָבער באַלד ווידער פערזאַמעלט און מיט אויסרופען „נקמה פאַר סאַלענגראַ" און „נידער מיט די פאַשיסטישע מערדער", זענען זיי געגאַנגען איבער די בולוואַרען, וואו עס געפינען זיך די רעדאַקציעס פון די רעכטע צייטונגען. אין „לע זשור" האָבען זיי אויסגעהאַקט די שויבען. דער פּאָליציי איז ענדליך געלונגען אַראָפּצושטויסען די מאַניפעסטאַנטען אין דער ריכטונג פון „פּלאַס דע באַסטיליע", פון וואו זיי זענען זיך שוין צוגאַנגען.

לויה פון מיניסטער סאַלאַנגראַ

וועט פאָרקומען זונטאַג

פּאַריז, 19 (ספּ. טעל.)

קיין ליל זענען אָנגעקומען איינינע מיטגלידער פון דער רעגירונג, אַ רייה פאָרשטעהער פון פערשידענע אָרגאַניזאַציעס, סאָציאַליסטישע פּאַרטיי ווי אויך פון די קאָמוניסטען, בכדי צו בעעהרען דעם אָנדענקען פון מיניסטער סאַלענגראַ. פון פריה־מאָרגען זענען דורך די בעשיידענע צוויי־צימער־דיגע וואוינונג פון פערשטאָרבענעם אַדורך פאָרשטעהער פון פערשידענע אַרבייטער־אָרגאַניזאַציעס, גאַהנטע בעקאַנטע, מיטאַרבייטער א.אז.וו.

די לויה פון פערשטאָרבענעם וועט פאָרקומען זונטאַג אויפ'ן חשבון פון דער מוניציפּאַליטעט אין ליל, פאַר וועלכע דער פערשטאָרבענער האָט געווידמעט דעם גרעסטען טייל פון זיין לעבענס־אַרבייט.

אין טאָג פון דער לויה אָרגאַניזירט די סאָציאַליסטישע אָרגאַניזאַציע אין גאַנצען לאַנד מאַניפעסטאַציעס און פערזאַמלונגען.

אונזער וואָרט

דער אולטימאַטום פון ענדעקישע סטודענטען

די ענדעקישע סטודענטען אויף די פּוילישע הויכשולען האָבען אַרויסגעשטעלט אַן אולטימאַטום קורץ און בינדונג ווערט אין דער אַקאַדעמישער בלאַגע פון „דזשענניק באַראַנאָווי" ערקלערט: מיר וועלען נישט אָפּטרעטען פאַר אונזער מאַכט, האָרגט אַזוי וועגען דער אָרדנונג און נאָרמאַלען לויף פון די לימודים — מיר האָבען נאָר איין תשובה — סאַנקציאָנירען אַ געטאָ און עס וועט זיין רוהיג.

און דער דאָזיגער „אַוואַנגאַרד" פון די ענדעקישע יודען־פרעסער וואַרט גאָרנישט ביז מען וועט זייער פאָדערונג נאָכגעבען. מיט שטעקענס, קאַסטעטען און מעסערס פּרובירען זיי אַדורכצופיהרען זייער פאָדערונג. דערביי ריהמען זיי זיך, אַז די געטאָ אויף די הויכשולען איז שוין אַ געשעהענער פאַקט און אינגיכען וועט עס זיך אויך אויסשפּרייטען אויף אַלע אַנדערע געביטען פון פּאָליטישען, עקאָנאָמישען און געזעלשאַפטליכען לעבען.

עס לאָזט זיך אָבער דאָך נישט גלויבען, אַז דער דאָזיגער מצב, צו וועלכען עס דערפיהרט די ווילדע ענדעקישע וואַקכאַנאַליע, וועט טאָלערירט ווערען. עס לאָזט זיך נישט גלויבען, אַז עס וועט ענדליך נישט אַרויפגעלעגט ווערען אַ צוים אויף דעם מויל פון דער ענדעקישער היידרע וואָס שפּייט מיט גיפט און שנאה, פּרעדיגט און פערהערליכט אַנאַרכיע אין לאַנד. עס לאָזט זיך נישט גלויבען, אַז די פאַקטאָרען, וואָס זענען פאַראַנטוואָרטליך פאַר דער רוה און אָרדנונג אין דער מלוכה, זאָלען לאָזען, אַז דאָס מעסער און קאַסטעט זאָלען פאָרמירען דאָס צוזאַמענלעבען פון די בירגער אין נייעם פּוילען.

די ענדעקישע אַקאַדעמיקער, וואָס גרויסען זיך אַלס דער אַוואַנגאַרד אין דעם „נאַבעלען" קאַמף פאַר פערשקלאַפונג און פערניכטונג פון אַ גרויסער בעפעלקערונגס – גרופּע אין פּוילען באַר דער פאַר, ווייל זיי זענען יודען, מוז קלאָר געמאַכט ווערען, אַז מיט מעסערס אָדער אָהן מעסערס וועלען זיי אין פּוילען קיין געטאָ אויף יודען נישט איינפיהרען. דערויף האָבען זיך פערשפּעטיגט אויף אַ פּאָר הונדערט יאָהר...

פּ.

Togal

האַלט ביי זיך טאָגאַל!
ביי פאַרקילונג, היץ, ביי ברעכען אין די ביינער

ווייסטו פון אים האָבן גוטע נוצן.
טאָגאַל־טאַבלעטן נוצט מען אויך
ביי רעוומאַטיזם, אַרטרע־
טיזם און פּאָדאַגרע.
טאָגאַל שטילט דעם אַטאַק
און פאַרלייכטערט די ליידן.

ד"ר חיים ווייצמאַן אין ארץ־ישראל

אַרבייטען פון דער קעניגליכער קאָמיסיע. — 5־טאָגיגע רייזע פון דער קאָמיסיע איבער'ן לאַנד

ירושלים, 19 (יט"א טעל.)

קיין חיפה איז היינט אָנגעקומען מיט דער שיף קיין אַלעקסאַנדריען ד"ר חיים ווייצמאַן. צוזאַמען מיט איהם זענען היינט אָנגעקומען בעל קאַצענעל־סאָן און דער עהרען־סעקרעטאַר פון דער לאָנדאָנער ציוניסטישער עקזעקוטיווע לעאָנאַרד שטיין.

דוד בן־גוריון און משה טשערטאָק זענען אַרויס געפאָהרען קיין אַלעקסאַנדריען צו בעגעגענען ד"ר ווייצמאַן און זענען היינט צוזאַמען מיט איהם מיט דער שיף אָנגעקומען קיין חיפה.

ד"ר ווייצמאַן פערבלייבט איבער שבת ביי זיין מוטער אין חיפה.

ירושלים, 19 (יט"א טעל.)

די קעניגליכע קאָמיסיע האָט היינט, ביי געשלאָסענע טירען, פאָרגעזעצט אויסצוהערען די ערקלערונגען פון דירעקטאָר פון אימיגראַציאָנס – דעפּאַרטאַמענט פון דער א"י־רעגירונג עריק מיללס.

די בעכסטע עפענטליכע זיצונג פון דער קעניגליכע קאָמיסיע וועט פאָרקומען דעם נעכסטען דינסטאָג, דעם 24 ד.ח. אין דעם טאָג וועט די קאָמיסיע אויסהערען דעם דירעקטאָר פון לאַנד־דעפּאַרטאַמענט פון דער א"י־רעגירונג ד.ג. האַריס, זיין פערטרעטער באַנעט און א. רעגירונגס־בעאַמטע פון דעם רעסאָרט. די גאַנצע זיצונג וועט זיין געווידמעט פראַגען פון דער באָדען־פּאָליטיק אין א"י.

היינט אָוונד פאָהרט אַרויס די קעניגליכע קאָמיסיע קיין טבריה.

מאָרגען, פרייטאָג, הויבט אָן די קעניגליכע קאָמיסיע אַ פינף־טאָגיגע רייזע איבער פערשידענע שטעט און געגענדען אין לאַנד. די קאָמיסיע וועט בעזוכען שכם, עפולה, די כדורי־שול אויפ'ן הר תבור א. אַנד.

טאָג־טעגליך

די אָנערקענונג

אָנגעהויבען האָט עס זיך מיט דעם נישט־אינטערווענץ־קאָמיטעט. איצט איז שוין קלאָר, וואָס דאָס האָט בעדייט: דורך דעם דאָזיגען קאָמיטעט איז פשוט אַוועקגענומען געוואָרען ביי דער לעגאַלער שפּאַנישער רעגירונג, וואָס איז געקומען צו דער מאַכט דורך דעם ווילען פון שפּאַנישען פאָלק, די מעגליכקייט זיך צו פערטיידיגען געגען אַ באַנדע בוגדים, וואָס זענען אונטערשטיצט געוואָרען דורך אויסלענדישע מלוכות.

דאַן איז געקומען צו דער ציניש אַפערע: אונטערשטיצונג דורך דעם פאַשיסטישען איטאַליען און היטלעריסטישען דייטשלאַנד פאַר די שפּאַנישע גענעראַלען, וועלכע האָבען בעשלאָסען זיך נישט אָפּצושטעלען פאַר קיין שום זאַך, בכדי צו דערגרייכען זייערע צילען.

אין משך פון די 4 חדשים, וואָס עס דויערט שוין דער שפּאַנישער בירגער־קריג, זענען די שפּאַנישע אויפשטענדיגע פערזאָרגט געוואָרען דורך די ביידע פאַשיסטישע מלוכות מיט אַלע נויטיגע קריגס מאַטעריאַלען און אויך מיט מענשען.

די לאַגע איז פאַר דער שפּאַנישער רעגירונג געוואָרען אומערטרעגליך. די עוולה צי הימעל־שרייענד און ראַטען־פערבאַנד האָט בעשלאָסען צו מאַכען אַ סוף מיט דער קאָמעדיע פון דער נישט־אינטערווענץ.

איצט איז געקומען אַ ווייטערדיגער עטאַפּ אין דער שפּאַנישער טראַגעדיע. דייטשלאַנד און איטאַליען האָבען, זעהט אויס, נישט געקענט זיך דערוואַרטען אויף דעם מאָמענט, ווען מאַדריד וועט זיין געפאַלען. זיי האָבען זיך צוגעאיילט און שוין אָנערקענט די רעגירונג פון די אויפשטענדיגע אין בורגאָס. דער דאָזיגער פּאָליטישער שריט וועט מסתמא ברענגען מיט זיך ווייטערדיגע פאָלגען. דייטשלאַנד און איטאַליען וועלען זיכער נישט בלייבען שטעהן ביי דער בלויזער אָנערקענונג. זיי וועלען מסתמא איצט פערשטאַרקען זייער אַקציע פון אונטערשטיצען פראַנקאָ'ס רעגירונג, וועלכע זיי בעטראַכטען שוין אַלס דעם לעגאַלען בעל־בית פון שפּאַניען.

מען דאַרף אָפּוואַרטען ווי עס וועלען אויף דעם דאָזיגען אַקט רעאַגירען ענגלאַנד און פראַנקרייך, די ביידע מלוכות, וואָס האָבען מיט זייער שלימזלדיגער נישט־אינטערווענץ־פּאָליטיק דערפיהרט צום איצטיגען מצב. עס איז לגמרי נישט אויסגעשלאָסען ערנסטע קאָמפּליקאַציעס.

ש.

יודישע סטודענטען זענען הפקר!

פון ד״ר יעקב וויגאָדסקי

מען שלאָגט יודישע סטודענטען ! מען טרעט מיט גיראַבע, חזיר׳שע פיס זייער מענשליכען און פאָלקישען כבוד ! די שלעגער זענען די נישט־יודישע סטודענטען, וועלכע ווערען הערצויגען און געפיהרט אין דעם יודען פרעסעריישען גייסט פון זייער סביבה, וואָס שטייט אויף זייער א בידעריגער מאראַלישער און דעריבער אויך קולטורעלער מדרגה.

דער אוניווערזיטעט מוז נישט באַר לערנען, נאָר אויך דערציהען די סטודענטען, וועלכע, אויף וויפיל זיי זענען נישט יודען, שטעלען מיט זיך פאַר די צוקינפטיגע מלוכה־בעאַמטע, די מיטעלע, די הויכע, און — די אינטעלעקטועלע פיהרער פון פאָלק״.

אויף דעם אריינגאנג פון ווילנער אוניווערזיטעט זענען אָנגעשריבען פאָלגענדע שיינע ווערטער:

„Ojczyzna, Wiedza, Cnoty"

(„פאַטערלאַנד, וויסענשאַפט, מדות טובות״)

אויף מארגען נאָכ׳ן פאגראם, וועלכע די אוניווערזיטעטישע כוליגאַנעריע האט געמאכט די אומשולדיגע יודישע סטודענטען און סטודענטינס, ווי אויך א פראָפעסאר, אַ פּאָליאַק, וואָס האט זיך משמעות פרובירט איינשטעלען פאַר יודען... בין איך געשטאַנען פאַר דעם אריינגאנג אין אוניווערזיטעט און האָב געקוקט אויף דער דערמאַהנטער אויפשריפט מיט א ביטערען שמייכעל: שיינע ווערטער, מאוסע מעשים תעתועים פון לכל הפחות א גרויסען טייל סטודענטען...

„פאַטערלאַנד״... וועט די פּוילישע מלוכה, בפרט אויף די „קרעסען״ שטאַרקער און קאנסאָלידירטער ווערען דורכדעם, וואס א וויכטיגער, שטאַרקער און פעהיגער טייל פון איהר בעפעלקערונג בכלל און פון איהרע סטודענטען בפרט ווערט אויסגעשטעלט אויף רדיפות מכל המיבים ביז צום פאגראם אינקלוזיוו ?.. וואַרפט דאָס נישט אראָפּ פוילען אין די אויגען פון די מעריב־מלוכות, מיט וועלכע פוילען שטרעבט אָנצובינדען גאָהענטע פערהעלטנישען! איילען זיך נישט אפשר געוויסע קרייזע אין פוילען שוין צו גיך נאָכצוטוען די היטלעריסטישע דייטשלאנד ? מען מוז באַך אָפּוואַרטען אביסעל מיט דייטשלאנד, וואו דער פועל־יוצא וועט פאַר אלעמען קלאר ווערען ערשט אין א יאהר צעהן ארום, נישט שפּעטער... דערווייל האט דייטשלאנד דעם גרעסטען טייל פון איהר עקספּארט פערלוירען און האָט נישט, מיט וואָס צו בעצאָהלען פאַר די נויטיגע רויה מאטעריאַלען. דעריבער פראָדוצירט זי ארמאטען און גרייט זיך בעגזלענען איהרע, אַגב, גוט בעוואָפענטע שכנים, וועלכע שרעקען זיך פאַר איהר נישט איבעריגס...

מיינט מען אפשר, אַז צווישען דער דאָזיגער ערשיינונג און צווישען דעם סאדיסטישען היטלעריסטישען אנטיסעמיטיום איז קיין סמיכות הפרשה נישטא ? אָדער מיינט מען, אַז אין פוילען וועט די היטלעריסטישע פּאָליטיק נישט פיהרען צו אַזאַ טרויעריגען פועל־יוצא? מיינען, אַז מיט׳ן פאָגראם קען מען פערטרייבען יודען פון פוילען — איז באַך אַ גרעסערע נארישקייט. ווי מיינען, אז מיט דער עמיגראציע קען מען לעזען די יודישע שאלה אין פוילען,

על כל פנים פון וועלכער זייט מען זאל נישט בעטראכטען די מעשים תעתועים פון א גרויסען טייל פוילישע סטודענטען געגען זייערע יודישע חברים, וואָס איז געוואָרען לידער א אַלטעגליכע ערשיינונג אויף די פוילישע הויכשולען — פון וועלכער זייט מען זאל עס נישט בעטראכטען, ווערט דאָך קלאר, אַז די דאָזיגע פאָגראם־העצע און פאָגראם־פאליטיק ברענגען פוילען נאָך א גרעסערען שאדען, ווי יודען !...

אַזוי ארום ברענגען דאָך די פוילישע „העלדען״ דעם „פאַטערלאַנד״ באַר שאָדען!

דער צווייטער ווארט פון דער אויפשריפט איבער דעם אריינגאנג אין ווילנער אוניווערזיטעט — הייסט: „וויסענשאַפט״. קען מען זיך דען פאָרשטעלען דעם סטודיום און די פאָרשונג פון דער וויסענשאַפט אין א סביבה, וואָס איז פערסמט פון שנאה, פון ווילדער חיה׳שער שנאה, פון איין טייל סטודענטען געגען דעם צווייטען ? די סטודענטישע יונגע יאהרען איז א צייט, ווען עס חלומט זיך אזוי זיס פון דערהויבענע, אלטרואיסטישע רעיונות מכל המיבים, פון ליבע צו מענשען, וועלכע איז פסיכאלאָגיש ענג פערבונדען מיט דער ליבע צו דער וויסענשאַפטליכער פאָרשונג ; די דאָזיגע פאָרשונג הייבט אויף דעם גייסט הויך איבער דאָס מיאוסע, דאָס אָפּשטויסענדע, וואָס געפינט זיך נישט זעלטען אין דעם אלטעגליכען לעבען... דעריבער מערקען מיר, ווי די סטודענטען זענען כמעט אומעטום די טרעגער פון ליבע צו מענשען און צום פאַטערלאַנד...

די ווילדע מעשים תעתועים פון א גרויסען טייל פוילישע סטודענטען שטייט אין א שאַרפער סתירה צו דער „וויסענשאַפט״.

דער דריטער וואָרט פון דער דערמאָנטער אויפשריפט הייסט : „מדות טובות״.

קענען די דאָזיגע „מדות טובות״ אויסוואקסען אין דער אטמאָספער פון אַ פאָגראָם, וואו עס ווערען טיף בעליידיגט און געשלאָגען אומשולדיגע יונגעלייט און אפילו יונגע פרויען ?

דער פאָגראָם אויף יודישע סטודענטען, אין וועלכער פאָרם ער זאָל זיך נישט אויסדריקען, איז די בעסטע שול פאַר דער ענטוויקלונג פון דער ערגסטער דעמאָראַליזאציע און פאַר אלע „מדות רעות״ !..

מען קען פערשטיין, פאַרוואָס די דעמאָראַליזירטע „פאָגראָם־סטודענטען״ ווערען נישט דויט, ווען די דערמאָנטע אויפשריפט איבער דעם אריינגאנג פון אוניווערזיטעט שטעכען זיי די אויגען. עס איז אָבער לגמרי נישט צו פערשטיין, פאַר וואָס די אַנדערע סטודענטען ווערען אזוי ווייניג רויט דערבײַ, פאַרוואָס זיי שטעלען זיך אַזוי זעלטען אַנטקעגען דער ווילדער דעמאָראַליזאציע פון זייערע חברים...

ווען מיר בעטראַכטען דעם שלאָגען יודישע סטודענטען אויף די פוילישע הויכשולען נישט סטאטיש, אָפּגעריסען פון דער אַרומיגער סביבה און פון דעם גאַנצען עבר, נאָר — דינאַמיש : איבאַיינעם מיט דער סביבה און מיט דעם עבר, איבערצייגען מיר זיך, ווי דער שלאָגען יודען ווערט וואָס ווייטער, אַלץ מעהר אַן אינטעגראַלער טייל פון דעם פוילישען אַקאַדעמישען לעבען, וועלכער באַדעקט מיט חרפה די פוילישע מלוכה פיהרט צו דער גרעסטער דעמאָראַליזאציע און ברענגט גרויס שאָדען דעם פוילישען פאָלק !.

איך מוז דעריבער אונטערשטרייכען מיין גרויסע פערוואונדערונג, וואָס אַלע פוילישע רעגירונגען טרעטען ארויס געגען דער דאָזיגער שאַנדע פון די פוילישע הויכשולען נישט גענוג ענערגיש !

די זאַך גייט צו טאָג טעגליך אזוי : אויף א געוויסער הויכשול גרייטען צו די פחדנישע „העלדען״ דעם אָנפאַל אויף יודישע סטודענטען גאַנץ אָפען ; בפני כל עם ועדה אָרגאַניזירען זיי דעם פּאָגראָם און גרייטען צו אַפילו טירען, דורך וועלכע זיי זאָלען קענען שטראָפלאָז אַנטלויפען, ווען עס וועט זיך בעווייזען די פּאָליציי...

קומט פּאָליציי, געפינט זי שוין על פי רוב באַר די געשלאָגענע : די כוליגאַנעס זענען נעלם געוואָרען. אויב די פּאָליציי כאַפּט יאָ וועמען עס איז פון די שלעגער, לייקענט ער כמעט שטענדיג אָפּ שטיין און ביין.. בעוויזען פעלן.

ס׳איז דאָ איין מיטעל אויסצוואָרצלען די דאָזיגע מעשים תעתועים אויף די פוילישע הויכשולען, וועלכע בעשטייט דערין, וואָס פּאָליציי דאַרף גערופען ווערען אין דע־ הויכשול נישט אחר המעשה נאָר קודם למעשה, איידער די אומרוהען קומען פאָר ! היות אָבער, ווי די פּאָליציי קען דאָך נישט שטענדיג וויסען פריהער מוז פּאָליציי אויף דער הויכשול, אין די קאָרידאָרען למשל, זיין שטענדיג אויף דער וואַך !

ווען כוליגאַנעס פאַלען אָן אויפ׳ן גאַס אויף עמיצען, מישט זיך באַלד אריין די פּאָליציי און שאַפט אָרדענונג ; אזוי און נישט אַנדערש מוז עס זיין אויף דער הויכשול : שיצען דאָס לעבען און דעם כבוד פון אַלע בירגער — איז דער ערשטער חוב פון דער מלוכה !

די אויטאָנאָמיע פון דער הויכשול איז זייער א שעהנע און א חשוב׳ע זאַך, אָבער זי גיט די סטודענטען נישט באַר רעכט, נאָר לייגט אויף זיי ארויף אויך א התחייבות : נישט בערויבען דורך דער דאָזיגער פריוו ל־עגיע פרעמדע רעכט ! אויב אָבער עס ווערט דורך דער הויכשול־אויטאָנאָמיע בעדראָהט די פרייקייט פון אַ טייל בירגער־סטודענטען, איז דאָס א סימן, אז די מיסברויכער פון דער פריווילעגירטער פרייקייט זענען נישט דערוואַקסען צו דער פריווילעגיע. אין אַזעלכע פאַלען מוז די אויטאָנאָמיע אויף אַ לענגערע צייט אָפּגעשאפט ווערען און פּאָליציי מוז מאַכען אָרדענונג !

אין דריי—פיר יאָהר ארום וועט מען שוין אפשר ווידער קענען איינפיהרען די אוניווערזיטעט־אויטאָנאָמיע !..

איידער איך ענדיג דעם דאָזיגען ארטיקעל, בעטראַכט איך עס פאַר מיין הייליגען חוב ,אלס איינער פון די עלטעסטע סטודענטען אין פוילען, בידעריג צו פערבויגען מיין קאָפּ פאַר די הויכגעעהרטע, טייערע יודישע סטודענטען און סטודענטקעס, וואָס האָבען געליטען פון דעם „חברישען״ כוליגאַניזם און אויסדריקען זיי מיין הויכאַכטונג און מיין טיפען מיטגעפיהל.

—*×*—

WYGODĘ
BEZPIECZEŃSTWO
zapewnia własna kasetka (safes)
P.K.O. ODDZIAŁ w ŁODZI
Al. Kościuszki 15, tel. 125-80

דער ערשטער רוהיגער טאָג אין ווילנע

מען דעזערטירט פון דער „פעסטונג״...

צי וועט דער אוניווערזיטעט זיין געשלאָסען ביז די קומענדיגע פעריען?

אין ווילנער „צייט״ פון מיטוואָך לייענען מיר:

אין משך פון נעכטיגען טאָג איז קיין איין ארויסטריט פון די ענדעקישע באנדעס נישט פערנאָטירט געוואָרען. ארום בנין פון אקאד. הויז האָבען זיך נעכטען קיין מענשען נישט געקליבען.

דער אינטערעס און „רחמנות״ מיט די „העלדען״ ווערט אַלץ שוואַכער...

דער רעגען האָט אראָפּגעשווענקט דריי פּלאַקאַטען. די פערשפּארטע סטודענטען האָבען זיך נעכטען אויף די באַלקאָנעס נישט געוויזען. פון אַקאַדעמישען הויז הערען זיך אָבער נאָך אַלץ ווילדע קולות און... מעלאָדיעס פון די בייעסטע טענץ.

די דעמאָלירטע קראָם אויף פּאָהולאַנקע איז נעכטען געווען פערמאַכט.

די פּראָקוראַטור האָט 16 ארעסטירטע סטודענטען בעפרייט, זיי זענען אַלע אַוועק וואוינען אין אקאד. הויז.

אין תפיסה זענען געבליבען בלויז יאַן דראַוובעל, וועלכער האָט שוין אויף זיך געהאַט א פּראָצעס פאַר אנטיילנעמען אין אַנטי־יודישע ארויסטריטען און מאַריאַן פּעלץ, געגען וועמען די פּראָקוראַטור האָט צופיל זאכליכע בעווייזען וועגען זייגע לעצטע אוואַנטורעס אין אוניווערזיטעט.

אין די קיבאָס ווערט 10 אין אווענט פוסט, מ׳האָט באַך אַלץ מורא צו גיין שפּעט אין גאַס.

ביי שטראַלען אין קאַפע זעהט מען קיין יודען נישט. אין א רייהע ווילנער קרייזען איז ענטשטאַנען א פּראָיעקט צו גרינדען א יודישע קאַפע, צו דעם צוועק האָט מען שוין אַפילו בעשטימט א שייבעם גרויסען זאַל אויף טראַקער גאַס און מען פיהרט אונטערהאַנדלונגען מיט א יודישען אָרקעסטער.

דער רעקטאָר איז פון ווילנע ארויסגעפאָהרען און איהם פערטרעט פּראָפ. פּאַטקאָווסקי, וועלכער האָט בעקומען ברייטע פולמאַכטען.

אין שטאָט האָט זיך פערשפּרייט א קלאַנג, אַז די אַקאַדעמיקער האַלטען ביים פערלאָזען די אַקאַדעמישע הויז און ווילען בלאָקירען די פערשידענע פאַקולטעטען פון ווילנער אוניווערזיטעט, — דעריבער איז דער פּראָפ. פּאַטקאָווסקי די גאַנצע צייט געשטאַנען אין פערבינדונג מיט׳ן וואָיעוואָדע און פּאָליציי־קאָמענדאַנט. די ידיעה האָט זיך אָבער נישט בעשטעטיגט. טראָץ דעם רעכענט מען זיך אין די אַקאַדעמישע קריידען מיט אזא מעגליכקייט. ווייל אין וואַרשע איז אויך אזוי געווען.

א גרויסע סענסאַציע אין די אַקאַדעמישע קריי־זען האָט ארויסגערופען דער פאַקט ,וואָס

פיל סטודענטען „דעזערטירען״ פון דער „פעסטונג״...

דעריבער איז די וואַך ביים טויער פערשטאַרקט געוואָרען און יעדער סטודענט, וועלכער בעקומט אין „שטאַב״ א „דורכלאַז שיין״ ווערט עטליכע מאָל קאָנטראָלירט ביים טויער. מיט וועמען מען איז נישט „זיכער״ לאָזט מען נישט ארויס אין גאַס.

א גרויסע אויפרעגונג ביי די ענדעקעס האָט ארויסגערופען די דעקלאַראַציע צום רעקטאָר פון פיל אַקאַדעמישע קרייזען, וועלכע פּערזאָנטיילען אַמשאַרפסטען די „ברעכער פון דער אַקאַדעמישער איינהייט״, די ענדעקישע פּרעסע „ווייזט״ אויף, אַז ס׳זענען צווישען די „אָבטרויניקע״ פאַראַן באַר א 30 מאַן און אז די „מעהרהייט״ זענען די ענדעקעס...

זי בעקאַנט זענען כמעט אלע איינוואוינער פון דער „פעסטונג״ האַדאַוואַנקעס פון „דז. ווי״ל.״ דער לעצטער האָט אָבער אויך דאָרט אַנ׳אייגענעם רעפּאָרטער, וועלכער שיקט בריף און טעלעפאָנען פון „פראָנט״. דאָס איז א געוויסע סטודענטין לאשקעוויטש, וועלכע האָט פערלאָזען איהר מאַן און איז אַוועק וואוינען אין דער „פעסטונג״ און דעריבער איז קיין, וואונדער נישט, וואָס דער „דזיענניק״ איז אזוי אינפאָרמירט — ס׳איז דאָך עפּעס זיין שמחה...

* * *

פרייטאג קומט צוריק פון וואַרשע דער רעקטאָר יאַקאָוויצקי. מען ריכט זיך, אַז דעם זעלבען טאָג זאָל איהם בעזוכען א דעלעגאַציע פון דער דעמאָקראַטישער יוגענט, וועלכע וועט בעטען בענייען די ליימודים. מען האַלט אָבער, אז אויב דעם רעקטאָר וועט נישט געלונגען צו דערפיהרען צו אַנ׳אויסגלייך וועט דער אוניווערזיטעט געשלאָסען ווערען ביז די פעריען און די סטודענטען וועלען פערלירען א טרימעסטער

נייע אַנטיסעמיטישע געזעצעבונג ערוואַרט אין דייטשלאַנד

נאָכ׳ן פּראָצעס פון דוד פראַנקפורטער

בערלין (יט״א) אין יודישע קרייזען אין דייטשלאַנד ווערט אויסגעדריקט די מורא, אז תיכף נאָכ׳ן פּראָצעס פון דוד פראַנקפורטער, וואָס וועט — ווי בעקאַנט — פאָרקומען אין דער ערשטער העלפט דעצעמבער ה. י. ווערט אין דייטשלאַנד פערשאַרפט ווערען די אַנטי־יודישע געזעצגעבונג. אלס בעווייז ווערען ציטירט די שאַרפע אַנטיסעמיטישע רעדעס, וואָס זענען געהאַלטען געוואָרען אויף דער נאַצי־קאָנפערענץ אין שלעזיען פאַנעלזאַנג און די אונגעוועהנליך גיפטיגע פּרעסע פּראָפּאַגאַנדע געגען יודען, וואָס ווערט געפיהרט לויט די אינסטרוקציעס פון פּראָפּאַגאַנדע־מיניסטעריום. בעזונדערס העפטיג ווערען יודען אָנגעגריפען צוליב דער כלומרשטער אקציע פון דער פּאַריזער „ליגע פאַר קאַמף געגען אַנטיסעמיטיזם״ אין צוזאַמענהאַנג מיטן פראַנקפורטער פּראָצעס. אין יודישע קרייזען ווערט אויסגעדריקט די מורא, אַז די אַנטיסעמיטישע אַקציעס נאָכן פראַנקפורטער פּראָצעס זאָל זיך נישט בעגרעניצען אויף פּראָפּאַגאַנדע ארויסטרעטונגען נאָר עס זאָלען אויך איינגעפיהרט ווערען געזעצגעבערישע שריט, וואָס ווערען געפאָדערט דורך יוליוס שטרייכער און אַנדערע עקסטרעמיסטישע נאַצי־גדולים.

אָפיציעל ווערט מיטגעטיילט אז אויף דער קאָנפערענץ פון נאַצי פיהרער אין שלאָס פאַנעלזאַנג איז בעשלאָסען געוואָרען צו פערשאַרפען די שטראָף סאַנקציעס פאַר עובר זיין אויף די נירענבערגער געזעצען. דער שטאַאַטס־סעקרעטאַר דר. פרייזלער האָט אויף דער קאָנפערענץ געמאָלדען אז די לעצטע עטליכע חדשים האָט זיך בעדייטענד פערגרעסערט די צאָהל אורטיילען פאַר ראַסען שאַנדע אין דער פאַנעלזאַנג קאָנפערענץ האָבען זיך חוץ היטלער פּאַרטיי פיהרער און העכערע בעאַמטע פון יוסטיץ מיניסטעריום אויך בעטייליגט פיל ריכטער, פּראָקוראָרען און דער פּרעזידענט פון אָ. גער. פּאַלקס געריכט דר. טהיראַק. דער שטאַאַטס סעקרעטאַר דר. פרייזלער האָט אין זיין רעדע אָנגעוויזען, אַז די נירענבערגער געזעצען (פאַרן שוץ פון דייטשען בלוט און דייטשע עהרע) דאַרפען בעטראַכט ווערען אלס די וויכטיגסטע געזעצגעבערישע אַקטען פון דייטשען רייך און אז זייער איבערשרייטונג דאַרף אויף דעם שטרענגסטען אופן בעשטראָפט ווערען און קיין שום מילדערענדע טעמים טאָרען נישט בערוקזיכטיגט ווערען.

דער רייכס פרעסע־שעף פון דער נאַצי־פּאַרטיי ד״ר אָטאָ דיטריך האָט אויף דער פאַנעלזאַנג־קאָנפערענץ בעריכטעט וועגען די שנוים אין דער דייטשער פּרעסע זייט די יודען זענען בעזייטיגט געוואָרען פון דייטשען פּרעסע וועזען.

דער „אַנגריף״ זעצט פאָרט זיינע שקרים־פּראָפּאַגאַנדע געגען יודען אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם פראַנקפורטער פּראָצעס, און אין א סענסאַציאָנעל אויפגעמאַכטען בעריכט דערצעהלט געבעלס־צייטונג, אז „מאָסקווע און דאָס וועלט יודענטום מאַכען אינטענסיווע הכנות צו דער פערטיידיגונג פון דוד פראַנקפורטער״. דער אָרגאַן פון פּראָפּאַגאַנדע מיניסטעריום ווייס צו דערציילען אז א בעאַמטער פון דער סאָוויעטישער געזאַנדשאַפט אין דער טשעכאָסלאָוואַקיי האָט היינטיגע וואָך אויסגעצאָהלט 5 טויזענד פראַנק דעם בריטער אַדוואָקאַט דר. פעליקס ליריא אויף דער פערטיידיגונג פון פראַנקפורטער׳ן. דער „אַנגריף״ ווייס אויך צו דערציילען אַנדערע אויסגעטראַכטע מעשיות וועגען דעם, ווי יודישע אינדוסטריעלע אָרגאַניזירען און פינאַנסירען די פערטיידיגונג פון דוד פראַנקפורטער.

Dr. med. H. LUBICZ
ספעצ. פאַר הויט, וועגערישע קראַנקהייטען און מענער־שוואכע
האָט זיך איבערגעצויגען
פון ציגעל־גאַס 7 אויף
69 פילסודסקיעגאָ 69
(רוג נאַרוטאָוויטשא) טעל. 141-32

Dr. med.
Sadokierski
כירורג פון ציינער און יאַסלעס
האָט זיך איבערגעצויגען אויף
Piotrkowska 56, tel. 129-77.

אַ בעזוך אין „ווייסען הויז"

פון ישעיה אונגער

מיר זענען געקומען פון שיקאגא. עס איז געווען אביסעל צו ווייט צו פאָהרען, א מהלך וועגס, האָבען מיר טאַקע דעריבער פערשפעטיגט די פרעסע־קאָנפערענץ ביים פרעזידענט (ביי האורדינגען). דער „קעניג אין פראַק" (דער אַמעריקאַנער פרעזידענט האָט פאַקטיש גרעסערע רעכט און קאָמפעטענצען ווי מאנכער קעניג) בעהמט אויף געוועהנליך די פרעסע, אַמעריקאַנער און אויסלענדישע זשורנאַליסטען, ווי מאל א וואך. אויך רוזוועלט איז זיך נוהג אזוי, הגם אַלס ערשטער פרעזידענט־רעוואָלוציאָנער האָט ער צוזאמען מיט דער „ווירטשאַפטליכער רעוואָלוציע" און מיט אנדערע רעפאָרמען אלס ערשטער איינגעפיהרט אויך געוויסע ענדערונגען אין דער הויז־אָרדנונג, אזוי צו זאגען אין דעם לעבענס־שטייגער פון „ווייסען הויז".

וועגען דער אויפנאהמע פון דער פרעסע ווערט אין ערגעץ א וואָרט נישט געמאלדען, קיין שום מיטטיילונג נישט פערעפענטליכט, קיין שום נאָטיץ, קיין איינלאַדונגען נישט פונאַנדערגעשיקט, קיין פאָרשריפטען נישט געמאכט. דאָס קומט פאָר אָהן שום הכנות און פאָרמאַליטעטען, אָהן פריהערדיגע „פערטרויליכע" ערקונדיגונגען וועגען דער „מאראל" און פאָליטישען פרצוף פון די בעזוכער, — ווי מ׳זעהט גאר אַנדערש ווי עס איז אָנגענומען אין אונזערע מקומות, למשל, אפילו אין די קלענסטע רעפובליקען, וואו א פאָרשטעהער פון דער פרעסע אדער ליטעראַטור דאַרף שוין האָבען א בעזונדערע זכיה — און האָט זי כמעט קיינמאָל נישט — אויפגענומען צו ווערען פון „ערשטען בירגער" פון דער מלוכה. אזא זכיה האָבען געהאַט אין אונזער צייט יחידי סגולה, ווי עמיל לודוויג, אָדער נאך איינער־צוויי אזעלכע ווי ער, מיט א וועלט־נאָמען. און אויך וועגען זיי, זייער פאָליטישער כשרות, זייער אָרענטליכקייט און מאָראַלישער אויפפיהרונג, קען מען זיכער זיין, האָט מען זיך פריהער גרינדליך אינפאָרמירט אויף א קאָנפידענציעלען אופן.

דאָ אָבער, אין דער מעכטיגער רעפובליק, אין דער גרויסער טראַנסאַטלאַנטישער דעמאָקראַטיע, פיהרט מען זיך אין אלעם דורכאויס דעמאָקראַטיש: דאָ האט מען צוטרוי צו יעדען מענשען און קודם כל צוטרוי צו די אייגענע בירגער. און אַזוי נעהמט אויף דער פרעזידענט א זשורנאַליסט, א סענאַטאָר אדער אַפילו סתם „אַ מענש פון דער גאס" אָהן שום „צערעמאָניעס". די זשורנאַליסטען ווייסען שוין: אין די און אין די טעג איז אַן אויפנאהמע פאַר דער פרעסע. קומען זיי קיין וואשינגטאָן, מעלדען זיך אין „ווייסען הויז", שרייבען זיך איין אין א בוך און וואַרטען ביז מ׳רופט זיי אַריין צום פרעזידענט אין קאבינעט. אין דעם דאָזיגען ארבייטס־קאבינעט — א גרויס און ליכטיג צימער, זעהר איינפאַך אויסמעבלירט — איז פערהאַן נאָר איין זאך, וואָס ציהט אויף זיך א בעזונדערע אויפמערקזאַמקייט: די גרויסע פאָהן נעבען פרעזידענטס שרייב־טיש, א זיידענע שטערען־פאָהן מיט א גאָלדענעם אָדלער אויפ׳ן שפיץ פון שטאַק, וואס הענגט ווייט אַרויס איבער׳ן צימער. דער פאַטריאָטיש־געשטימטער אמעריקאַנער, וואָס איז אַזוי שטאָלץ אויף זיין פאָהן און זיינע דעמאָקראַטישע איינריכטונגען, ווערט ברייטער ווי לענגער, ווען ער זעהט, אַז זיין פרעזידענט האָט שטענדיג פאַר זיינע אויגען די אַזוי פערהייליגטע נאַציאָנאַלע פאָהן מיט די 48 שטערען. וועלכע דערמאָהנט איהם צו יעדער שעה אין טאג אן זיינע התחייבות׳ן לגבי די 48 אויטאָנאָמע שטימען, וועלכע בילדען דאָך אַלע צוזאַמען איין איינציגע גרויסע פעראייניגטע רעפובליק.

אָט אין דעם קאבינעט קומט עס פאָר צוויי מאל א וואך דער אויסטויש פון „שאלות ותשובות" צווישען פרעזידענט און די פאָרשטעהער פון דער פרעסע.

ווי געזאָגט, האָבען מיר פערשפעטיגט די פרעסע קאָנפערענץ, אָבער ווען מ׳האַלט זיך אויף אין וואשינגטאָן, האָט מען אלעמאָל א געלעגענהייט צו בעזוכען דאָס „ווייסע הויז", אפילו צו זעהען דעם פרעזידענט און צו דריקען איהם די האנד — „טו שייק הענדס", ווי מ׳זאגט אין אמעריקע. מ׳דאַרף דערצו נישט האָבען קיין שום ערלויבניש, קיין שום פאָרמאליטעטען נישט דורכפיהרען, קיין שום אויסווייזען נישט בעטען. ביי קיינעם זיך נישט מעלדען. אָט, מ׳קומט אריין צום פרעזידענט ממש ווי מ׳שטעהט און געהט. אבי מ׳טראגט נאר א ריינעם קאלנער און א זויבערען אנצוג איז שוין גוט. עס איז אפילו נישטאָ קיין גאַרדעראָב, וואו מען טוט אויס דעם איבערציהער, וואו מ׳קען איבערלאָזען א שטאָק, א שירם, אַ רעגענציל אָדער אנדערע זאכען.

דער פרעזידענט נעהמט אויף דריי מאל אין דער וואך אין בעשטימטע טעג יעדען איינעם, וואָס קומט צו איהם סתם אויף „אַ שייק הענדס", אַזוי שטעהט אין די „כללים", וואָס זענען אויסגעהאַנגען אין פראָזא פון „ווייסען הויז", פונקט ווי עפעס א בעקאנטמאכונג אויף די ווענד פון מאגיסטראט; אין די און די טעג בעהמט אויף דער פרעזידענט די רעגירונגס־מענער, די פאַרלאַמענטאַריער און אַנדערע פערזאָנען, וועלכע האָבען צו טון מיט איהם (אויף דער שפראך פון די כללים הייסט עס: „וועלכע האבען ביזנעס מיט׳ן פרעזידענט"); און אין די איבריגע טעג (שטעהט אויסגערעכענט וועלכע) נעמט ער אויף אויך אזעלכע, וועלכע האָבען קיין שום ביזנעס נישט מיט איהם („העווינג נא ביזנעס"), נאָר קומען סתם איהם „א טרייסעל טון" די האַנד און איהם אזוי אַרום אויסדריקען זייער אכטונג.

זעלטען ווען א פרעמדער אָדער אמעריקאנער, וועלכער קומט קיין וואשינגטאן, לאזט אדורך די געלעגענהייט „א טרייסעל טון די האנד" דעם פרעזידענט אדער גלאַט אזוי אָנקוקען דאָס „ווייסע הויז" און זעהען ווי דער פרעזידענט וואוינט.

* * *

וואשינגטאן, די הויפּט שטאָט פון די פעראייניגטע שטאַטען, איז זיכער די אינטערעסאנטעסטע שטאָט אין אמעריקע, און אפשר פון ביידע אמעריקאס. זי איז קודם זעהר נישט־אמעריקאניש: פערהאָן בוימער אויף די גאסען, גרינע פלעצער, גערטנער און שיינע פאַרקען אין צענטער פון שטאָט. וואָס מ׳זעהט גאָר כמעט נישט אין אנדערע שטעט. אויך זעהט מען דאָ ווייניג וואָלקענקראַצערס, וואָס נעהמען צו אַזוי פיל לופט און ליכט ביי דער בעפעלקערונג פון די גרויסע אמעריקאנער צענטערס. דאגעגען טרעפט מען דאָ אויף שריט און טריט פרעכטיגע געביידעס פון אַ גרויסאַרטיגער ארכיטעקטור, דאָס רוב עפענטליכע בנינים, מאנכע פון זיי אין א שטרענג קלאסישען סטיל אויסגעפיהרט, אויך בעציהרען די שטאָט א גאנצע רייהע אויסגעצייכענטע מאָנומענטען, דערונטער דער אימפּאָזאַנטער וואַשינגטאָן־אָבעליסק, 169 מעטער הויך, א שלאַנקער אבעליסק פון ווייסען מאַרמאָר, וואָס זעהט זיך אָן מיט זיין פּיראַמידע־אַרטיגען שפּיץ ווייט ארום דער שטאָט.

האַנדעל און אינדוסטריע זענען דאָ אזוי צו זאגען א נעבען־זאך; נישט דערפון ציהט די שטאָט איהר יניקה. בכלל האָט מען דעם איינדרוק, אז וואַשינגטאן איז א שטאָט פון בלויז רעגירונגס אינסטיטוציעס, מיניסטעריומס, אמבאַסאַדעס, וכדומה. באַך אזעלכע אנשטאַלטען. אויף מאנכע גאסען, אין צענטער פון שטאָט, זעהט מען שטעהען טאָג־טעגליך אויטאָמאָבילען אין לאנגע רייהען, א פאָר קילאָמעטער די לענג; דאָס זענען די אויטאָמאָבילען פון די מיניסטאָרען און כל המינים, אַנדערע בעאַמטע, וואָס זענען בעשעפטיגט אין די רעגירונגס־אנשטאַלטען.

אין צענטער פון שטאָט געפינט זיך דער קאַפּיטאָל, אַ פּרעכטיגער א קאָלאָסאַלער בנין פון ווייסען מאַרמאָר, א „באַרג ווייסען מירמעלשטיין"; דער מיטעלסטער טייל שטעלט פאָר מיט זיך אַנ׳אַרט קאַטעדראַלע מיט אַ גרויסאַרטיגען קופּאָל און מיט א פרייהייטס־סטאַטוע אין דער הויך (אַנ׳ערך 94 מעטער איבער דער ערד). דער קאַפּיטאָל — דאָס איז דאָס פּאַלאַדיום פון דער אמעריקאַנער פרייהייט, דאָס נאַציאָנאַלע הייליגטום, וואו עס געפינען זיך די געזעצגעבענדע קערפּערשאַפטען, דער קאָנגרעס (פּאַרלאַמענט) און דער סענאַט.

די שענסטע גאס אין וואשינגטאָן, די הויפּט־אַרטעריע פון דער שטאָט, איז די פּענסילווייניא־עוועניו. דאָס איז א וואונדערבאַרער פּראָספּעקט, וואָס פערבינדעט דעם קאַפּיטאָל מיט דעם צוויי קילאָמעטער ווייטער ליגענדיגען לאַפאַיעט־סקווער: דאָ שטעהט א גרויסאַרטיגע רייטער־סטאַטוע פון געוועזענעם זי־בענטען פרעזידענט פון די יונייטעד סטייטס גענע־ [illegible] הויז", די רעזידענץ פון פרעזידענט.

און גלייך דערנעבען געפינט זיך דאָס „ווייסע הויז", די רעזידענץ פון פרעזידענט.

דאָס איז א בעשיידען צוויי־שטאָקיג הויז (אייגענטליך, א פּאַרטער און איין שטאָק) מיט א פּאָר קאָלאָנעס ביים אריינגאנג און מיט א בלענדענדיג ווייסער פאַרב בעמאָלט (דערפון בעהמט זיך דער נאמען דאָס „ווייסע הויז"). פערמעגליכע פאַבריקאנטען ביי אונז וואוינען אין שענערע הייזער און לוקסוריעזער. דערפאַר אָבער האָט דאָס הויז א פרעכטיגען פּאַרק ארום זיך. קיין שום שומרים זענען נישטאָ פאַר׳ן הויז; אויף א רפואה וועט איהר דאָ נישט געפינען קיין דעטעקטיוו אָדער מונדירטען פּאָליציסט, נאָר ביים אריינגאנג אין פּאַרק דרעהט זיך עפּעס יא ארום א פּאָליסמען, וועלכער זעהט אָבער ווי ווייט מעגליך זיך אויסצובעהאַלטען פון מענשליכע בליקען, בכדי דער פרייער אמעריקאַנער בירגער זאָל נישט אוועקגעהען פון דאַנען מיט דעם אומאַנגענעהמען געפיהל, אַז זיין פּרעזידענט ווערט בעוואַכט פון „פּאָליציי".

איינוועניג ביים אריינגאנג אין „ווייסען הויז" גופא זעהט מען אויך נישט קיין שום דינער און שווייצאַרען, ווי מ׳זעהט זיי, למשל, אין אונזערע מקומות אפילו ביי א וואיעוואָדע, נאָר צוויי מענער אין ציוויל שטעהען אין א זייט, נישט רעדענדיג א וואָרט, און ווייזען אָן יעדען איינעם מיט דער האנד, וואוהין ער האָט צו געהען. און געהען געהען ב״ה צום פרעזידענט מענשען אָהן א שיעור. הויפּטזעכליך אין דער צייט פון „סיזאָן", בעת דער סעסיע פון קאָנגרעס (פאַרלאַמענט). דעמאָלט בעזוכען אמעריקאַנער בירגער און בירגערין׳ס מאַסענווייז דאָס „ווייסע הויז", מעהרסטענס אונטער דער פיהרונג פון די דעפּוטאַטען פון זייערע וואהל־קרייזען. אין די חדשים יאַנואַר און פעברואַר, אין רעכטען ברען פון געזעלשאַפטליכען לעבען, בעהמט אויף די פרעזידענטין אויך פערשידענע בעזוכער פון אלע עקען לאַנד; עס קומען רייכע און אָרימע, ווייסע און שוואַרצע, יונגע און אלטע, און די פרעזידענטין דריקט יעדען איינעם די האַנד, מיט מאַנכע רעדט זי א פאָר ווערטער, און די איבעריגע „בעגליקט" זי בלויז מיט א שמייכעל. דאָס קומט פאָר יעדען שבת.

דער פרעזידענט מאַכט אויך, וואָס ריכטיג, אין דער „סעזאָן־צייט" פערשידענע אויפנאהמעס פאַר די „אויבערשטע פיר הונדערט", פאַר די „מלכים" פון דער אינדוסטריע, פאַר די קאַבינעט־מיטגלידער, הויכע מיליטער־לייט, פאַרלאַמענטאַריער, סענאַטאָרען, דיפּלאָמאַטישען קאָרפּוס א. אַז. וו. אָבער דאָס האָט גאַר אנ׳אַנדער כאַראַקטער. די שענסטע אויפנאהמע ביים פרעזידענט קומט פאָר אין טאָג פון נייע־יאָהר. די אויפנאהמע געדויערט דאַן פיר שעה צייט. צוויי שעה ווידמעט ער די פאָרשטעהער דער רעגירונג, די סענאַטאָרען, קאָנגרעס־לייט, [illegible]טער, די אָפיצירען פון דער אַרמעע און פלאָט, [illegible] העררען פון דיפּלאָמאַטישען קאָרפּוס און זייערע [illegible]. אין משך פון די אנדערע צוויי שעה בעהמט ער אויף דאָס „פאָלק", מענשען פון יעדען קלאַס און שטאַנד: אַרבייטער, האַנדווערקער, סוחרים, מענשען פון ליבעראַלע פּראָפעסיעס; מיט מאַנכע אונטערהאַלט ער זיך, מאַכט שפּאַס און וויצעלט זיך און פיהלט זיך געוועהנליך אין דער דאָזיגער געזעלשאַפט פיל פרייער און בעסער ווי צווישען די „הויכ[illegible] שטעלטע".

די אויפנאהמעס קומען פאָר געוועהנליך אין אַזויגערופענעם מזרח־זאַל פון „ווייסען הויז". [illegible] איז א פּראַכטפולער פּאַראַדנער זאַל. וואו עס ווערען אָפּגעהאַלטען אלע פייערליכקייטען. דער זאַל [illegible] געהערט צו די שענסטע אין יעדען קעניגליכען [illegible]לאַץ. דאָ דאָמינירען בלויז העלע פאַרבען — [illegible] און ווייס; דאָס מעבעל, די פאָרהאַנגען, די [illegible]כער זענען פון א קוואַליטעט און שיינקייט ווי [illegible] טרעפט זיי נאָר אין די רייכסטע פירסטליכע הייזער.

דאָס מערקווירדיגסטע איז, וואָס אויף די [illegible] הענגען נאָר די בילדער פון די פרויען פון די [illegible] וועזענע פרעזידענטען, נישט קיין ביוסטען [illegible] גאַנצע פיגורען, מ׳זעהט דאָ מאַרטא וואשינג[illegible], דאַלי מעדיסאָן, די פרוי פון דעם דערמאָרד[illegible] פרעזידענט לינקאָלן און אַנדערע. דאָס דאַרף [illegible] זען, אַז דער פרעזידענט רעגירט, אָבער הערש[illegible] דעם „ווייסען הויז" הערשט די פרוי.

* * *

און דער, וואָס רעגירט אין „ווייסען הויז", [illegible] ערשטער בירגער פון דער גרעסטער דעמאָקראַ[illegible], פון דער פרייעסטער רעפובליק אין דער וועלט, [illegible] פאַקטיש א מעכטיגער זעלבסט־הערשער, וועלכער האָט א אומגעהויערע מאַכט און אַ סך גרעסערע רעכט ווי די קאָנסטיטוציאָנעלע מלכים אין איירא[illegible].

לויט דער קאָנסטיטוציע האָט דער פרעזידענט [illegible] פון די פעראייניגטע שטאַטען, וועלכער איז [illegible] אויבערשטער שעף פון דער אַרמעע און פון פלאָט, דאָס רעכט צו דערקלערען קריג, אָפּצושליסען [illegible]דענס־ און האַנדעלס־טראַקטאַטען, אָנצווענדען [illegible] בעוואָפענטע מאַכט אין לאַנד גופא אין פאַל [illegible] אומרוהען, אָפּצושאַפען די קאָנסטיטוציע אויף א [illegible] ווייסע צייט, אויב עס איז נויטיג, אַרויסצוגעבען אַמנעסטיע און בעגנעדיגען ווען ער וויל, צו [illegible] שטימען די אַמבאַסאַדאָרען, קאָנסולען און אַנדערע בעאַמטע; ער טראָגט די גאַנצע פעראַנטוואָרטליכ[illegible] פאַר דער אויסערליכער און אינערליכער פּאָליטיק פון לאַנד (אין אמעריקע איז קיין פעראַנטוואָרטליכער פּרעמיער־מיניסטער נישטאָ), ער קען [illegible] וואס ער וויל און דאַרף קייבעם קיין דין וחשבון נישט אָפּגעבען.

א חוץ דעם האָט ער א אויסערגעוועהנליכען [illegible]טיגען און ווירקזאַמען פּאָליטישען איינ[illegible] טרומפּ אין דער האַנד — ער קאָן אַרויפלעגען זיין „וועטאָ" אויף די געזעצען, וואָס ווערען אָנגענומען אין קאָנגרעס און סענאַט און זיי אזוי אַרום אַנולירען. אזוי צ. ב. האָט ווילסאָן אין יאָהר 1920 וועטירט דאָס געזעץ וועגען דער בעגרענעצונג פון דער אימיגראַציע; ערשט נאָך זיין טויט איז עס אָנגענומען געוואָרען.

ווי אַזוי וועט אצינד פראַנקלין ד. רוזוועלט אויסנוצען זיינע רעכט און פולמאַכטען — א צינד, [illegible] ער האָט שוין קיין מורא נישט, אַז מ׳וועט איהם דריטען מאָל נישט אויסקלויבען פאַר א פּרעזידענט וואָרום א דריטען מאָל קען ער שוין נישט קאַנדידירען לויט דער קאָנסטיטוציע?

אָט די פראַגע בעשעפטיגט איצט די מלח[illegible] פון מיליאָנען בירגער און פון א סך פּאָליטיקער [illegible] אמעריקע.

פאַשיזם אין בעלגיען

פון א. גלאַנ[illegible]

איבער א גרויסען טייל פון אייראָפּע איז דער פאַשיזם געוואָרען אומגעוועהנליך חוצפּהדיג. אָט טרעט ער אויף מיט רעש און געפילדער, מיט געוואַלט און בלוט - פערגיסונג אין איין אָרט, אָט אין א צווייטען.

ביז מיט א פערהעלטנישמעסיג קורצער צייט צוריק האָט מען ווינציג־וואָס געהערט פון א פאַשיסטישער בעוועגונג אין בעלגיען. ווי אין אלע לענדער — האָט מען געוואוסט אז די דייטשע נאַציס זוכען אויך אין בעלגיען אויפצוהעצען א בעוועגונג, וואָס זאָל זיין נאָהענט צום נאַציזם, נאָר ערשט ביי די וואַהלען פון היי־יאָהר איז די וועלט געוואָהר געוואָרען, ווי ווייט די היטלעריסטישע פּראָפּאַגאַנדע איז אוועק אין בעלגיען. מען האָט זיך דערוואוסט, אַז דער פאַשיזם דאָרט איז שוין א היבשע קראַפט, און אַז דער פאַשיסטישער פיהרער לעאָן דעגרעל האָט גאָר גרויסע אַמביציעס. ביי די וואַהלען האָט די בעלגישע פאַשיסטישע פּאַרטיי געוואונען 22 פּלעצער אין דעם פּאַרלאַמענט, וואו פריהער האָט זי נישט געהאַט קיין איינציגען. די בעלגישע פּאָליטישע וועלט איז דורכגעטרייסעלט געוואָרען. אין דער בעלגישער געזעלשאַפט האָט מען קלאָר געזעהן, אַז א נייער פּרעטענדענט אויף מאַכט האָט זיך בעוויזען אין דעם לאַנד וואו דעמאָקראַטיע האָט זיך גוט איינגעוואָרצעלט וואו דעמאָקראַטיע איז א טראַדיציע.

ווער איז לעאָן דעגרעל, און וואָס איז זיין פאַשיסטישע פּאַרטיי?

דעגרעל איז פערהעלטנישמעסיג נאָך א יונגער מענש, קוים אַריבער די דרייסיגער, א גוטער רעדנער, א גאַנץ געבילדעטער און דערצו נאָך א שעהנער. מיט אַנדערע ווערטער — ער האָט דאָס וואָס העלפט צו ווערען א דיקטאַטאָר: פּערזענליכען חן, מיט וועלכען מען קאָן „נעהמען" די מאַסען. אנגעהויבען האָט ער זיין פּאָליטישע קאַריערע, ווי א מיטגליד פון דער קאַטוילישער פּאַרטיי. ער איז אָבער נישט געווען צופרידען מיט דער „לאַנגזאַמקייט", וואָס האָט, לויט זיין מיינונג, פּאַראַליזירט די פּאָליטישע אַקציע פון די קאַטאָליקען. ער האָט דעריבער געגרינדעט א מין מיליטאַנטע קאַטוילישע גרופּע. דער נאָמען רעקס, וואָס זיין פּאַרטיי טראָגט, נעהמט זיך פשוט פון דעם קריסטליכען און קאַטוילישען [illegible]. וואָס דער טיטעל האָט אין אָנפאַנג געפּרעדיגט, רעקס איז דער טיטעל — קעניג, און דערמיט האָט דעגרעל געוואָלט אונטערשטרייכען זיין פילאָזאָפיע. „יעזוס רעקס" — יעזוס איז דער קעניג. מיט אנדערע ווערטער: א פּאָליטישע אָנשויאונג, וואָס זאָל זיך שטיצען אויף דער אָפיציעלער רעליגיע, א שטייגער ווי עס איז דער פאַל מיט די עסטרייכישע קריסטליך - סאָציאַלע, וואָס האָבען אויך געמאַכט די קאַטוילישע קירך פאַר דעם יסוד פון זייער פּאָליטיק.

מיט דער צייט האָט זיך דעגרעלס קאַטאָליציזם היפּש אויסגעוועפּט. ער איז געוואָרען אלץ נעהנטער צו דעם דייטשען מין פאַשיזם — צום נאַציזם. זיין פּאָליטישע פילאָזאָפיע איז אַנטי־סאָציאַליסטיש, אַנטי קאָמוניסטיש, אַנטי - פּאַרלאַמענטאַריש, אַנטי - יידיש (זעלבסטפערשטענדליך). אַנטי - דעמאָקראַטיש אין דער אויסערליכער פּאָליטיק איז ער פּראָדייטש און אַנטי - פראַנצויזיש. ער קריגט אָהן א שיעור שטיצע פון דעם נאַציישען פּראָפּאַגאַנדע - מיניסטעריום. ער פערמאָגט א סך אָנהענגער און א גרויסע צאָהל צוו[illegible]טונגען. ער איז שוין א מאַסע.

די פאַשיסטען, סיי אין איטאַליען סיי אין דייטשלאַנד האָבען זיך פערשפּרייט און פערשטאַרקט, דער עיקר מיט א מעטאָדע פון טעראָריזירען די בעפעלקערונג, פון געוואַגטע אַטאַקעס פון אָפען אַרויספאָדערען די רעגירונג אַ. אַז. ווייטער. די דעמאָנסטראַציע, וואָס דעגרעל האָט אָרגאַניזירט אין דער בעלגישער הויפּט־שטאָט, האָט געהאַט אַ אַזאַ צוועק. פּראָבען מיט [illegible] זשעסט אַזוי צוטומלען סיי די בעפעלקערונג סיי די רעגירונג, אַז אין דער סומאַטאָכע זאָל מען פערכאַפּען, וואָס עס וועט זיך לאָזען. דער פאַקט וואָס דעגרעל האָט אָפען גערעדט וועגען אַראָפּוואַרפען דעם איצטיגען פּרעמיער, וואַן־זעעלאַנד, און אַליין איבערנעהמען די לייטונג, ווייזט בולט, אויף ווי פיל זיכער עס איז ביי זיך געוואָרען דער בעלגישער פאַשיזם.

די דעמאָנסטראַציע האָט דערוויל נישט געבראַכט צו די רעזולטאַטען, וואָס די „רעקסיסטען" און זייער פיהרער האָבען דערוואַרט. די בעלגישע רעגירונג האָט זיך ענערגיש צונויפגעטאָן, מען האָט דעגרעלען און אַנדערע פאַשיסטען פערעפיהריש אַרעסטירט.

דאָך מיינט דאָס נאָך ווייט נישט, אַז די פאַשיסטען האָבען בעלגיען בעקומען א טויטקלאַפּ. פערקעהרט, עס איז זעהר מעגליך, אַז דער נישטער הדרכפאַל וועט אויסגענוצט ווערען צו נייע אַטאַקעס מצד די פאַשיסטען — נאָך שטאַרקערע, נאָך פרעכערע.

אויף וועמען שטיצט זיך דעגרעל?

זיין ערשטע און וויכטיגסטע שטיצע האָט ער אין דעם טייל פון דער בעלגישער בעפעלקערונג וואָס בעשטעהט פון פלאַמען, א נאַציאָנאַלע גרופּע. וואָס איז נאָהענט צו די האָלענדער. די פלאַמען זענען מעהרסטענס פּויערים, קליינע בירגערליכע, טיפּישע מיטעל־קלאַס־מענשען. זיי האָבען א „נאַטירליכע" נייגונג [illegible] שאַפט צו דעם צווייטען טייל פון דער בעלגישער בעפעלקערונג, צו די וואַלאָנען, וואָס זענען נעהנטער צו די פראַנצויזען. אויף די פלאַמען ווירקט דעגרעל מיט זיין אַגיטאַציע געגען פראַנקרייך. זינט פראַנקרייך האָט געשלאָסען דעם מיליטערישען אָפּמאַך מיט סאָוועטרוסלאַנד, האָט דעגרעל געהאַלטען אין איין טענה׳ן:

„וואָס בעלגיען אנהאַלטען איהר בונד מיט פראַנקרייך, כדי צו קומען צוהילף די באָלשעוויקעס?"

דאָס האָט געווירקט ווען פראַנקרייך האָט בעזיגט דער פאָלקס־פראָנט, איז דעגרעלס אַגיטאַציע געוואָרען נאָך שטאַרקער. ער האָט „קלאָר בעוויזען" אַז דער בעלגישער בונד מיט פראַנקרייך מיינט נאָך אַז דאָס בעלגישע פאָלק וועט דאַרפען פערגיסען בלוט כדי אויפצוהאַלטען די גאָטלאָזע סאָציאַליסטען און קאָמוניסטען סיי אין פראַנקרייך, סיי אין מאָסקווע. א סך פּויערים, קליינבירגער און עהנליכע עלעמענטען האָבען זיך צוגעהערט אָהן זענען צוגעשטאַנען צו זיין בעוועגונג. אַז אָט די אַגיטאַציע האָט געוואונען מאַכט [illegible], קאָן מען זעהן דערפון, וואָס די בעלגישע רעגירונג האָט טאַקע בעשלאָסען אזוי גוט ווי צו בעפרייען זיך פון דעם בונד מיט פראַנקרייך. דאָס איז געשען א זיג פאַר דער „רעקס" פּאַרטיי, פאַר דעגרעלען און זיינע פאַשיסטען, ווי אויך פאַר היטלערן.

עס איז קיין צופאַל נישט, אַז אָט דער זיג [illegible] האָט דעגרעלען צוגעגעבען נייעם מוט צו געהן נאָך [illegible]

(ווייטער זעה 20. זייט)

ענגלאנד דארף נישט „די שפיל"

פון לעא קעניג

[..] די נייע פארלאמענטארע מעסיע אין ענגלאנד, [..]ט שוין, ס׳[..] מען זאגען, ארויסגעטראגען דעם א[..]יל געגען דעם כוליגאנישען אנטיסעמיטיזם, מיט [..]לכע די ענגלישע פאשיסטען האבען זיך לעצטענס [..]רובט ארויפארבייטען צו פאפולאריטעט און [..]נט.

מיניסטארען און פארשטעהער פון אלע פאליטי[..] פארטייען האבען כמעט מיט דער זעלבער אויפ[..]מטיגקייט און ווירדע פערדאמט די לעצטע געשע[..]ישען אין דער איסט־ענד ווי עפעס א סאציאלע[..]פוש וואס איז אהער אימפארטירט געווארען, און [..] וועלכען מען מוז וואס גיכער פטור ווערען.

דער ענגלישער פארלאמענט האט געזאגט דאס [..]רט, אויף וועלכען אלע פריינד פון ענגלאנד [..]ן דעמאקראטיע, אויך אויסער ענגלאנד, האבען [..] אין דער אמת׳ן געריכט.

ענגלאנד, דאס גרויסע ענגלאנד דארף נישט [..] די אנטיסעמיטישע שפיל.

עס שטעהט ענגלאנד נארנישט אן אט דער גאנ[..]ר עסק. ענגלאנד איז נאך צו שטאלץ און צו [..]נטיג זי זאל דארפען אנקומען צו אזעלכע [..]עלהאפטע און קליינליכע טאקטיקס מיט וועלכע [..] בענוצט זיך דער פאליטישער אנטיסעמיטיזם [..]ן דעמאגאגישער פאשיזם אין אנדערע מקומות.

לאמיר יודען זיך נישט איינרעדען: נישט אויס [..]לבער עס איז ליבשאפט צו יודען, און נישט [..] פערטיידיגען דעם יודישען כבוד א.א.וו. איז [..]יטען דער ענגלישער פארלאמענט און די פועה־[..]טואַרטליכע ענגלישע געזעלשאפטליכע מיינונג [..]ן אלע שיכטען און פארטייען.

דער לייט מאטיוו פון די אלע מיניסטעריאלע און פארלאמענטארישע רעדעס, און פון אלע „ליי־דערס" און די גרויסע ענגלישע צייטונגען איז געווען ענגלאנד דארף עס נישט האבען.

אט די גאנצע מעשה איסט־ענד. אט דער גאנ־צער טומעל מיט די איסט־ענד געשעהענישען שטעהט זיי פראסט פשוט נישט אן.

איהר האט דאס געקענט ארויסלייענען אין די אלע פערשידענע רעדעס און נאך מעהר צווישען די שורות פון די רעדעס און די ארטיקלען.

און סאיז בעסער אזוי. בעזונדער דער שטאנד־פונקט. בעסער און געזונדער פאר אונז יודען. מיר דארפען איבערהויפט אויפהערען מיט סענטימענטען און נאך ווייניגער מיט לאקריץ סענטימענטאליזם.

א קארעקטע אויסערליכע שטעלונג צו יודען, וועלכע איז באזירט אויף איינציגע געזונדע סאציאלע און נאציאנאלע אינטערעסען איז פאר אונז ווי פאר יודען אינגעם, פיל געזונדער ווי די פאליטישע סענטימענטאלע פראווצלאנישע פריינדשאפטען, וועלכע זענען אזוי אפט פערטערעטעריש און נאך ווי־ניגער אין אט דער ענגלישער שטאנדפונקט, ווייל ער בעשטעטיגט אונזער דיאגנאזע אז מיט אנטיסע־מיטיזם שפילען זיך און שלאגען פאליטישע קאפי־טאל, נור די אזוי גערופענע קליינע און בעלידיקטע פעלקער און פארטייען; און די באנקראטירטע און אנטארטעטע רעזשימען פאר וועלכע דער אנטיסע־מיטיזם איז די לעצטע שטרוי, אן וועלכער זיי כאַ־פען זיך אן צו ראטעווען. דער צעפוילטער צאריס־טישער רעזשים האט געשראר׳פט דעם אנטיסעמיטיזם.

בעליידיגטע און צונעדריקטע פעלקער ווערען סאציאל פאטאלאגיש קראנק און אין זייער קראנ־קער קאשמארנער פערבלענדקייט, וואגען זיי נישט צוגעהן צו וועלכער עס איז פראגע ראציאנעל און קאנסטרוקטיוו. זיי האדעווען זיך מיט אויפגעיורענע און צופלאזטע סענטימענטען און אפעלירען ס׳־רוב צו די פרימיטיווסטע און ענגהארציגסטע אינ־סטינקטען פון זייערע אויסגעמוטשעטע מאסען נאכ־פאלגער.

אנטיסעמיטיזם איז קליין פאליטיק. און די פא־ליטיק פון ס״ר אסוואלד מאזליי איז אזוי צו זאגען די פאליטיק פון „קליינע ענגלענדער".

ווען איהר לייענט ס״ר אסוואלד מאזלי׳ס „פרעסע און ליטעראטור" פערגעסט איהר אין גאנצען אז ענגלאנד איז א גרויסע מאכט, די גרעסטע אימפער־יאלע מאכט אין דער געשיכטע, נור ס׳הויבט זיך אייך אן דאכטען אז ענגלאנד איז איינע פון די קליינע מלוכה׳לעך וועלכע ווערען צועסען פון זייערע ענגהארציגע איבערגעבליבענע טענות און מוזען האבען א דיקטאטור, „א ראטעווער פון קאמוניזם" און סא־ציאליזם זייער האלבען מיט נאציאנאלע מיליאנערען.

און אט די קליינע פעלקישע פאשיסטישע „אר־רעאלאגיע" מיט איהר גאנצען אנטיסעמיטישען קלאפערגעצייג האט סיר אסוואלד מאזליי איצט אהי־בערגעבראכט פון קאנטינענט כדי זיך כאטש אביס־על עהפאלגרייך צו מאכען.

„בריטישער פאשיסם איז כמעט א סתירה אין דער טערמינאלאגיע" — האט זעהר ריכטיג גע־זאגט מר. דאלטאן, איינער פון די פעהיגסטע פיה־רער. וואס די ענגלישע לייבאר פארטיי האט איצט אין פארלאמענט.

פאשיזם קען זיין א סחורה אין די קליינע מלו־כה׳לעך, וועלכע ווילען זיך ראטעווען דורך פערשי־דענע דעמאגאגישע פאליטיקס.

אבער גרויסע און מעכטיגע מלוכות פונקט ווי די רעגירונגען און סיסטעמען וועלכע וואגען, קענען און ווילען קאנסטרוקטיוו צוגעהן צו יעדער ראציאנעלער פראגע דארפען די סחורה נישט.

ענגלאנד דארף נישט האבען אט די „גייען או־דיוטן" וועלכע איז איצט געווארען די נשמה און די טרייבקראפט פון א פאלק, וואס איז ביז די לעצ־טע עטליכע יאהר געווען פערעכענט צווישען די קולטורעלסטע אין אייראפא.

ענגלאנד דארף נישט אט די קליין און ענג פאליטישע שפיל.

אבער דאס הייסט נאך נישט אז מיר ענגלישע יודען און יודען אין ענגלאנד דארפען שוין געהן רוהיג שלאפען.

מיר דארפען אנגעהן מיט אונזער קאנסטרוקטי־ווער ארבייט פון זעלבסט קריטיק און איבערבוי־אונג.

משה מענדעלסאן האט געוואלט פערשפרייטען יודיש־קייט און דערפירט צו רעפארמאציע

ער האט איבערזעצט דעם חומש פאר זיינע קינדער, כדי זיי צו געבען א יודישע ערציהונג. — די איבערזעצונג האט זיי אבער גע־בראכט צו דער דייטשער קולטור. — וואס האבען געטראכט די גרינדער פון דער רעפארם־בעוועגונג?

פון דער סעריע: „די געשיכטע פון רעפארם־יודענטום"

פון ש. ראזענפעלד

— 3 —

משה מענדעלסאן.

[..]מ׳איז געוואוינט צו זאגען אז מענדעלסאן איז דער [..]עס האט אנגעהויבט דאס דייטשע יודענטום פון אכ־[..]צטען יאהרהונדערט צו רעליגיעזע רעפארמען. דאס [..]יז אן׳אומבעגרינדעטע בערלינערישע אדער אן׳אומ־[..]וויסענדער טעות. עס איז אבער ריכטיג, אז די אויפ־[..]קלערונג צו וועלכער מענדעלסאן האט גורם געווען, [..]ין די יודישע גלייכבערעכטיגונג, צו וועלכער ער [..]אט דירעקט אדער אינדירעקט, בייגעטראגען — אז [..] האבען נישט־ווילענדיג ארויסגערופען ביי די דייט־[..]שע יודען דעם ווילען צו רעפארמירען די רעליגיע.

ווער איז געווען מענדעלסאן?

משה בן מנחם מענדעלסאן איז געבוירען געווא־[..]רען אין דייטשלאנד, אין דער שטאט דעסוי, אין [..]יאהר 1729. ביז 13 יאהר לערנט ער אין חדר היים[..]לע טראדיציאנעלע למודים. און צום פערצענטען [..]יאהר פון זיין לעבען, ד.ה. אין יאהר 1743, טרעפען [..]מיר איהם אין בערלין וואו ער לערנט וועלטליכע [..]למודים, וואס פערשידענע געלערנטע יודען לערנען [..]מיט איהם.

אין יאהר 1750 ווערט ער א לעהרער אין הויז [..]ון רייכען זייד־פאבריקאנט יצחק בערנהארד. פיער [..]יאהר בלייבט ער לעהרער. און אין יאהר 1754 ווערט [..]ער בוכהאלטער אין בערנהארדס זיידען־געשעפט. און [..]נאך בערנהארדס טויט ווערט ער א שותף אין גע־[..]שעפט, ביי וועלכען ער בלייבט ס׳גאנצע לעבען.

אין יאהר 1754 בעקענט זיך מענדעלסאן מיטן [..]גרויסען דייטשען דענקער און שריפטשטעלער פון 18 [..]יאהרהונדערט, גאטהאלד אפרים לעסינג. א דאנק [..]דער בעקאנטשאפט קומט מענדעלסאן אריין אין [..]קרייז פון יונגע דייטשע שריפטשטעלער, און א דאנק [..]איהם, הויבט ער אן מיט פינף יאהר שפעטער צו פער־[..]עפענטליכען פילאזאפישע אפהאנדלונגען אין די פער־[..]שידענע פילאזאפישע זשורנאלען. ער ווערט בערימט [..]אין דער דייטשער אינטעליגענטער געזעלשאפט, ער [..]ווערט בערימט צווישען יודען. מ׳אינטערעסירט זיך [..]מיט איהם אין קעניגליכען הויף; און אפילו גרויסע [..]מענשען אויסער דייטשלאנד, אז זיי זענען געקומען [..]קיין בערלין, האבען זיי געהאלטען פאר א פליכט און [..]פאר אן׳עהרע זיך צו בעקענען מיטן יודישען פי־[..]לאזאף מענדעלסאן.

ער שרייבט ביכער אויף פערשידענע פילאזאפי־[..]שע צייט־פראגען און קומט ארויס דער זיגער פון אלע [..]פאלעמישע קאמפען. און מיט יעדען בוך ווערט זיין [..]נאמען אלץ פאפולערער. און אז ער האט אין יאהר 1783 ארויסגעגעבען דאס וויכטיגסטע ווערק זיינס, „ירושלים", וואו ער דערקלערט דעם חילוק צווישען די רעכט פון דער קירך און די רעכט פון מלוכה, האט ער דערמיט זיין גרעסטען דערפאלג. אפילו אזא פילא־[..]זאף ווי קאנט, אזא פאעט און רעדנער ווי געטע, אזא פאליטיקער ווי מיראבא און פיל אנדערע — אלע האבען עס געהאלטען פאר זייער הייליגער פליכט [..]עפענטליך אויסצודריקען זייער בעוואונדערונג אויף [..]דעם מייסטערווערק פון מענדעלסאן.

מענדעלסאן איז אבער געווען נישט בלויז א פי־לאזאף פאר דייטשלאנד און א ציהרונג פאר יודען, נאר ער איז אויך געווען א טאטע פון קינדער. און די קינדער זיינע האט ער געוואלט געבען א יודישע דערציהונג — קיין חילוק נישט, צי אין דער דע־מאלטיגער דייטשלאנד האט זיך געלוינט צו זיין א יוד אדער נישט. אבער אינאיינעם דערמיט האט ער אויך געוואלט דערציהען זיינע קינדער אויף א פער־[..]נונפטיגערען שטייגער, ווי דאס האבען אנדערע יו־דען געטון, כדי דאס צו דערגרייכען, זעצט ער אי־בער דעם תנ"ך — דער עיקר אבער דעם חומש — אויף דייטש, די שפראך וואס זיינע קינדער האבען גע־ [illegible]

גאר דורכן טייטש איך בעסער צו ווערען פון די צענ־דליגער מפרשים וואס האבען זיך תמיד בעמיהט צו פערדרעהען דעם אמת׳ן פשט. שפעטער האבען איהם פריינד צוגערעדט ער זאל די איבערזעצונג לאזען דרוקען, און ער האט דעם ראט נעפאלגט.

מענדעלסאן, און זיינע פריינד מיט איהם, האבען געגלויבט, אז די איבערזעצונג וועט ברענגען הערצו, אז יודען וועלען זיך צוגעוואוינען אויפצופאסען דעם חומש — און נאכדעם אויך אנדערע למודים — אין פשטות, אהן קרומע טענות און אהן סאפיסטישע המ־צאות. און דאס אליין וואלט שוין אויך געווען א שמיק אויפקלערונג, אויסגעלאזט האט זיך אבער, און גאר איינגיכען פונקט פערקעהרט. און אנשטאט צו לערנען דעם חומש מיט דער הילף פון דער דייטשער איבערזעצונג, האט מען, פערקעהרט, געלערנט די אי־בערזעצונג. די דייטשע שפראך מיט דער הילף פון חומש — ווי מ׳לערנט שטענדיג דאס אומבעקאנטע מיט דער הילף פון בעקאנטען.

און קוים האבען חנגעלייט דורכן חומש דערוואר־בען אן׳אוצר פון דייטשע ווערטער און בעגריפען, הא־בען זיי דעם חומש מיט דער גמרא דעם חדר מיט דער ישיבה אוועקגעווארפען און זיך געווענדעט צו דער דייטשער ליטעראטור און דייטשער וויסענשאפט. אזוי איז געווען אין דייטשלאנד אזוי, שפעטער אין עסטרייך, גאליציען און רוסלאנד. מענדעלסאן האט אזוי ארום מיט זיין איבערזעצונג דערגרייכט פיל מעהר, ווי ער איז אויסען געווען; די ווירקונג פון דר איבערזעצונג איז געגאנגען א פיל ווייטערע און א פיל טיפערע. ווי ער האט עס זיך געקאנט פארשטע־לען. אבער דאס וואס ער האט געוואלט דערגרייכען האט ער נישט דערגרייכט.

אזוי האט די מענדעלסאנישע אויפקלערונגס־טעטיגקייט, אומבעוואוסט און נישט געוואלט גע־פיהרט צו רעפארמירען דאס יודענטום. און דאס יו־דישע שטרעבען צו גלייכבערעכטיגונג, וואו מענדעל־זאן איז אזוי טעטיג געווען, ברענגט אויך, — אין אויך נישט־ווילענדיג — דאס יודענטום צו רעפאר־מירען.

וואַרים אינמיטען דעם 18־טען יאהרהונדערט האט זיך אין אייראפא אנגעהויבען א בעוועגונג גע־גען יודישער רעכטלאזיגקייט. מאנטעסקיע אין פראנק־רייך, דורך ליטעראטור. קעניג געארג דער צווייטער פון ענגלאנד, דורך געזעצגעבונג און שפעטער אויך יאזעף דער צווייטער פון עסטרייך — האבען צוליב פערשידענע מאטיווען געזוכט צו פערבעסערען די יודישע לאגע. אבער יעדע בעמיהונג פון איין זייט די יודישע לאגע צו פערבעסערען האט ארויס א העצע געגען יודען. בראש פון דער בעוועגונג פאר יודען איז געשטאנען דער פריהער שוין דערמאהנ־טער גרויסער דייטשער דענקער און שריפטשטעלער לעסינג, און בראש פון זייער בעוועגונג געגען יודען איז געשטאנען דער פראנצויזישער גרויסער שריפט־שטעלער וואלטער. ער האט אבער אויך געהאט גאר א גרויסען איינפלוס אויף דייטשלאנד און דער דייט־שער אינטעליגענץ.

מענדעלסאן איז אומצופרידען מיט דעם בוך פון זיין פריינד און דאס שלעפט איהם אריין אין קאמף פאר יודישער גלייכבערעכטיגונג, ארום וועל־כער עס ענטוויקעלט זיך זעהר אנרויסע פאלעמיק.

ער לאזט איבערזעצען פון ענגלישען די בע־וואוסטע בראשור „תשועת ישראל", פון מנשה בן ישראל, וואס דער לעצטער האט אין זיין צייט איבער־געגעבען קראמוועל (1656), און מענדעלסאן שרייבט א פארריידע צו איהר. אין דער פארריידע רעדט ער ארום די מייסטע בלבולים און ליגענס, וואס עקזיס־טירען בנוגע יודען, און ער זאגט זיי אוים און בעווייזט זייער פאלשקייט. ער פרעגט אפ די מיינונגען, אז יו־דען קאנען נישט הצליך זיין דער מלוכה; אז די פערמיטלער ־ בעשעפטיגונג. מיט וואס ס׳רוב יודען פערנעהמען זיך. איז אומנוצליך א. אז. וו. אממשטארק־סטען קומט ער אבער ארויס געגען דעם רעכט פון די רבנים מחרים צו זיין אזוינע יודען, וואס גייען אפ פון דער תורה אין רעליגיעזער אנגעלעגענהייט. ער בעהויפטעט אז קיין קירך קאן נישט האבען קיין רעכט אויף צו בעשטראפען איהרע אנהענגער.

א פאר ציטאטען:

„איך מוז מודה זיין, שרייבט מענדעלסאן, אז איך שטעל מיר נישט פאר קיין שום רעכט אויף פערזאנען אדער זאכען, וואס זענען פערבונדען מיט מיינונגען. דארט וואו עס האנדעלט זיך וועגען אייביגען אמת פערשטעה איך נישט, ווי קאן א מענש דערהווארבען געוויסע רעכט. אויב ער שטימט איין מיט געוויסע מיינונגען. און די רעכט פערליר׳ען, אויב ער קאן נישט אדער וויל נישט איינשטימען מיט זיי. אמוויינגסטען שטעל איך מיר פאר רעכט און שטראף איבער מיינונגען, וואס זענען פערבונדען מיט רעליגיע. די אמת׳ע, געטליכע רעליגיע מעסט נישט אן קיין געוואלד איבער מיינונגען, האט קיין תביעה נישט אויף אפצונעהמען אדער שענקען וועלטליכע גיטער, גענוס אדער פערמעגען, זי אנער־קענט נישט קיין אנדער מאכט, ווי די מאכט פון איבערצייגונג, און דורך איבערצייגונג גליקליך צו מאכען. די אמת׳ע, געטליכע רעליגיע דארף נישט קיין שטארקע ארעמס, כדי זיך צו בענוצען מיט זיי. מיט געוואלד קאן מען איינעם צווינגען עפעס יא צו טאן אדער נישט צו טאן; מען קאן אבער קיינעם נישט צווינגען אזוי אדער אנדערש צו מיינען. אדער נישט צו מיינען, און דארט וואו דער צוואנג איז פון נאטור אויס אוממעגליך, דארט קאן מען אויך נישט ריידען פון רעכט אדער פון מאכט און נישט פון געוואלד. איך מיין, אז יעדע געזעלשאפט האט רעכט אויסצושליסען איהרען א מיטגליד, נאר נישט די קירך, ווייל דאס איז געגען איהר עצם מהות, זי דארף צוציהען די שוואכע און אפגעשטאנענע, אבער נישט ארויסשטויסען זיי" א. אז וו.

אט דער געדאנק מענדעלסאנס, אז די קירך — קיין קירך אדער סינאגאגע — האט נישט דאס רעכט צו געוועלטיגען איבער איהרע אנהענגער, אז זי טאר זיך נישט בענוצען מיט קיין צוואנגס־מיטלען גע־גען איהרע אומגלויביגע האט שטארק אויפגעבראכט די קריסטליכע גייסטליכע און אויך יודישע גייסט־ליכע זיינען געווען אומצופרידען מיט זיין שטאנד־ [illegible]

וואס פרעגנט איהם צו שרייבען זיין גרויס ווערק „ירושלים" וואס איז פריהער שוין דערמאהנט.

און זיין גרויס ווערק „ירושלים" לאזט מענ־דעלסאן אוים מיט פאלגענדע ווערטער:

„ברידער, אויב איהר זענט באמת אויסען גאט־זעליגקייט צו שאפען, טא ווילט נישט, אז מענשען זאלען אייך ליעגנען און זאגען, אז זיי זענען איינ־שטימיג דארט, וואו די מיינונגס ־ פערשידענקייט איז געוויס פערהאן. קיינער פון אונז גלויבט נישט און פיהלט נישט אזוי, ווי זיין חבר גלויבט און פיהלט. צו וואס זאלען מיר נארען איינער דעם אנ־דערען אין דער וויכטיגסטער אנגעלעגענהייט פון אונ־זער גלויבען? גלויבענס־איינהייטליכקייט, ווי איהר פערלאנגט, איז נישט קיין טאלעראנץ, נאר דער היפך פון איהר. לאזט נישט צו קיין הערשענדיגע רעליגיע. די רעליגיע קאן נישט און דארף נישט הערשען. זאל דער שטאט אדער מלוכה אכטונג געבען אויף טאן און נישט טאן. אבער דענקען און ריידען לאזט אונז אזוי, ווי אונז איז פון אייבער אלעמעכטיגען פאטער בע־שערט. ווען מיר גיבען דעם קייסער וואס איז דעם קייסערס, טא גיט איהר גאט וואס עס איז גאטס, האט ליב דעם אמת און האט ליב דעם שלום".

און דער קאמף, וואס מענדעלסאן האט גע־פיהרט פאר יודישע רעכט. האט געהאט זיין ווירקונג. דענקער און פילאזאפען, שטאטס־לייט און רעגירער, שריפטשטעלער און דיכטער — האבען זיך שטארק פעראינטערעסירט מיט דער פראגע. און נישט בלויז דייטשלאנד און נישט בלויז אין מערב־אייראפא: אפילו אין דער ווילדער און האלב־פרימיטיווער רוס־לאנד האט מען אין מענדעלסאנען געזעהן א מוסטער־יודען, וואס איז כדאי א מלוכה זיך צו לאזען קאסטען, אבי צו פערמאגן כאטש נאר איין יודען אזוינעם....

אין יאהר 1789 פרעכט אויס די פראנצויזישע רעוואלוציע, די דייטשע יידען ווערען געוואויר, אז דער ציל, צו וועלכען זיי האבען אזוי פיל דורות גע־שטרעבט, — צו צעברעכען דעם צוים, וואס שיידט זיי אפ פון דער ארומיגער וועלט — האבען די פראנצויזישע יודען כמעט אהן מיה דערגרייכט; אז כמעט איבערנאכט זענען זיי געווארען גלייכבערעכ־טיגטע בירגער; אז פון היינט אויף מארגען זענען טויזענד־יאהריגע צוימען אפגעראמט געווארען; אז דאס וואס איז נעכטען הייליג געווען ליגט היינט פערוואוסט, און מענשען האבען אראפגעווארפען פון זיך נישט בלויז דעם פאליטישען, נאר אויך דעם רעליגיעזען יאך. וואס זיי האבען דורות לאנג גע־דולדיג געטראגען. אינאיינעם מיטן רעליגיעזען יאך זיינען אויך אוועקגעפאלען אלע צוימען צווישען פאלק און פאלק, שטאנד און שטאנד, מענש און מענש. פראנקרייך שטעהט אונטער דער פאהן פון „פריי־הייט, גלייכהייט און ברידערליכקייט". און דאס איז עס דאך, צו וואס די אויפגעקלערטע מענשהייט, צו וואס די אונטערדריקטע יודען שטרעבען שוין אזוי לאנג....

און זענען די דייטשען נאך נישט גרייט צו א רעוואלוציע פון אויסען, זאלען מיר גרייט זיין צו א רעוואלוציע פון אינעווייניג. לאמיר אליין אפרוימען די צוימען, וואס שטעהען צווישען אונז און דער וועלט. די צוים — דאס איז די רעליגיע. איז זי דארפען מיר רעפארמירען. דאס הייסט, מיר דארפען זי אומקעהרען צו איהר גאר אלטער פארם, ווען זי האט נאך נישט געוואקסען פון אזויפיל דינים און מצוות ווי איצט, און א בערלאזען פון איהר בלויז דאס נעלייטערטע יודענטום דעמאלט וועט מען אונז אנערקענען אויך פון אויסען, און אונזערע רעכט וועלען זיין געזיכערט.

ווי עס איז צוזאמענגעגאנגען מיט דעם רעפארמירען— אין קומענדען ארטיקעל.

געשיכטע פון יודען אין לאדז

ווירטשאַפטליכע און געזעלשאַפטליכע שנוים איגם לאדזער יודענטום

פון ד״ר פ. פרידמאַן

(נאָכדרוק פערבאָטען)

די ענדערונגען אין דער ווירטשאַפטליכער און אין דער געזעלשאַפטליכער סטרוקטור פון די לאָדזער יודען, וואָס זענען פאָרגעקומען ביזן 1863־טען יאָהר זענען געווען זעהר ערנסטע. בכדי די דאָזיגע ענדערונג נען בעסער צו פערשטיין דאַרפען זיי פאָרגעשטעלט ווערען אויפן פאָהן פון דער אלגעמיינער ווירטשאַפט ליכער און געזעלשאַפטליכער אנטוויקלונג פון די יודען אין קעניגרייך פוילען במשך די יאָהרען 1800—1870

די יאָהרען פון 1800 — 1870 זענען אַן איבער־גאַנגס־עפּאָכע פאַר דער געשיכטע פון קעניגרייך פוילען. אין דער דאָזיגער עפּאָכע פערשווינדט די אַלטע פעאָדאַל־פּריוויליגירטע ווירטשאַפט און עס ענטשטייט אַ מאָדערנער קאַפּיטאַליסטישער ווירטשאַפטס־אָרגאַניזם. שוין אין דער נאַפּאָלעאָנישער עפּאָכע (פאַר די צייטען פון וואַרשעווער הערצאָגטום) צעפאַלען זיך די וויכטיגסטע פילאַרען פון דער אַלט־פּריוויליגירטער פאָנ־סטרוקטור־ווירטשאַפט און אין דער עפּאָכע פון קעניגרייך פוילען, שטרעבט די מאַכט איבער דער פּראָ־ביהיביטישער צאָל־פּאָליטיק און דעם פּראָטעקציאָנער־לען סיסטעם, צו אַ ווירטשאַפטליכען איבערבוי פון דער לאַנדס־קאָנסטיטוציע. אַ דאַנק דער הילף פון דער אויסלענדישער קאָלאָניזירונג הייבט זיך אָן אַן אָנ'איינ־טענסיווע אינדוסטריאַליזירונג פונם לאַנד; פאַר דער ווירטשאַפטליכער עקספּאַנסיע פון דער ניי־ענטשטאַנענער אינדוסטריע, עפענען זיך די אומגעהייערע גרויסע אָפּזאַץ מאַרק פון רוסלאַנד און כינע. די נייע אינדוסטריע־צענטערן ציהען צו זיך, נעבען דער אויסלענדישער אימיגראַציע, אויך די לאַנדס־באַפעלקערונג (און אין דער ערשטער ריהע — די יודישע באַפעל־קערונג פון די קליינע שטעטלעך). און עס הייבט זיך דער אורבאַניזירונגס און פּראָלעטאַריזירונגס פּראָצעס. בעת ווען ביז 1808 איז די אינדוסטריע אין פוילען באַשטאַנען נאָר פון בראַנפען און ביר־ברייזען, פון ציגעל־פאַבריקען און מיהלען. האָט אין 1864 דאָס לאַנד שוין פאַרמאָגט אַ גוט־ענטוויקעלטע טעקסטיל־אינדוסטריע קוילען־גרובענס און אייזען־הוטען, אַ צוקער־אינדוסטריע, מעטאַל און פּאַפּיר־אינדוסטריען א.א.וו. אין זעלבען יאָהר, איז די צאָהל פון די אינדוסטריע אַרבייטער אין פוילען דער־גאַנגען ביז 78 טויזנט נפשות, בעת ווען די האַנדעלס אומזאַצען אין פוילען האָבען אין 1842 באַטראָפען 14 און אַ האַלבען מיליאָן רובעל, זענען זיי אין 1868 שוין דערגאַנגען ביז צו 136 מיליאָן רובעל.

אין די ראַהמען פון אָט אַ דער ווירטשאַפטליכער ענט־וויקלונג, קומט פאַר אַן אינטענסיווער איבערבוי פון ווירטשאַפטליכען לעבען פון די יודען אין פוילען. קודם כל אינטערעסירט אונז דאָס פּראָבלעם: אין וועלכער ריכטונג זענען פאָרגעקומען די דערמאָהנטע ענדערונגען אינם פוילישען יודענטום.

וועגען דער ריכטונג פון דער דאָזיגער ענטוויק־לונג קענען אונז אָריענטירען פאָלגענדע ידיעות:

ביים סוף פון 18־טען יאָהרהונדערט, האָט אַרום פופציג פּראָצענט פון דער יודישער באַפעלקערונג אין די שטעט זיך באַשעפטיגט מיט מלאכה און אינ־דוסטריע און כמעט די צווייטע פופציג פּראָצענט, האָט זיך באַשעפטיגט מיט מסחר, מיט פרייע פאַכען און אַנדערע באַשעפטיגונגען האָבען זיך פערנומען נאָר אַ ניישטיגע צאָהל פון דער יודישער באַפעלקערונג אין 19טען יאָהרהונדערט שטעלט זיך האָס פאַך־סטרוקטור פון דער יודישער באַפעלקערונג פאַר אויף פאָלגענדיגען אופן:

אין 1825 האָט 49 און 6 צעהנטעל פּראָצענט יו־דען זיך באַשעפטיגט מיט מסחר, 33 פּראָצענט (שוין צוזאַמען מיט פועלים) — מיט מלאכה און 8 מיט 8 צעהנטעל פּראָצענט איז געווען באַשעפטיגט אין עפענטליכען דינסט און אין פרייע פאַכען. אין 1843 האָבען מיט מסחר זיך באַשעפטיגט נאָר 21 און 6 צעהנטעל פּראָצענט, מיט מלאכה דאַגעגען (צוזאַמען מיט פועלים) האָבען זיך באַשעפטיגט 67 און 8 צעהנ־טעל פּראָצענט, מיט האַנדעל און אינדוסטריע (אָהן פועלים) — 43 פּראָצענט. עפענטליכער דינסט און פרייע פאַכען — 2 מיט 6 צעהנטעל פּראָצענט. אַקער־בוי — 4 מיט 8 צעהנטעל פּראָצ. אין 1857 האָט די צאָהל יודען וואָס האָבען זיך פערנומען מיט מסחר איינגעמאַכט 42 מיט 8 צעהנטעל פּראָצענט, מיט מלאכה און אינדוסטריע (צוזאַמען מיט פועלים) 35 פּראָצ., האַנדעל און אינדוסטריע (אָהן פועלים) — 29 מיט 6 צעהנטעל פּראָצ., עפענטליכער דינסט און פרייע פאַכען — 2 מיט 6 צעהנטעל פּראָצ., אַקערבוי — 8 מיט 1 צעהנטעל פּראָצ., אין 1897 האָבען מיט האַנדעל זיך פערנומען 39 פּראָצענט פון דער יודישער באַפעלקערונג, מיט מלאכה און אינדוסטריע — 46 און 7 צעהנטעל פּראָצענט, האַנדעל און אינדוסטריע (אָהן פועלים) 38 און 4 צעהנטעל פּראָצ., מיט עפענט־ליכען דינסט און פרייע פאַכען — 4 פּראָצענט און מיט אַקערבוי — 2 פּראָצענט.

די בערופס־סטרוקטור פון דער וואַרשעווער יו־דישער באַפעלקערונג אין 1846 איז געווען פאָלגענדע:

מסחר — 33 און 3 צעהנטעל פּראָצ., אינדוסטרי און מלאכה, צוזאַמען מיט שכירי־יום 55 און 4 צעהנ־טעל פּראָצ., אָהן שכירי־יום — 19,8 פּראָצ., עפענט־ליכער דינסט און פרייע פאַכען — 1,3 פּראָצ., אויך אין לאָדז האָבען מיט מסחר זיך באַשעפטיגט — במשך פון דעם גאַנצען דורך אונז באַהאַנדעלטען צייט־אָפּ־שניט — פון 30—45 פּראָצענט פון דער יודישער באַ־פעלקערונג און אינדוסטריע און מלאכה (אָהן שכירי־יום) פון 37—39 פּראָצענט.

באַקענענדיג זיך מיט די אויבענגעבראַכטע סטאַ־טיסטישע ידיעות קען זיך אין פלוג אויסדוכטען, אַז אין דער סטרוקטור פון דער יודישער באַפעלקערונג אין פוילען, זענען אין 19־טען יאָהרהונדערט קיין שום שנויים נישט פאָרגעקומען. אין אמתן אָבער, נאָך אַ נעהענטערען באַקענען זיך מיט דעם ענין, שטעלט ער זיך גאַנץ אַנדערש פאַר:

עס האָט זיך איינגעבירגערט די מיינונג, אַז אין 19־טען יאָהרהונדערט איז אין אַ באַדייטענדיגער מאָס פאָרגעקומען אַ איבערגאַנג פון די יודישע מאַס־סען פון האַנדעל, פון וועלכען זיי זענען אַרויסגע־שטויסען געוואָרען — צו אינדוסטריע און מלאכה; אינם פּראָצעס פון דער אַזוי פּראָדוקטיוויזירונג פון די פוילישע יודען, האָט מען געזעהן אַ געוויסע סאַנאַ־ציע־פערשיינונג פון זייער ווירטשאַפטליכען לעבען. די דאָזיגע אַנשוי‏אונג אָבער איז נישט באַרעכטיגט מחמת כמה וכמה טעמים: 1) ווי עס באַווייזען געבראַכטע סטאַטיסטישע אויפשטעלונגען איז דער יודישער ווירטשאַפטליכער סטרוקטור קיין סען איבערגרופּירונג פון האַנדעל צו מלאכה און הוסריע נישט פאָרגעקומען. 2) דער אַרויסשטויס פּראָצעס פון יודען איז פאָרגעקומען סיי אין פער דענע האַנדעלס־געביטען, סיי אין דער מלאכה אינדוסטריע. 3) ווערט די פּראָדוקטיוויזירונג שטאַנען צו מעכאַניש און אין גייסט פון מערקאַנטיליסטישע אַנשויאונגען; אלס פּראָדוקטיווי ציע ווערט פערשטאַנען יעדער יודישער איבערט פּראָצעס פון האַנדעל צו מלאכה און אינדוסטריע, בער דער מין איבערגאַנג איז נישט אייביג דאָסזעל וואָס איבערגיין פון נישט־פּראָדוקטיווער באַשעפטי צו פּראָדוקטיווער. אַזוי למשל האָט דער איבערט למשל, פון האַנדעל צו אַזאַ איבערפולטער, טראַדיצ נעלער יודישער מלאכה, ווי שניידעריי, זיכער ק שום באַשותּפותדיגעם נישט מיט פּראָדוקטיוויזיר דאַגעגען אָבער דאַרף מען, למשל, דעם אַנטייל פ יודען אין נייע האַנדעלס־געביטען, אין וועלכע זיי בען אַריינגעבראַכט באַדייטענדע ווירטשאַפטליכע פּ ביטען און האָבען גלייכצייטיג פאַר זיך אַליין גע בען אַ סאָלידען קיום־פאָדען, יאָ באַטראַכטען פאַר פּראָדוקטיוויזירונגס פּראָצעס.

אָבער נישט אַפּצוליגענען: בלייבט דאָך דע פאַקט, אַז אין ווירטשאַפטליכען לעבען פון די פ שע יודען, זענען אין 19־טען יאָהרהונדערט פאָר קומען געוואַלטיגע ענטוויקלונגס־פּראָצעסען אָב זיי זענען כלל געווען אויף אַן אַנדערער פלאַך דער איבערגאַנג פון האַנדעל צו אינדוסטריע א מלאכה; אַ דאָמינירענדיגע ראָל אין די דאָזי סטרוקטורעלע איבערגרופּירונגען, האָט אָפּגעשפּי די אינערליכע איבערשיכטונג פון די דאָזיגע צוו בערופס־גרופּעס (האַנדעל און אינדוסטריע). די ח זיגע ריכטונג פון די סטרוקטורעלע ענדערונגען פון י יודען אין פוילען, האָט מען באַזונדערס גענוי געקענ אָבסערווירען אין לאָדז: בעת ווען אין דעם גע זייטיגען פּראָפּאָרץ פון די ביידע גרופּעס: האַנד און אינדוסטריע, זענען נישט פאָרגעקומען קיין ש סטע ענדערונגען, האָט דער גאַנצער ווירטשאַפטליכ ענדערונגס־פּראָצעס זיך קאָנצענטרירט אין דע ווייטגייענדיגסטער דיפערענציאַציע, בתוך פון יעד גרופּע באַזונדער.

—

איך בין אייביג דער לעצטער!..

נאָכדערצעהלט כמעט ווערטלעך

פון י. אַבערזשאַנעק

ווי איהר קוקט מיך אָן, בין איך אַ מענש, וואָס האָב צייט. כ'איל מיך נישט. כ'יאָג מיך נישט. ס'־ברענט נישט ביי מיר. כ'בין אייביג דער לעצטער.

יאָ, אָט אַזאַ מענשעל בין איך. איך בין אייביג דער לעצטער. אין דער היים, ביי מיינע עלטערען, בין איך געווען דער לעצטער. פאַר מיר זענען געווען זעקס שוועסטערן און 5 ברידער, און איך בין געקו־מען דער לעצטער. איך האָב צייט. איך איל מיך נישט. ווי זאָגט איהר? נישט פערשפעטיגט דאָס גליק.

אין חדר אַריין בין איך געקומען דער לעצטער, און האָב אייביג געהאַט אַ פערטיגען תירוץ.

געשדכנט האָט מען מיר דעם מחותנס עלטסטע טאָכטער, האָב איך מיך נישט געאיילט, און האָב חתונה געהאַט מיט דער זעקסטער. איך האָב צייט, עס ברענט נישט ביי מיר.

צו מיין חופּה, בין איך געקומען דער לעצטער. דער לעצטער נאָכט געווען אויף דער חתונה, מען האָט גענומען שרייען צו מיר:

— חתן, וואָס טוט זיך מיט דיר? די געסט זע־ען אַלע אין זאַל. די כלה זיצט „נאַ טראַניע“, זי קאָן זיך נישט דערוואַרטען אייך איהר באַשערטען! דער מסדר־קידושין, דער בדחן, די קלעזמאָרים — אַלע וואַרטען...

— שאַט! מאַכט נישט קיין געדידער! איך האָב צייט, ס'ברענט נישט ביי מיר. כ'וועל נאָך „דאָנ־זשען“. וואָס איז ס'געשריי. וואָס? איך וועל זיין דער לעצטער, און אַזוי איז עס טאַקע געווען: איך בין געווען דער לעצטער נאָכט אויף מיין חתונה, און האָב חלילה גאָרנישט פערשפעטיגט.

קום איך צום דענטיסט, אַרויסרייסען אַ צאָהן, וואַרט איך איבער אַלע פּאַציענטען, און טאַמער רופט מיך דער דענטיסט:

— פּאַניע, איצט איז אייער ריהע, ענטפער איך:

— סע מאַכט נישט, זאָלען אַלע זיך וורלעדיגען. איך האָב צייט, סע'ברענט נישט ביי מיר. איך וועל זיין דער לעצטער. איז ביז ס'קומט אָן צו מיר, האָט דער שמערץ אויפגעהערט, געה איך אַרויס מיט בייד־דע זאַכען: מיט דעם צאָהן אין מויל, און מיט די 5 זלאָטעס אין קעשענע.

אין שטיבעל צום דאַווענען, קום איך דער לעצ־טער. כ'קום צום לייענען און יאָג נאָך. כ'האָב צייט, סע'ברענט נישט ביי מיר.

אין קינאָ געה איך נאָר ווינטער. דאָרט איז וואַ־רעם, שלאָפט זיך מיר געשמאַקער נו, קום איך דער לעצטער, זיץ איך אויף אָנזעהאַלבע סעאַנסען. כ'־האָב צייט, פאַר מיין געלד קען איך, שלאָפען אַביסעל לענגער...

אין טעאַטער קום איך דער לעצטער. קויף אַ גאַ־לעריע און זעץ מיך וואו ס'איז אַ פרייער פלאַץ ערשטען זשאַנר. ווארום איך בין דאָך דער לעצטער. ווער שוין קיינער נישט קומען מיך הייסען מורל זיין פון פלאַץ.

ביים קויפען אַ יודישע צייטונג, בין איך אויך דער לעצטער, איך קויף זי נאָך דעם, ווי די צייטונג איז שוין געגאַנגען מבית לבית און מיד ליד. איך האָב צייט, ס'יאָגט מיך קיינער נישט. בין איך דער לעצטער „תורה־געבער“...

קומט צו מיר דער סעקוועסטראַטאָר מיט אַ טענה, הלמאי איך צאָהל נישט צו דער צייט, ענטפער איך איהם:

— „יאַ מאַם טשאַס. ניע פאַלי שען. יאַ בענדע זסטאַטני“ — איך וועל זיין דער לעצטער.

אין מיין הויז, וואו אַ ך וואוין, בין איך בייגאַכט דער לעצטער אַהיים־קומער און אַז דער סטרוזש פרעגט מיך:

— „פּאַניע, דליאַטשעגאָ טאַק פּוזשנאָ?“, ענט־פער איך:

— „פּאַניע כראַביאָ, יאַ שען ניע ספּיעשע, יאַ זאַוושע יעסטעם אָסטאַטני“.

האַלט איך ביים אוועקפאָהרען, קום איך צו דער באַהן דער לעצטער. מיינט איהר, אַז איך פערשפּעטיג אַמאָל דעם צוג? אָמור! פאָהר איך נישט מיטן ערשטען צוג, בין איך דער ערשטער אויפן צווייטען צוג — אָבער פאָהרען פאָהר איך...

מיין כאַוועשעלע זאָל געזונד און שטאַרק זיין, איז אַ „מאָדערנע“ ווייבעל. איך בין ביי איהר דער לעצטער. דערפאַר, אַז ס האַלט ביי געבען געלד, זאָג איך צו איהר:

— כאַוועשעלע, סע ברענט נישט. איך האָב צייט. איך וועל דיר געבען דער לעצטער.

אַזוי איז עס שוין ביי מיר. אַזאַ מענטשעל בין איך, איך האָב צייט, סע'ברענט נישט ביי מיר, איך בין אייביג דער לעצטער.

ווי גוט ס'איז צו זיין דער לעצטער. האָב איך מיך ערשט איבערצייגט די היינטיגע וואָך. ס'איז אַפילו אַ חלום. אָבער אַ טייערער חלום, אַ זיסער חלום, איהר מעגט עס הערען:

ליינענדיג בסתר אין די צייטונגען וועגען די „עמיגראַציע“ און „עוואַקואַציע“ ־ פּלענער פון אונ־זערע „פּערזאַרגער“ און „גוטע פריינד“, האָב איך געכאַפּט אַ דרימעל, און עס האָט זיך מיר געחלומט טרעפט וואָס? אַז איך בין געבליבען דער לעצטער, דער לעצטער יוד אין פוילען. אַלע יודען האָבען אויס געוואַנדערט און איך בין געבליבען איינער אַליין פּרעגט זשע גאָרנישט, וואָס פאַר אַ לאַכטיג לעבען איך האָב געהאַט. איך בין געווען דאָס „פוילישע יו־דענטום“, מ'האָט מיר געקוקט אונטער די אויגען. מ'האָט מיך געהיטען ווי אַ אבן־טוב. און ווען איך האָב געמאַכט אַ קרומע מינע, האָט די ענדעקישע פּרעסע געמאַכט אַ געוואַלד:

— „דאָס יודענטום“ בונטעוועט זיך!“

האָט מען זיך דערוואוסט, אַז איך גריט מיך אין וועג אַריין, איז די פּרעסע אַרויס מיט אַרטיקלען:

— „דאָס „יודענטום“ פּאַקט זיך“!..

בין איך געגאַנגען אַ ן גאַס, און טאָמער האָט איר נער געזאָגט: „זשידזשי דאָ פּאַלעסטיני“, האָט די פּרעסע פּראָטעסטירט:

— „דאָס פּוילישע „יודענטום“ מוז בלייבען אין פּוילען“!...

אַ חוץ דעם, האָב איך בסתר געהאַט דעלעגאַציעס. די ערשטע דעלעגאַציע איז געווען פון „אָרענדאַרוניק“ מיט דעם חכם אַנטעק קאָוואַלסקי בראָש.

— וואָס פערלאַנגט איהר. פּאַנאָוויע? — האָב איך זיי געפרעגט.

— מיר ווילען אייך בעטען, פּאַניע מאָשקאָ, איהר זאָלט אייך מאַכען אַ סטראַזשאַן.

— צו וואָס דאַרפט איהר דאָס?

— כדי מיר זאָלען קענען שרייבען, ליאַרמען אין „אָרענדאַרוניק“:

— פּאָלאַצי, דאָס פּוילישע יודענטום פערכאַפּט דעם סטראַנזשאַן“!...

— גוט, וואָס נאָך פערלאַנגט איהר פון מיר?

— איהר זאָלט אייך קויפען אַ קרקע אויפן בית־החיים.

— וואָס ווערט איהר האָבען דערפון?

— וועלען מיר, אין „אָרענדאַרוניק“ קענען מאַ־כען יעלות:

— „פּאָליצי, דאָס פּוילישע יודענטום פערכאַפּט די פּוילישע ערד“!...

— אהא, כ'פערשטעה, און וואָס נאָך פערלאַנג איהר פון מיר?

— איהר זאָלט אונז אַ צאָט אַראָפּוואַרפען פון אַ טרעפּען.

— פאַרוואָס זאָל איך דאָס טון?

— וועט דער „אָרענדאַרוניק“ מאָרגען האָבען אַ סענסאַציע“.

— „דאָס פוילישע יודענטום טרייבט אַרויס די פּאָליאַקען“!...

די דעלעגאַציע איז אַרויס, איז געקומען אַ צווי טע דעלעגאַציע — ענדעקישע סטודענטען.

— וואָס איז אייער בקשה?

— איהר זאָלט אייער זוהן שיקען קיין וואַרשע אין דער אוניווערזיטעט.

— וואָס וועט איהר האָבען דערפון?

— וועלען מיר האָבען וועמען דעם קאָפּ צו עפ נען. מיר האָבען שוין אינאַנגען פערגעסען די „תהרה“, די גומענע פּאַלקעס זענען געבליבען „אר ביטסלאָזן“. די קאַמעטען ווערען פערראָסט. זיי נען מיר געקומען צו איך, צום „פוילישען יודענ־טום“ בעטען, איהר זאָלט אונז געבען די מעגליכקייט פּאַרטיציפּיצען אונזער הייליגע „פּאַטריאָטישע“ אר ביט פאַר אונזער „אויטשיזנע“...

די סטודענטען זענען אַרויס און עס קומט אַריי אַ דריטע דעלעגאַציע פון די „סטרעצקאַ מלאָדזשעש“.

— וואָס וועט איהר זאָגען גוטעס?

— מיר האָבען צום „פוילישען יודענטום“ אַ פּראָשבע.

— דהיינו?

— איהר זאָלט אייך עפענען אויף פּעטריקאָווער נאָס אַ קרעמעל.

— אַ קרעמעל? צו וואָס?

— כדי ס'זאָל זיין וואו אויסצוהאַקען די שויבען. וואו אויסצורוליגען אַ פּעטאַרדע. ס'איז אַזוי קאַלעמוטנע אויף דער נשמה. איהר וועט אונז ממש ביים לעבען דערהאַלטען.

איך זאָג אייך רבותי, ס'איז מיר געווען וואויל ווי ד וועלט, אין בין געווען דאָס „פוילישע יודענטום“. כ'האָב מיך אַרומגעדרעהט ווי ביים טאַטען אין וויי גאָרטען. דעלעגאַציעס האָבען זיך געשיט איינע נאָך די אַנדערע. מ'האָט מיר געקוקט אונטער די אויגען. מ'האָט מיך געהיטען ווי דעם שוואַרצען אַפּעל פון אויג. וואויל איז מיר געווען. וואויל... וואויל... איך בי געווען דער לעצטער! אַך, ווי גוט ס'איז צו זיין דער לעצטער!..

די „אייזערנע מויד" פון נירענבערג

(געשפּענסטעריי-שמועס) פון משה בראָדערזאָן

די אַזויגערופענע נירענבערגער **אייזערנע מויד** איז אַניאינקוויזיציע־מאַשין — אַ שטיק אייזען אין דער געשטאַלט פון אַ פרוי, וואָס עפענט זיך אין צוויי העלפטען, און וואָס איז אינעווייניק אויסגעזעצט מיט לאַנגע שאַרפע נעגעל. בשכתו — אַ סברא, אַז אין 15 יאָהרהונדערט נאָכן קריסטוס־געבורט, — פלעגט מען אין אָט אָ דער „אייזערנער מוידיי אַריינזעצען פער־ורדיקטע מענטשען — דער־עיקר: יודען און אַזעלכע פרויען, וועלכע מען האָט חושד געווען, אַז זיי האָבען פערדראָטען זייערע מענער. די „אייזערנע מוידיי פלעגט מען פאַמעלעך צוזאַמענשליסען אַזוי, אַז די נעגעל זאָלען זיך אַריינשטעכען די „פערזינדיקטעיי אינם גאַנצען קערפּער, און נזה האופן פלעגן זיי לאַנגזאַם שטאַרבען, אין די טירעקליכסטע יסורים. ער־פונדען האָט די דאָזיגע זעלטענע, איינציקאַרטיקע מאַטער־מאַשין אַ נירענבערגער בירגער, און איצט קען מען זי זעהן שטיין אינם נירענבערגער מוזעאום, אַלס מאָנומענט פון דער נאַצי־סטישער קולטור און ערפינדערישקייט, וואָס האָט דאָרט געבליהט, פונקט ווי איצט, אויך אין די אַלטע גוטע צייטען...

איצט איז אַ לאַנגע געשפּענסטיגע נאַכט, און ...ס זעהט זיך מיר, ווי אין דער געדיכטער פינצטער־...יש צערטעלט **יוליוס שטרייכער** די „נירענ־בערגער מוידיי און זי קריפּעט מיט איהרע אַלע ...ערראָסטעטע אייזערנע זאָוויאַסעס).

די מויד

כי-כי, נישט קיצעל אַזוי שטאַרק,
מיין יוליוס,
דו וועסט מיר עפּיס קאַליע מאַכן,
און כ׳וועל זיך מיטאַמאָל —
איך וועל זיך אויפן גאַנצן קול
צולאַכן!

שטרייכער

כאַ-כאַ, דאָס לאַכן איז געזונד,
און ס׳גיט דיין ווייבליכקייט
נאָך מעהרער רייץ —
דיין גרילציג לאַכן — איך בעגעהרים
עס מונטערט מיך, ווי נאָר דער האַקנקרייץ...

די מויד

מיין ליבסטער, ביזט פערוועריז,
און דאָס געפעלט מיר טאַקי
דו ביזט דער מאַן—אַם-פּלאַץ,
דער מאַנספערשוין וואָס איז באַשטימט
פאַר מיר...
דו ביזט מיר ליבער טויזענד מאָל
אין בענקשאַפט און אין גיר,
ווי ער — דער פידרער גופא,
וואָס לעבען, זאָגט מען, לעבט ער מיט
אַ מומיע . . .
מיין טייערסטער, מיין שאַץ —

שטרייכער

וואָס, פרייליין-כלה,

דו ריינסטע דייטשקע פון דער ריינסטער
צפון-ראַסע?

די מויד

יאָ-יאָ —
יאָהרהונדערטער נאָך דיר געבענקט,
יאָהרהונדערטער דיך שטום גערופען,
און זעהנזיכטיג געוועזן נאָך אַ מאַן,
וואָס איבערשטייגען זאָל דאָס אַל-ברוטאַלע!
יאָהרהונדערטער אין אונטער דעם
באַוואוסטזיין
פון מיין אייזערנעם געדולד געגאַרט,
ביז דו, מיין ליבסטער, ביזט געקומען
בעצוואונגען מיך, אַרומגענומען
און בענומען —
אַך, ענדליך זיך דערוואַרט!

שטרייכער

ביזט, פרייליין, שעצעלע, סענטימענטאַל,
און סענטימענטאַל —
דאָס איז די טוגענד פון פערפלוכטע יודען—

די מויד

פאַרוואָס-דאָס דווקא?
פאַרוואָס נאָר יודען?

שטרייכער

דערמאָן זיי נישט —
דערמאָן נישט, כ׳בעט דיך,
דו זעהסט, עס ביילען זיך שוין ווידער מיינע
הענד:
כ׳האָב באַלד געהאַט פערגעסען.
און דו —
און דו דערמאָנסט מיר ווידער
אַ, נירענבערגער יונגפרוי,
ווי אין די אָרעמס דיינע האָסטו
זיי געדריקט...

די מויד

ביזט אייפערזיכטיג, פופּכען?...
משוגע — ביזט פעריקט!
איך גאָר —
איך האָב זיי געדריקט?

שטרייכער

יאָ, דו, מיין שעצעל!

די מויד

אַ ליגן —
נישט יודען טייערסטער, נישט יודען,
נאָר פרויען בלויז,
אָט די. וואָס זיי — פאַרראַטען האָבען זייער
מאַן און הויז,
אָט די האָב איך —

שטרייכער

געדריקט?

די מויד

דערדריקט —
אין אַרעמונג פערדעטערישער ביזן צום טויט!

שטרייכער

דאָס הייסט — דער אויסגאַנג פון
דער ליבע מיסטיש,
וואָס אינם ציטער תאווה־דיגען
ברענגט מיין הויט!

די מויד

שעם זיך, נאַרעלע, דאָס זעהט דאָך אויס
סאַדיסטיש,
ווי ס׳בעצייכענען אַצינד די הערן,
און איך געדאַכט האָב פון אַ ליבע,
פערשטייסטו מיד, מיין יוליוס —
פון אַ ליבע אָהן די שלייערס זיבען,
וואָס אָהן אַ טויל איז...

שטרייכער

אַזוי בין איך דיר שטענדיג גרייט צו ליבען,
מיין אויסדערוויילטע כלה —
גרייט צו ליבען
מיט ליבשאַפט פונם פאַלק פון קאַניבאַלען,
אין טויזענד נאַקעטקייטען אויסגעטון,
פון די גערמאַנער אַלטע
דער געצענדינערישער זוהן;
נאָר כ׳קאָן זיך גאָר קיין עצה נישט געפינען
אין מיין אייטערדיקען בלוט-טעמפּעראַמענט
ווייל ס׳גייט מיר נישט אַרויס פון זינען,
אַז יודען האָסט געצערטעלט מיט די הענד —
מיט אָט די הענד!

די מויד

דו קלעטערסט גלאַט אויף גלייכע ווענד!
צי ווייסטו נישט,
צי האָסטו נישט געזייענט,
אַז דער פראָפעסאָר פון אונזער איצטיגען
מוזעאום
דער געהיימראַט פאַר געמיינהייטען
דער איידעלער געלערנטער פאַן-שוליק
האָט דאָס אַלץ אָפּגעלייקענט —

שטרייכער

אַז וואָס, אַז וואָס-געלייקענט?

די מויד

אַז ווען-נישט-איז איך האָב געהאַט צו טון
מיט יודען,
אַז ווען-נישט-איז איך בין מיט זיי געלעגען...

שטרייכער

און דו — דו גלויבסט איהם טאַקי
אָט דעם אידיאָט?

די מויד

מיין גאָט!
אַז איהם נישט גלויבען און נישט פרעגען,
טאָ וועמען?!

שטרייכער

דער טייוועל זאָל זיי נעהמען,
די אַלע דייטשלאַנדס פראָפעסאָרען!
ווער דאַרף זיי ווער,
וואָס נוצען זיי —
צו אַלדי שוואַרצע יאָהרען,
אַז ס׳איז דאָך קלאָר פאַר יעדען ניכטערען
און קלאָרען,
(מען קאָן קיין טעות דאָ נישט האָבען)
דאָס איטליכער פון זיי
עס האָט אין זיין פערגאַנגענהייט
געלאָזט אַרומשפּאַצירען
אַ יודישע
אַ באָבע,
צי גאָר אַניעלטער-באָבע!

די מויד

קערלכען, ביזט קראַנק מיין זיסער,
מיין טייערינקער,
ביזט זעהר קראַנק
אויף דעם געדאַנק,
איך זעה דעם שכל טוסט פערלירען:
די עראָטיק —זעה איך — די עראָטיק
די איבערטריבענע,
פער־יפּושט און פערבלאָטיגט,
עס האָט זיך דיר געוואָרפען אויף דיין קליי-
נינקען געהירן...
כ׳האָב מורא, קערלכען,
עס וועלען דיר נישט העלפען קיין שום געטער,
קיין רפואות —

שטרייכער

קרייץ-דאָנער-וועטער,
מיין „שטירמעריי, וואו איז?!!
אַ, הייליגער וואָטאַן,
אויף זי — אויף זי... אין זייער שפּאַן...
כ׳וועל רייסען שטיקער...
איך וועל זי, ווי אַ הונד דערשיסן...
אויף זי —
דאָס זעלבע, וואָס די יודען!..
די גאַנצע וועלט זאָל וויסען:
אויף זי — די נירענבערגער יונגפרוי
די איינציגע געליבטע מיינע —
אויף זי . . .

די מויד

כי-כי-כי!!!

מונקאַטשער רבי איז אַרומגעפאָהרען איבער ארץ-ישראל מיט פערבונדענע אויגען

פון מנשה אונגער

דער מונקאַטשער רבי פיהרט זיך אין זיין היים־שטאָט אַזוי ווי די אַמאָליגע גאָר-אַלטע רביים. אין זיין הויף טאָר נישט אַריינקומען קיין שום פרוי, וואָס האָט אַפילו אין אַ שייטעל. נאָר די ווייבער משוגען מען אין הויף אַריין, וועלכע פערדעקען דעם גאַנ־צען קאָפּ, יעדע פרוי, וואָס וויל צו איהם אַנקומען, מוז אַ קוויטעל. דאַרף געהן אַנגעטון אין אַ פאַרטעך. ...רצו מישט ער זיך אין פּאָליטישע ענינים. נישט בלויז ...י זיין שטאָט אַליין, וואָס בעשטעהט פון אַ צוואַנ־...ג טויזענד יהודישע נפשות, נאָר אויך אין גאַנץ טשע...ען און אונגאַרן. ער בעקעמפּט אַפילו די „אגודת ...שראל" אין פוילען, ווייל לויט זיין מיינונג איז אויך ...י „אגודה" געבאָפט אין ציוניזם. בכלל האַלט ער ...שט פון קיין שום פאָרם פון אָרגאַניזאַציע. „די ...יינציגע אָרגאַניזאַציע צו וועלכער עדער יוד דאַרף ...ין איז מחויב צו געהערען, זאָגט דער מונקאַטשער ...בי, איז די חסידישע קלויז, וואו מען קאָן זיצען ...ין לערנען און דינען דעם אויבערשטען"...

דער מונקאַטשער רבי פיהרט נאָך ביז היינטיגען ...אָג אַ גרויסע ישיבה, וואו עס לערנען איבער צוויי ...ונדערט בחורים, און דער רבי אַליין לערנט מיט זיי ...עדען טאָג אַ שיעור. און אַ חוץ די ספרים וואָס זענען ...אַראַנען אין זיין בית המדרש פערמאָגט דער רבי ...ן אייגענע זעלטענע ביבליאָטעק, וועלכע איז איינע ...ון די גרעסטע פריוואַטע ספרים־זאַמלונגען, וואָס זער ...ן פאַראַן ביי יחידען. דאָרטען געפינען זיך זעלטענע ...כתבי־ידן, און יקר־המציאות, און צו איהם קאָן זיך ...פילו נישט פערגלייכען דער לובאַוויטשער רבי מיט ...ין רייכער ספרים-זאַמלונג שוין אָפּגערעדט פון ראַ־...אָמסקער און גערער רביים, וועלכע האָבען אויך גרוי־...ע ספרים־זאַמלונגען.

דער מונקאַטשער רבי האָט שוין אַרויסגעגעבען אַ ...אָר ספרים, צווישען זיי דעם „מנחת אליעזר", אויף ...ורה. אויך זיין פאָטער, ר׳ צבי הירש שפירא, אַנ־...ייקעל פון דעם אַלטען דינאָווער רבין, האָט מחבר ...עווען ספרים אויף „הגיאה", „דרכי תשובה", וואָס ...יין געוואָרען אַ מין ענציקלאָפּעדיע פאַר דיינים און ...בנים.

דער מונקאַטשער רבי איז אַמאָל פאַרן קריג גע־...ען זעהר אָנגעזעהען אין אונגאַרן. ער אַליין רעדט ...ט אונגאַריש און איז געשטאַנען אין גוטע בעציהונ־...ן מיט דעם אַמאָליגען אונגאַרישען הערשערונגס־פּיה־...ער גראַף טיסאַ.

דער עיקר הדרך פון מונקאַטשער חסידות, איז ...אַותנען.

די הויפּט-עובדא פון מונקאַטשער רבי׳ן איז ...יך צו זיין אַליין אַ מוהל אויף אַלע בריתן וואָס ...ען פאַר אין שטאָט. ער קומט צו יעדען ברית.

אין שטריימעל און שבתדיגע מלבושים און אַ זיל־בערנע קייט, פון וועלכער עס הענגט אַראָפּ אַ גאָלדען מוהל־מעסער.

דער רבי פערנעהמט זיך אויך זעהר שטאַרק מיט גרים. ער אַליין האָט שוין מגייר געוועזן אַ פּאָר אונ־גאַרישע גויים. איינער פון זיי איז אַמאָל געוועזן אַנ׳ אונגאַרישער אָפיציר. זיי זענען אַלע געוואָרען זיינע פערפאַרענטע חסידים. צוויי גרים האַלטען זיך נאָך אויף ביי היינטיגען טאָג אין מונקאַטשער הויף, זיי רופען דעם רבין „טאַטע" און דער רביצין „מאַמע" זיי לעבען דערפון, וואָס זיי האַנדלען אין „הויף" מיט ציצית און מזוזות.

נאָך פאַרן קריג האָט זיך דער מונקאַטשער רבי גע׳גט מיט זיין ווייב, ווייל זי האָט נישט געהאַט קיין קינדער, און ער האָט חתונה געהאַט מיט דער טאָכטער פון דעם אַלטען קאָמאַרנער רבין, וועלכער האָט געשמט אין גאַנץ גאַליציען פאַר אַ גרויסען בעל מופת אויף האָבען קינדער. און חסידים פלעגען אויף איהם זאָגען, אַז ער האָט „דעם שליסעל פון קינדער אין הימעל". דער קאָמאַרנער רבי פלעגט טאַקע פריי־טאָג-צו-נאַכטס זאָגען ביים „שלום עליכם" פאַר קידוש אַנשטאָט „מלך פורח ומציל" — „מלך פוקד עקרות..."

אָבער אויך מיט דער צווייטער ווייב האָט דער רבי אַזוי שנעל נישט געהאַט קיין קינדער, און עס האָט שוין געהאַלטען דערביי אַז ער זאָל אויך זי אָפּ׳גט׳ן, ביז ער האָט ערשט אַ פּאָר יאָהר נאָך דער חתונה געהאַט אַ טאָכטער.

דער רבי איז דעמאָלט גלייך אַוועק אויפן קבר פון זיין פאָטער איהם אָנזאָגען „מזל טוב", און דאָס קינד איז אויפגעצויגען געוואָרען, ווי עס וואָלט געווען אַ יונגעל. דער רבי האָט דאָס קינד מיטגענומען מיט זיך אָנגעהויבען ביי איהר צו „פּראַווען" איהר געגע־מיידעל איז אונטערגעוואַקסען, האָבען די חסידים זיך אָנגעהויבען ביי איהר צו „פּראַווען" איהר געגע־בען קוויטלעך, ווי זי וואָלט געווען אַ גאַנצער רבי, און די פרעמדע חסידים וועלכע האָבען נישט געהאַלטען פון מונקאַטשער רבין האָבען דאָס מיידעל אויף להכעיס גערופען „חוה" —אַ רמז אויף יעקב פראַנקס טאָכטער...

אָבער אַלגעמיין בעקאַנט געוואָרען איז דער מונ־קאַטשער רבי אין דער חסידישער וועלט צוליב זיין גרויסער מחלוקה מיטן אַלטען בעלזער רבין.

דער בעלזער רבי, וועלכער איז געווען איינער פון די גרעסטע רביים אין גאַליציען, האָט בשעת דער מל־חמה געוואוינט אין אונגאַרן און דער שטאָט ראַטס־פערד און דערנאָך אין מונקאַטש, האָט דער מונקאַ־טשער רבי אָנגעהויבען צו רודפן דעם בעלזער רבי, וועלכער האָט געשמט פאַר דעם גרעסטען גאונער פון יודען נייעם מאָדערנעם ידיאַנם. איז שוין נישט דאָס וואָס אַ רבי האָט געראַרפט זיין, און עס איז געקומען אַזוי ווייט אַז אַ סך חסידים זענען צוליב דער מחלוקה אַריינגעזעצט געוואָרען אין תפיסה און דער בעלזער רבי אַליין וועלכער איז שוין דעמאָלט געווען אַ גרייז־גראָהער זקן, איז אַרעסטירט געוואָרען. נאָך דער פעלא קוהן רעוואָלוציע, אויף דער בעשולדיגונג, אַז ער איז נאָר אַ באָלשעוויסטישער שפּיאָן... מען האָט דעם בעלזער רבין פערשטעהט זיך, באַלד בעפרייט און ער האָט גלייך פערלאָזט מונקאַטש, אָבער די בעלזער חסידים האָבען שוין נישט געקאָנט רוהיג אייגזיצען, עס זענען געפלויגען מסירות פון אַלע זייטען. מונקאַ־טשער חסידים האָבען אַרויסגעגעבען אַ פאַמפלעט פראַשור געגען די בעלזער חסידים, וואו זיי רופען אָן די בעלזער חסידים „כת שבתי צבי". די טענות צו די בעלזער חסידים זענען געווען, אַז זיי זענען אַראָפּ פון דרך הישר אַז זיי האַלטען נישט פון קיין תעני־תים, (פאַקטיש איז מען שטאַרק מקיל אין בעלז בנהגע תעניתים). די מונקאַטשער חסידים האָבען אויסגע־ניצט דעם מונקאַטשער רבינס שטאַרקע פּאָפּולאַרי־טעט אין די רעגירונגס-קרייזען, אַז אין יעדען פראָ־צעס וואָס אַ בעלזער חסיד האָט געהאַט מיט אַ מונ־קאַטשער חסיד איז דער פּראָצעס־אורטייל אויסגעפאַ־לען לטובת דעם מונקאַטשער חסיד. יעדער מונקאַ־טשער יוד, וועלכער האָט אַמאָל געוואָגט איבערצוטרע־טען די שוועל פון בעלזער רבינס הויף, האָט מעהר נישט געטאָרט אַריינקומען אין זיין הויז אַריין און מען האָט איהם נישט געגעבען נעמען אַנ׳עליה אין דער שטאָטישער שוהל.

און ווען דער בעלזער רבי איז שוין פון לאַנג געהאַט געווען צוריק אין זיין היים־שטאָט אין בעלז, איז נאָך די מחלוקה אין מונקאַטש געווען אַזוי גרויס, אַז די בעלזער חסידים האָבען געמוזט גרינדען אַנ־אייגענעם שוהל, אַנ׳אייגענער מקוה, און אַנ׳אייגענעם שוחט.

די בעלזער קהלה אין מונקאַטש איז בעשטאַנען אָפיציעל פון אַכט־און-פערציג מיטגלידער, האָט זי דערפאַר דער מונקאַטשער רבי גערופען די קהלה פון די „בני חם" (חם בעטרעפט 48).

די גרעסטע מחלוקה פיהרט היינט צו טאָג דער מונקאַטשער רבי מיט די ציוניסטען און „אגודה". און ווען ער איז געווען אין ארץ־ישראל, מיט אַ פּאָר יאָהר צוריק, האָט ער געלאָזט אויסהענגען פּרוזים איבער אַלע גאַסען פון ירושלים געגען דער אגודה, וואו זיי זענען אָנגעטרופען געוואָרען מיט די גרעסטע זלזולים, דער טערער רבי אַליין האָט שוין נישט איינ־מאָל צו איהם געשיקט בעפּציעלע שליחים אויסצו־הערען אַלע טענות, וואָס ער האָט צו דער „אגודת ישראל" און מען האָט געהאָפט אַז אויב מען וועט איהם עפּעס נאָכגעבען וועט עס קאָנען קומען צו אַ שלום. פערלאַנגט אָבער דער מונקאַטשער רבי נישט מעהר און נישט ווייניגער ווי די אגודה פּאַרטיי זאָל אויפהערען אַרויסצוגעבען אַנ׳אייגענע צייטונג, ווייל יודען האָבען נישט קיין צייט צו לייענען אַ צייטונג, און ווען אַ מענש האָט זיך בעפרייט אויף אַ פּאָר שעה פון זיין מסחר, איז גלייכער ער זאָל געהן אין קלויז אַריין און לערנען אַ פּרק משניות, והשנית, זאָל מען אָפּשאַפען די אַלע מאָדערנע חדרים וואָס די „אגודה" האָט איינגעפיהרט אין פוילען, וואו מען לערנט שוין לויט אַ נייעם נוסח. נישט ווי אַמאָל אין חדר, און בפרט זאָל מען אויפגעבען, די שולען וואָס די אגודה האָט געגרינדעט אין פוילען פאַר מיידלעך און אויפ־הערען זיך צו פערנעהמען מיט שיקען יונגע בחורים קיין ארץ ישראל, ווייל די ציוניסטען האָבען מטמא געווען דעם אויר פון ארץ־ישראל, און ווען דער מונ־קאַטשער רבי אַליין איז געווען אין ארץ־ישראל האָט ער טאַקע זיך פערבונדען די אויגען, ווען ער איז גע־פאָהרען פון חיפה קיין טבריה און ער האָט געמוזט דורכפאָהרען דעם „עמק", וואו די חלוצים וואוינען...

מיט איין וואָרט, דער מונקאַטשער רבי פער־לאַנגט פון גערער רבי׳ן אַז ער זאָל בטל מאַכען די גאַנ־צע „אגודת ישראל" פּאַרטיי, דעמאָלט וועט ער אויפ־הערען צו פיהרען מחלוקת׳ן געגען איהם און געגען די אַלע אַנדערע רביים, וואָס זענען אָנהענגער פון דער „אגודת ישראל".

אָבער קיינער ווייסט נישט וואו דער שונא שטעקט דאַרף זיך מאַכען, אַז דער מונקאַטשער רבי זאָל אַ־רויסזוכען אַנ׳אידעם פאַר זיין איין־און-איינציגער טאָכטער, אַ רבינ׳ס אַ זוהן פון פוילען, וועלכער איז שוין „געבעך" אַליין געטאַפּט געוואָרען אין „אפּי־קורסות" ווייל ער איז אַ „מזרחי"...

דער מונקאַטשער איז דערפאַר איצט דער איינ־ציגער רבי אין זיין דור, וועלכער פיהרט אַ קאַמף מיט אַלע רביים און פּאַרטייען. און האַלט זיך ביים אַלטען כלל, אַז יעדער יוד דאַרף געהערען נאָר צו איין פּאַר־טיי — צו זיין אַנ׳שהרליכער יוד...

ער פערליבט זיך בלויז אין ווייבלעך

(דערציילונג) ●●● פון מ. יאפע

מאיר האט א שוואכקייט צו ווייבלעך. אליין איז ער א גאנץ שעהנער בחור. מיידלעך וואס בעקענען זיך מיט איהם ווערען לכתחילה אויפגעלעבט. זיי בעגעגענען זיך מיט א מאן וואס איז עפעס אנדערש ווי אנדערע: פעסט געבויט, שטארק און — די הענט אזוינע איידעלע. דינע; אויגען וואס ציטערן זיך ווי פון הונגער־פיבער און — א מויל א קליינס, מיט א מאטען שמייכעל אויף די ליפען.

ווי די מיידלעך הנדלען זיך פאר איהם מיט זייער יונגקייט, טראכטען איהם אונטער און הער עדיש טער בעקאנטשאפט דעם פרישען הויך פון זייער שעהנקייט און ער והערט הנאה נתפעל. ער קוקט אויף זיי, ווי א דערוואקסענער וואס בעמערקט עול גיין אנגעווארפענע ליאלקעס, עס ווילט זיך עפעס א נ הם טון, אז זי זאל א ריעה טון מיט אויסגעשטעלטע אויגען און טון א קוו־שישעקעל... דערפאר האט ער הנאה אנצוציהען די סטודענע פון א פראטע א פיקאנטע. א חידושדיגע, און ווען מען ווערט צוטומעלט — אונטערהראגען זיי דעם נארישסטען ענמפער... שרעקען זיי זיך איפער ווען זיי בעמערקען חוזק־דיגע קנייטשעלעך אין די ווינקלען פון זיינע דוכע קוים שמייכלענדיגע ליפען, און, ווי געטראפענע פון א פלוציומדיגע שמייכעלנדיגען רשעון.

אבער מיט ווייבלעך איז ער אנדערש. ער פערגינט זיך מיט זיי צו זיין ערנסטער. פארזיכטיגער. מחמת ער ווייס, אז זיין בעקאנטשאפט מיט זיין דערנעהנטערונג און ווייטערדיגע בעציהונגען זוענען נישט סתם אין דער וועלט, עס ליגט אין דעם א סיבה. און ווי עס זאל נישט שעהן זיין די שפיל, איז נאך איינטע העסאנטער דערהנטערונטעוועז זיך די סכנה...

האט ער א שוואכקייט ווען ער בעקענט זיך מיט א ווייבעל און גלייך דערפיהלענדיג אז דאס צאפעלט זיך שוין ווי א פישעל אויף די ווענטקע פון זיין בליק, אנהויבען רעדען מיט איהר וועגען איהר מאן.

און אז מאיר האט זיך בעקענט מיט פרוי גאלדין — א יונג ווייבעל מיט א גאלדיגגעלאקטען קעפעל — און שפעטער צו, ווען זיי זענען געווען ביידע אן א זייט פון דעם ווייסע עולם אין זאל, האט ער זי, ווי זיי שטייענדיג, א פרעג געטון:

— און וואו איז אייער מאן. פרוי גאלדין? קענט איהר מיך נישט פארשטעלען פאר איהם?

זי האט א קוק געטון אויף איהם, גיך אזוי און א טרייסעל געטון מיט די לאקענדלעך:

— מיין מאן איז געבליבען אין דער היים מיט די קינדער.

מאיר האט איהר בעטראכט און ס'האט איהם שטוואס געוואונדערט: איהר דינע שלאנקע פיגור, די אויסגעפויגענע ליניעס פון איהרע אקסלען און היפטען, דאס יונג גאלד־געלאקט קעפעל, וואס האט זיך אפטער א טרייסעל געטון, ווי וועלענדיג אפטרייבען א זלידנע פליג, האט איהר צוגעגעבען דעם אויסזעהן פון א מיידעל.

— נאך גאר קליינע קינדער, מסתמא?

— אוודאי קליינע קינדער: א קליין יונגעלע און נאך א קלענערע מיידעלע.

— און דער מאן אייערער דארף זיך האט ניאנטשען מיט זיי? — האט ער זי געפארשט.

דאס ווייבעל האט ווידער א וואָרף געטון מיט די לאקענדלעך און אנקוקענדיג איהם — א שמייכעל געטון:

— מיין מאן האט מיך זעהר ליב. ער לאזט מיך געהן... ער הייסט מיך געהן אליין אהן איהם.

—און איך, ווען איך בין אייער מאן, וואלט איך אזא ווי איהר קיינמאל נישט געטרויט.

— אזוי גאר? פארוואס?

— ווייל היינטיגע ווייבלעך געהמען זיך צופיל רעכט... אט למשל טאקע איהר. ווי אזוי קען מען דאס? איבערלאזען דעם מאן א האלבע נאכט מיט די קינדער, ער זאל זיך גאנטשען מיט זיי און אליין פערברענגען און טאנצען ווער ווייסט מיט וועמען...

ס'האט איהר הנאה געטון, דער צווייפל, א סימן, אז זי האט זיך צולאכט:

— זייט איהר, הייסט עס, אויך א „ווער ווייס מיט וועמען"?

— אוודאי בין איך אזא. וואס דען? ?איהר ווייסט דען ווער איך בין? איהר קענט מיך דען?

זי איז עטוואס ברוגז געווארען, אבער האפערדיגער אנגעשטעלט אויף איהם די אויגען און אריינגעקוקט דורכדרינגליך אין זיינע אחיטען:

— געוויס האב איך געהערט פון אייך... שוין צופיל געהערט... און א חוץ דעם, גלויב איך, אז איך האב געגנוג שכל, נישט צו פיהרען זיך אזוי אז איך זאל האבען דערנאך וואס חרטה צו האבען...

שפעטער־צו ווען דער עולם האט זיך גענומען פונאנדערגעהן האט מאיר איהר געפרעגט:

— כ'מיין פרוי גאלדין אז איהר וועט נישט האבען דאגעגען איך זאל אייך בעגלייטען אהיים?

— איך וועל אייך זעהר דאנקבאר זיין.

זי האט זיך אנגעטון דעם זומער־מאנטעל און הוט און שווייגענדיג אבער עטוואס אייליגענדיג, זענען זיי ארויס.

זי האט איהם אנגענומען פארן ארעם:

— עס איז נישט ווייט צו מיין היים, מיר'ן געהן צופוס... וועט איך נישט זיין שווער?

די נאכט איז געווען א קיהלע, א מחיה'דיגע, וואר־ע־מע ווינטעלעך זענען אנגעלאפען, געקושט די באקען, איינגערוימט סודות און איבערגעלאזען א ריח פון שארפע געווירצען... די שטערען אויפן טונקעלען הימעל האבען קלוגע און שטילע ארונטערגעקוקט, די גאסען האבען געפוסטעוועט, פון ערגיץ־ווא האט זיך דורכגעגליטשט מיט א רוישען א פערשפעטיגטער אויטאמאביל און פערשלינגען געווארען אין נעץ פון די גאסען. איילענדיגע טריט האבען זיך פון ערגיץ דערהערט מיט אנ'אפהילך און ערגיץ פערטראגען זיך... דער ריח פון געווירצען האט זיך דערפיהלט שטארקער: אנטקעגען זיי איז געווען א קליינער פארק. זיי זענען אריין. האבען זיך אוועקגעזעצט אויף א באנק.

איהם האט זיך עטוואס געדרעהט דער קאפ. אבער ער האט נאך אליץ געשוויגען, זי האט זיך געטוליעט צו איהם און איהם געמורמעלט:

— פארוואס זענט איהר אזוי שווייגענדיג געווארען? זאגט, האט איהר אפשר חרטה? פארדריסט אייך, וואס מיין מאן דארטען ניאנטשעט זיך מיט די קינדער?

און דריקענדיג איהם די האנד פערליינט זי דאס קעפעל אויף זיין פלייצע און מאכט צו די אויגען.

ער נעהמט איהר ארום. זי ציטערט אויף — און לאקענדלעך צעטרייסלען זיך אויפן האלז און שטערען, ווי גלעקלעך וואס ווילען זיך צוקלינגען... נאר אלצדינג שווייגט. די הערצער בלויז קלאפען, קלאפען שטארקער און גיכער, ווי זייטערס פון עפעס א פרייד פון עפעס א ליבשאפט... דאס אויער דערכאפט זייער קלאפען, ווי ביידע, ביידע הערצער וואלטען זיך צוגעפריהען אויף זייער לשון... זיינע ארעמס ציהען

— טייערע. ביזט מיינע.. מיינע וועסטו זיין... שוועסטערן, איהר קאפ די שוהט זיך אויס. ביידענס ליפען בעגעגענען זיך. א כוואליע פון א קוש הויבט זיך אויף, בעטייבט זיי אין פערטראגט זיי אין פערגעסענקייט...

איהר גאלדיגגעלאקט קעפעל פאלט א פערחלשט־טער אויף זיין פלייצע. ער מורמעלט איהר אין אויער — ווערטער וואס בידען זיך נישט. זיין אטעם גליהט איהר... זי ציטערט אויף, כאפט איהם ארום מיט ביידע הענד ארום האלז און קושט איהם, מיט צוגעמאכטע אויגען קושט זי איהם, טוליעט זיך און שעפטשעט:

— איך האב אייך ליב... ליב... איך ווייס נישט... וואס... מיט מיר.

— איך האב אייך ליב... — ענטפערט ער איהר און טראגט זיך מיט איהר אויף דער כוואליע פון פערגעסענקייט.

איהר יונג לייב ברויזט אויף איהם. צוהיצט איהם די בלוטען ווי נט איהם דעם זינען:

— טייערע! ביזט מיינע... מיינע וועסטו זיין... מיינע.

דריקט זי די פאק צו זיינע, דריקט און פלאטערט, און מיט צוגעמאכטע אויגען זיפצט זי:

— ליבסטער מיינער! דיינע וועל איך זיין... דיינע... דיינע.

זי זיפצט... ער דערפיהלט איהר זיפצען... און מיר טען דערינען צוקט זי אויף.. ער קוקט איהר אן..

איהרע צוגעמאכטע אויגען נעהמען פינטלען, עפער נען זיך פונאנדער, משוכען זיך אויס און דערזעהען עטוואס מיט א קלארקייט זי רייסט זיך אפ פון איהם, שפרינגט אויף און זעצט זיך צוריק אנידער זי איז נערוועז. איהרע ליפען ציטערען.

— וואס איז מיט אייך?

— גארנישט. איך האב זיך עטוואס דערמאהנט...

— אהא! דער סוף איז גוט, — לאכט ער. (מחמת יעדער סוף איז דאך איהם גוט בעקאנט.) און אפגעקיהלט אביסעל. עטוואס אויסגעניכטערט שוין, געהט ער אריין אין זיין שטענדיגער ראל און זאגט איהר:

— מסתמא דערמאהנט זיך אן דעם מאן, און די קינדערלעך

מיט אימפעט האט זי זיך א קעהר געטון צו איהם דאס ווייבעל, איהם א כאפ געטון פאר'ן האנד און [...] א זאג געטון:

— הערט, ס'א ליגען! איך האב נישט קיין מאן איך האב נישט!

— וואס? איהר האט נישט קיין מאן? איהר זענט גאר א מיידעל? זוי אזוי? ווי אזוי [...] זיך דאס?

איך האב נישט קיין מאן. איך האב אייך [...] איך האב נישט קיין מאן. אמת, איך האב טאקע [...] האט א מאן אבער איצט בין איך גע'גט פון איהם שוין לאנג גע'גט.

מאיר איז צוטומעלט געווארען:

— זיך גע'גט.. וואס הייסט זיך גע'גט? [...] א מאן און זיך גע'גט מיט איהם? פארוואס?

דאס ווייבעל האט זיך צעלאכט:

פערשטעהט איהר, איך בין צו גוט געווען [...] איהם... און מענער, ווייסט איהר דאך קענען זיך [...] נישט פערגינען האבען צו גוטע ווייבער...

— נו, און קינדער? און קינדער האט איהר אויך?

— יא, אין דעם האב איך אייך נישט [...] איך האב צוויי קינדער. אבער... מיין זוהן איז [...] אלט איין־און־צוואנציג יאהר, און די טאכטער אכצעהן יאהר...

— וואס? וואס רעדט איהר? איהר — איהר האט אזוינע צוויי קינדער?

— יא, מיין ליבער איך זאג אייך איצט דעם [...] און וואונדערט זיך נישט: ווען איך האב חתונה געהאט בין איך קוים אלט געווען זיבעצעהן יאהר.

— פרוי גאלדין!

— יא מיין ליבער, אזוי איז דאס!

און אויפהויבענדיג זיך פון ארט, האט זי [...] ווארט ביז ער האט זיך אויפגעשטעלט, האט איהם [...] גענומען פארן ארעם און גענומען געהן מיט איהם אהיים:

טעפען איהר הויז האט זי איהם געגעבען די האנד און געזאגט:

— א גוטע נאכט. און אויב איהר ווילט, קומט אריין ווען־עס איז צו אונז... כ'וועל אייך בעקענען מיט מיינע קינדער. זעהר געאטענע.

— אוודאי וועל איך אריינקומען, אוודאי... [...] נען קען איך קומען צו אייך?

— וואס האט איהר היינט צייט נישט? נו, איהר ווילט מארגען אכט א זייגער אין אווענט א גוטע נאכט.

אז מאיר איז געגאנגען צוריק צו זיך אהיים [...] ער נאך אליץ געווען אביסעל צוטומעלט. פיהלענדי[ג] נאך אליץ די שווינדליגע וואריעמקייט פון איהר לי[ב] אין זיינע ארעמס האט ער זיך געפיסען די ליפ[ען] און געטראכט:

— דער גוטער יאהר ווייס זיי, די ווייבלעך! [...] ווייס, אפשר איז דאס אייך א ליגען!

—*X*—

צו וואס שטרעבט די היגיענע

פון ד"ר י. זאס

די אויפגאבע פון דער לעהרע וועגען היגיענע, ד. ה. פון פערהיטען דאס געזונד, טאר נישט זיין בלויז א סענאטיוע, ד.ה. זי טאר זיך נישט בעגנוגענען בלויז מיט אנווייזונגען, ווי אזוי זיך צו איינהיטען פון אנשטעקען זיך מיט קראנקהייטען א.ד.גל. וואָרום אין וואס וועט זיך די היגיענע אויף אזא אופן פערוואנדלען? אין אן „איבערגעטריבענער מורא פאר באקטעריעס". און דאס איז בכלל נישט געווינשען און איז אפילו שעדלעך סיי פארן גייסט, סיי פארן קערפער. דער עיקר היגיענע בעשטייט אין פאזיטיווע אויפגאבען, זי דארף שטרעבען צו אנ'אידעלען געזונד, צו אידעאלע ארבייטס מעגליכקייטען און אידעאלער שיינקייט. זי דארף אונז דערפיהרען צו פיזישער און גייסטיגער פולקומקייט, זי דארף בעפרייען און אויספרישען אונזער לעבען, מיט איין ווארט: זי דארף שאפען די קיוסטע פנים לעבען, גליק און פרייד.

די היגיענע שטרעבט צו מאכען דעם מענשען אייזעלער, הארמאנישער איהם צו דער נאטור, א־ריינגעבען אין איהם אפטימיזם, געבען איהם א ציל אין לעבען, א רייכען אינהאלט און אנטוויקלען אין א געזונטערער מאס זיין ווילען.

אז אט ווען דער הויכער אידעאל פון דער היגיענע וועט פערווירקליכט ווערען, וועט דאס אלטעגליכע לעבען נישט זיין מ'דער איינטאניג — א לאסט און א מקור פון אומעטליכע אנשיקעניששען און צרות, — נייערט א פארבענרייך לעבען א לעבען פון וועלכען ס'וועט אנקוועלען דאס אויג און די נשמה; דאס וועט זיין א לעבען עדנליך צו די קינדער־יאהרען — אויף ווי ווייט די קינדהייט איז געווען א נאטירליכע — ס'וועט זיין א לעבעדיגער קוואל פון ווילען און לעבענס־ענערגיע.

אמת, מיר זענען גאנץ ווייט צו יענער צייט, אבער פאטען וועט זי. היגיענישע אויפקלערונג, פאפולערע ליטעראטור אויף דעם געביט, היגיענע אלס לימוד — דאס אליץ וועט מיטווירקען אויפצופיהרען די נייע אויפנים פון לעבען, אויסציוואָרצלען די פערשידענע שעדליכע איינגלויבענישען און איינרעדענישען און לעבען וועלכע מאכען די מענשען מרה שחורה'דיג און פיהרען אפט צו שווערע קראנקהייטען.

דער קאנסערוואטיזם פון די אלטע: „עט, ווייס איך וואס, אונזערע זיידעס האבען נישט געוואוסט פון היגיענע, און אליץ זענען, א דאנק דעם איבערשטען, געזונט און שטארק געווען". „אט אמאל איז אליץ גוט און פיין געווען". — קען נישט דינען אלס ענטפער פאר אונזער צייט. לאמיר זיך נישט נארען! אויב ס'איז אפילו אמאל בעסער געווען, איז נאך אויך דערפון גארנישט געדרונגען: מען דארף נישט פערגעסען, אז די אינדוסטריע אנטוויקעלט זיך שנעל, די ארבייטס־בעדינגונגען שטעלען אין געפאהר אונזער געזונד. די ענגשאפט אין די שטעט ווערט אליץ ערגער, עס פעהלט דאך שוין פשוט אויס ארט און לופט.

די היגיענע פון קערפער און פון גייסט פראפאגאנדירט נישט קיין אסקעטיזם, מ'זאל נישט הנאה האבען פון לעבען — ווי אנדערע מיינען — אדרבא, זי לערנט אונז, ווי אזוי הנאה צו האבען פון לעבען, דאס לעבען זאל זיין א תענוג, און נישט קיין גהינום. און היינצו דארף מען גאר נישט קיין איבעריג געלד און צייט! די צייט, וואס מענשען פערברענגען און פטר'ן אין קאפעען און שענקען, וואלט געווען איבעריג גענוג אויף אפצוגעבען זיך מיטן קערפער (פיזישע איבונגען); און דאס וואלט געווען א סך עקאנאמישער: מען וואלט פערשפארען אויסצוגעבען געלד אויף דאקטוירים, רעצעפטען וכדומה. כדי צו לעבען היגיעניש, דארף מען גאר קיין גביר נישט זיין: פערשהרט, דער מאטעל פון היגיענע פרעגט אפט צו ארעמקייט. איהר וועט טרעפען ביי אלע פעלקער, און געוויס אויך ביי אחינו בני ישראל, פאמיליעס, וואס די קינדער הונגערען אין די מאמעס פערשווענדען געלד אויף טאבאק, שנאפס און ביר. און וויפיל משפחות האבען מיר וואס ער פיהלען זיי די נויטיגסטע, די עלעמענטארסטע בעדערפענישען פאר א היגייעניש לעבען, בעת זיי גיבען אויס אהן א שיעור געלד אויף דאקטוירים און רפואות? די היגיענע איז דער איינציגער מיטעל געגען אט דער פערבלענדעניש, א זיכערער קאמפסמיטעל, וואס וועט סוף־כל־סוף ברענגען צו א נצחון.

די היגיענע דארף זיך בעקעמפען די שטרעבונג פון דער שטעטעלשער בעפעלקערונג זיך צו בעזעצען אין שטאט. א בעוועגונג וואס ווערט פון טאג צו טאג שטארקער. מ'דארף זעהן צו שאפען א מעגליכקייט פון א דארפס־לעבען, און נישט קיין „לופט־לעבען", (אהן פרישע לופט). מ'דארף זעהן אפשוואכען דעם דראנג צו דער שטאט, וואו עס איז נישטא קיין גוטע לופט צום אטעמען, בעת עס פוסטעווען גרויסע פערוואָרלאזטע שטחים און הימען זיך, מ'זאל זיי בעארבייטען. אזא רחבות, אזא פרייקייט! בעסער א קליינע נידריגע שטיבעל אין דארף, איידער פאלאצען אין שטאט!

די הויכע מאטעריאליסטישע, קאפיטאליסטישע קולטור — די טעכניק און אינדוסטריע האלט זיך אין איין ענטוויקלען. און פאראלעל, מיט זיי פערגרעסערט זיך אויך די געפאהר פאר דער מענשהייט, אויב מיר וועלען זיך לאזען פריי פון זיי פערשקלאפען. מיר דארפען זיי בעהערשען לויט אונזער ווילען און פערשטאנד. מיר דארפען די נאטור־כוחות אויסנוצען [...] אונזער גוטסטען און נישט לאזען, אונזער קיום [...] דורך זיי בעהרצהט ווערען. מיר דארפען וויסען [...] און ווען עס שטייט אונז פאר א געפאהר, א שאר[ף] זיכען מיטלען, ווי אזוי פון דעם איינציהיטען א[ון] אנגרייטען די „רפואה פאר דער מכה". מיט דער הי[לף] פון דער היגיענע מוז נישאפען ווערען א גליכג[ע]וויכט צווישען שטאטישען און דארפישען נאטור לעבען, ווייל פערלאזען ביי היינטיגען טאג אינטא[ג]צען די טעכניק און אינדוסטריע, א מאך טון אוי[ף] אליץ מיטן האנד און זיך צוריקקעהרען אויפן שי[ט] פון דער נאטור — איז אוממעגליך. דאס וואלט בד[ייט] טיט ריקגאנגס, אנטלויפען און צו וואס? צוליב ר[...] געפאהר, וואס איז מיט זיי פערבונדען? איז דען נישט בעסער אויסצוגעפינען די געהעריגע מיטלען, ווי אזוי צו מאכען זיי אומשעדליך? מיר ווייסען, אז טובער קולאז איז ס'רוב א „דירה־קראנקהייט"? נו וועלן מיר זיך איינגאנצען אפזאגען פון דירות און היגי[ע]נישען זין, אז זיי זאלען נישט ארויסרופען קיין ס[...] כאטע?

אין דער צייט, ווען קלעפיגע קראנקהייטען וועט א דאנק דער היגיענע אליץ ווייניגער, פערמעהרען זי[ך] גראָר קראנקהייטען פון הארץ, פון מאגען און פון ד[י] לונגען צוליב רייכערען (ניקאטין) און פערגיפטונג[ען] אין וועלכע מיר זענען שולדיג, ווי אויך גשלעכט[ס]־קראנקהייטען, מיט זייערע שעדליכע קאנסעקווענצ[ען] וואס זענען ס'רוב פערבונדען מיטן געטרונקען אלק[א]האל. איז דאס נישט קוי פערכישופטער קרייז? א[ון] וואו איז דער אויסוועג?

די מאדערנע היגיענע האט אונז דעם אויסוו[עג] געגעבען און פון איהם דארפען מיר זיך לאזען פיה[רען]! דאן וועט דער, וואס איז געבוירען געווא[רען] שוואכער — ווערען שטארק און דער שטארקער וועט נישט אפגעשוואכט ווערען.

פּייטעל און טרייטעל

פּייטעל: זאָג מיר, טרייטעל, וואָס איז דאָס אזוינס עקאָנאָמישער אנטיסעמיטיזם?
טרייטעל: דאָס איז ע—גוי—איזם.

א ווירקזאם מיטעל
געגען האָר אויספאלען

אין אפּטייק־סקלאד קומט אריין א יונגער פּויער, און הייסט זיך געבען א פלעשעל פליסיגקייט צו האָר־וואקסען.

— איין פלעשעל האָב איך שוין גענומען, כ׳מיין איך זאָגען אז דאָס איז א זעהר ווירקזאם מיטעל.

— יאָ, דאָס זאָגען אלע קליענטען, נעהמט באלד צוויי פלעשלעך.

— זאָל זיין, אָבער כ׳מוז אייך זאָגען, פּאניע אפּטייקער, אז ס׳איז זעהר א שלעכטער איינגעמעכץ. נאָך יעדען עס־לעפעל ברעך איך די גאנצע נאכט.

ד ע פ י צ י ט

— וואָס איז דאָס אזוינס דעפיציט?

— דאָס איז א זאך וואָס מ׳האָט דאָס העכסטאָלט, ווען מ׳האָט שוין גארנישט.

א חתן — א לעקיש

ווען מיר וועלען חתונה האָבען — האָט ער ליר־רענטשאפטליך ערקלערט — וועל איך קיינמאָל, קיינ־מאָל נישט איבערלאָזען דיך אליין אין הויז, כ׳וועל שטענדיג זיין נעבען דיר — מיין גאָלד.

בעגייסטערטערהייט אז דער לעקיש מיינט עס ערנסט, און האָבענדיג א גאנץ אנדערען בליק אויף דעם, וואָס מ׳רופט היינט „פאמיליען־לעבען", האָט זי איהם גלייך צוריקגעגעבען דאָס כלה־רינגעל.

נישט אויפן טיש.

באלעבאָסטע (צום גאסט): ענטשולדיגט, אויף מיין טיש טאָר זיך נישט געפינען קיין בראָנ־פען.

גאסט: זייט רוהיג. איך גיס פּאָרזיכטיג.

א מאמע און א טאָכטער.

—איך זאָג דיר, מאמע אז איך וועל בשום אופן נישט א כלה ווערען פאר קלימפערשטיינען, ער איז מיאוס ווי די נאכט און האָט א פליך, נאקעט ווי א קני.

— געה שוין נארעלע — אין די היינטיגע צייטען איז עס נאָר א מעלה: מ׳הערט זיך אָן צרות, שלעכטע געשעפטען — פאלען אויס די האָר. וועט ער נישט קאָנען זאָגען אז צוליב דיר זענען זיי איהם אויסגע־פאָלען. היינט אז ער וועט פלוצלונג געוואָהר ווערען אז פונם נדן האָט זיך אוי׳סגעלאָזט א בוידעם — וועט לען זיך איהם די האָר נישט קאָנען שטעלען קאָ־פּויער.

—✱—

די ערגסטע זאך איז, אז:

— איהר ווילט געהן שלאָפען, און עס קומען גראָד אָן געסט.

— ווען עמיצער בעליידיגט אייך, און איהר גע־פינט דעם פאסיגען ענטפער ערשט אויף צומאָרגענס.

— איהר געהט אריין צו אייער יונגע שכנטע פרעגען „ווי שפּעט ס׳איז" און דער מאן איז גראָד אינדערהיים.

— איהר פאָהרט מיטן טראמוואי אויף א ראנד־קע, און אויפן וועג קעהרט זיך אום א וואגאָן קויה־לען.

ווער עס פאהרט
און ווער עס בלייבט

ביי דער קאַלישער באהן. דער צוג ריהרט שוין פון אָרט. קומען אָן צולויפען דריי יודען. דער קאָנ־דוקטאָר בעוויזט נאָך צוויי פון זיי אריינצושטי־פען אין א וואגאָן. דער דריטער איז געבליבען מיט די וואליזעס אויפן פּעראָן, און זאָגט צום קאָנ־דוקטאָר:

— יענע צוויי האָבען מיך בעגלייט צו דער באהן...

ער און זי.

מאן: איך בין דער בעל־הבית, דער הערשער, דער קאָפּ. אלעס מוז געטון ווערען לויט מיין קאָפּ.

פרוי: און איך בין דער האלז, און דרעה מיטן קאָפּ ווי איך וויל.

די מפלה פון לייזערל זאקענמאכער

לייזער׳ל זאקענמאכער, איז אנ׳אָפּטער גאסט אין די נאכט־לאָקאלען, דערצו האָט ער נישט קיין מזל צו דער גארדעראָבע. אין משך פון א חודש, האָט מען א הם צוגענומען דריי פאלטענס.

די טעג האָט ער צו זיין פאלטען צוגעשטאָכען א צעטעל מיט אנ׳אויפשריפט:

— דער בעזיצער פון דעם פאלטען לייזט אויף דיפּטעריט".

קומענדיג אין גארדעראָבע איז דער פאלטען נישט געווען, בלויז א צעטעלע מיט א צושריפט:

— „דעם פאלטען האָב איך אוועקגענומען צו מאַ־כען א דעזינפעקציע"...

זי לעבט נאָך

אנ׳אלטער לאָדזער מארעוויכער, האָט געהאלטען ביים שטארבען. איהם איז געקומען מבקר חולה זיין זיינער א פּשיאטשעל.

— ווי פיהלסטו דיך יאָשע?

— ביטער, ברידער, דער סוף קומט אָן.

— און וואו איז דיין אלטע?

— זי איז געגאנגען איינקויפען „אונטערהאָזען", א שווארצען שלייער צו דער לויה.

אנ׳אייגענער מענש.

יוד (צו א בעקאנטען דאָקטאָר): איהר ווייסט פּאניע דאָקטאָזשע, ביי אייער קאָלעגע דר. געלדפרעסער וועל איך מיך מעהר נישט קורירען. איידער ביי איהם זיך צו קורירען, וויל איך בעסער שטארבען.

דאָקטאָר: אויב אזוי, טאָ קומט זשע צו מיר!

אמת׳ע ריינע ליבע...

— וואָס איז מיט דיר, דו בארסט דיך שוין ווידער?

— וואָס זאָל מען טון? די היינטיגע יונגעלייט ווילען חתונה האָבען נאָר פון ריינער ליבע....

א שאד די צייט
לאָדזער ווייבלעך — נישט געדאכט זאָלט איהר ווערען!

מאן (צו דער פרוי א פערבערענטע ברידזשיסטקע): זאָג מיר סטעפע, דו טראכסט קיינמאָל נישט, וויפיל טייערע צייט דו פערלירסט ביי די קאָרטען?

פרוי: יאָ, דאָס איז אמת, כ׳פערליר א סך צייט ביים טאַלירען און ארומגעבען די קאָרטען!

פּונקט ווי די מאַמע.

קינד: טאטעשי, ווי אזוי ווייסט מען, ווען ס׳וואסער קאָכט?

פאָטער: וואסער, מיין קינד, איז פּונקט אזוי ווי די מאמע, אז זי ווארפט זיך, קאָכט זי זיך.

לאָדזער געשעפטען

— ווי געהט דיר אין געשעפט?

— ביטער. כ׳האלט א ן אוין פערגרעסערן.

— וואָס רעדסטו? אז ס׳פערגרעסערט זיך איז שלעכט?

— כ׳פערגרעסער די חובות.

א געטרייע דינסט

דינסט (צום באלעבאָס): פראָשען פּאנא, צאָ טאָ יעסט „שיינע ריינע קאפורעס"?

באלעבאָס: ווענען וואָס פרעגסטו דאָס, סטאשע?

דינסט: ווען די מאדאם איז געווען אליין מיט א פּאַן, האָב איך געהערט דורכן שליסעל־לאָך ווי זי האָט געזאָגט: יאַ פּאָטשעבוירע מענאַ מענזשא נאַ שיינע ריינע קאפורעס!..

זיין „מאַיאָנטעק"

סעקוועסטראטאָר: האָט איהר א מאַיאָנטעק?

יוד: יאָ, גאָלד, פערל, און ציהרונג.

סעקוועסטראטאָר: וואו האָט איהר עס?

יוד: (ווייזט איהם זיינע דריי דערוואקסענע טעכ־טער) פּראָשען!

סעקוועסטראטאָר: איהר חוזקט?

יוד: איך חוזק נישט. איינע הייסט גאָלדע, די צווייטע — פּערל. און די דריטע — ציריל.

אין דער שולע

לעהרער (צו א שילער): זאָג מיר, הענעק, וואו ליגט מאלאגע?

שילע: ביי שיקער׳ן אין קעלער.

אויך א ציהונג

דענטיסט (צום פּאציענט): און איצט. ביים ציהען דעם צאָהן, קוקט נישט אויף מיינע הענד. רעקאָמענדיר איך אין שפּעם אנ׳אנגענעהמע זאך. לאָ־מיר זאָגען, אויף א לאָטעריי־געווינס וועט איך נישט ווייטון.

פּאציענט: ניין. נאָר נישט אין קיין געווינס.

דענטיסט: פארוואָס?

פּאציענט: וויל טראכטענדיג וועגען א גע־ווינס, דערמאָנט זיך מיר אייביג א „ציהונג"...

דער קונדס

הומאָר • סאטירע •

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק •

בייל
אגע צום „נייעם פאלקסבלאט" נומער 267
פרייטאג, דעם 20 נאָוועמבער 1936

אחת!.. שתיים!.. שרוש!..

דער „קאמענדאנט" ריפעל מיט זיין לעגיאָן אויפן וועג קיין ארץ־ישראל...

פּאָליטיק פוּן וואָך

די קעניגליכע קאמיסיע ארבייט שוין אין ארץ־ישראל, מאדריד איז פלאמען, און טינקט זיך אין בלוט, היטלער האָט געקינדיגט די קלאוזולען פון ווערסאילער טראקטאט וועגען שיף־פערקעהר און דער פראנצויזישער אינערן־מיניסטער איז בעגאנגען זעלבסטמאָרד.

נעם דאס אלץ צוזאמען און לערן פון דעם א פרק פאליטיק.

מיר פאליטיקער געפינען זיך איצט אין א שווע־ער לאגע. די קלאפּאָטען וואקסען איבער'ן קאפּ.

אין ראטען רוסלאנד האָט מען אַרעסטירט א פּאָר שלים מזלדיגע נאצישע שפיאנען און היטלער, שמועסט מען, האָט, צוליב דעם, בדעה איבערצורייסען די דיפלאָמאַטישע בעציהונגען מיט סטאלין'ן.

אין אונזער דיפלאמאַטישער וועלט רוישט עס ווי אין אַ זויד־גען קעסעל. א פּאָליטיקער קאָן איצט נישט אדורכשלאָפען די נאכט רוהיג.

עס איז א געלויף פון געשעהענישען נישט צו דעריאגען.

ביים טויטען קערפער פון פראנצויזישען אינערן מיניסטער, וואָט דער פראנצויזישער פרעמיער בלום געוויינט גוויינט מיט אמת'ע טרעהרען.

אַנדערע פרעמיער'ען זעגען בלוטדורשטיג, און בלום גיסט גאר מיט טרעהרען, מעשה פרוי.

די וועלט שטעהט און וואונדערט זיך טאקע אויף דעם טרעהרען־רעטעניש פון פרעמיער בלום, מען פרעגט זיך דיפלאָמאַטיש: צי קאָנען דען טרעהרען בעזיגען למשל אזא בלוטגיריגען, ווי עס איז א נאַצי?

מיר האָבען געהאַט א וואזשני וואָך, נאָר ווער ווייסט, צי די צווייטע וואָך יועט נישט זיין נאָך ערגער.

פאליטיק.

די ווינטער=הילף=אַקציע איז סכּנה

וואָס וועט מען פערטיילען?

דער פעראיין „נותן לחם” פיהרט איצט אדורך די ווינטער הילף־אקציע פאר אָרימע.

צוליב די שעהנע וועטערען, וועט דער פעראיין ארויסגעבען באָד־קאסטיומען, שטרויענע קאפּעלושען און אלפאגענע רעקלעך.

אזא איינער

טאָר נישט פאָהרען קיין ארץ ישראל

— וואָס איז מיט אייך געשעהן, וואָס איהר לאַמט?

— כ'האָב מיך אויסגעגליטשט אויף א שטיקעל פאמעראנצען־שאַלעכץ.

— שלימזל! און דו ווילסט פאָהרען קיין ארץ־ישראל!

פוּן וואָס אַ יוד לעבט

— זאָג מיר, דו פיהרסט דאָך נישט קיין שום געשעפטען, טאָ פון וואָס האַלטסטו אוים דיין הויזגעזונד?

— אלץ נאָך פון דעם גזימס, וואָס איז מיר מיט צוויי יאָהר צוריק אויף דער נאָוואָמיעיסקא גאס געפאלען אין קאָפ אריין.

פוּן געוואוינהייט

א ראדיאָ־ספיקער איז ארויסגערופען געוואָרען אין געריכט אלס עדות, פרעגט איהם דער ריכטער:

— ווי אלט זענט איהר?

— 32 יאָהר, 7 חדשים 2 וואָכען, 3 טעג, 15 שעה און 14 סעקונדען — האָט דער ספיקער קרעכצדיג אויפן זיינער געענטפערט.

נראָף קאַלי.

דער מאַרש קיין ציוֹן

ס'פלאַטערט הויך די שטאָלצע פאָהן
פון דעם העלדען - באַטאַליאָן

וועלכע ריהרען זיך פון גאַס
אַהין אַ ווייזע. אַהין אַ פּאַס
נאָר מיט שטעקענס אין דער האַנד
געהען זיי צום אייגען לאַנד...
געהען זיי פון מוטער—פּוילען
ווער אַהין שיך, און ווער אַהן זוילען.
געהען טאַטעס, געהען זיהן
העלדען — העלדען יעדער מין...
אויסגעזיפּט ווי דורך אַ זיפּעל
האָט דער גענעראל ה' קריפּעל
איינס, צוויי, דריי, פיער,
באַטשנאָשמש! גיט זיך נישט קיין ריר!
ס'געהט דער גרויסער קאַמענדאַנט
מיט דער שבועה אין דער האַנט.

ד י   ש ב ו ע ה

מיר שווערען, מיר שווערען
פון ווייב און פון קינדער נישט קלערען,
מעגען זיי פון הונגער דאַרען
ס'וועט קיין זאַך אונז גאָר נישט אַרען
קומען מעג אויף אַלץ אַ שרפה...

מיר מאַרשירען, מיר מאַרשירען
צו די וועגען וועלכע פיהרען
דאָרט קיין תל-אביב... קיין חיפה...
וואו מען לעבט א פערגעניגען
וואו עס עסען באַקסער ציגען...
וואו כמעט אַ טאָג אַ גאַנצען
טוט מען שלינגען פּאָמעראַנצען.
וואו דער יוד איז דאָרט אַ זאַטער,
וואו בן-גוריון איז די־קטאַטאָר...
וואו דער מופטי העצט דאָרט גערן
איינגעזונקען זאָל ער ווערען!..

* * *

קלאַפּען פּויקען און טראָמפּייטען,
טאַטעס, מאַמעס זיי בעגלייטען
מענער, ווייבער, קינדער, זקנים
מישען זיך צענויף אינאייגעם.
און דער וועג איז פריי און גלאַדקע
ביז... מען קומט צו דער ראָגאַטקע....

* * *

גאַנצע הונדערט פופציג העלדען
שטאַרק בעגייסטערטע, צופרידענע,
הונדערט פופציג דאָן קיכאָטען
הונדערט פופציג סענדערלס די יודענע.

* * *

זענען זיי געגאַנגען און געגאַנגען
און געגאַנגען
איבער בערג און טאָהלען, פעלדער, גריבער
מיט האָפנונג אין האַרץ אין ליכטיגען פערלאַנגען
און יעדער האָט געפיהלט — ער איז — גבור...
און יעדער האָט געפיהלט — ער איז א בריאה
אַ שטאָלצער העלד, א יואב בן צרויה..
זענען זיי געגאַנגען און געגאַנגען
און געגאַנגען
אזוי לאַנג אזוי וויט נאָכאַנאַנד —
ביז ענדליך האָבען זיי מיט מזל
דערגרייכט דאָס צוגעזאָגטע לאַנד.
נאָר אַנשטאָט ירושלים, די אייביגע, די וויעטשנע.
האָבען זיי דערזעהען — — — פּיאַסעטשנע...

עצוֹת פוּן א שכּוֹר

פאר אלע וואָס האַלטען פון א „גלעזעל”

מחמת דעם וואָס איז דער „בעסער־ער געזעל־שאפט” איז איצט געוואָרען מאָדערן א גלעזעל „טשיסטע וויבאראָווע”, אָהן א כוסה איז קיין שמחה נישט. ברענגען מיר דאָ עצות פאר די „בעסער־ע” לייט.

לייג נישט אָפּ אויף מאָרגען דאָס, וואָס דו קענסט טרינקען היינט.

אמבעסטען שיכורט זיך צווישען שיכורים.

מיר אויס מילך־טרינקערס, האָב אין זינען דעם מלוכה־בראנפען.

מייש נישט בראָנפען מיט וואסער ווייל דו וועסט בעקומען וואסער אויף די לונגען.

ווער ס'טרינקט אוים א גלעזעל מיט א הפסקה — דער איז א יודענע.

שאמפאניער טרינקט מען פאר פרעמד געלט. קאָניאק פאר געבאָרגט געלד, און ריינעם בראָנפען — פאר אייגען געלד.

נאָכן ערשטען גלעזעל, כאַפּ באַלד אראָפּ ס'צווייטע, דאָס דאַרף מען טון, כדי דעם ערשטען זאָל נישט זיין סמוטנע אין בויך.

ניכטערקייט איז א צייטליגע איבערגאַנגס־צייט.

ער און זי

פון וואָס ביידע חלומען.

פאר דער חתונה. דער חתן צערטעלט די כלה:

— פעלאַניו מיין סקארב, נאָך דער חתונה וועלען מיר דינגען א שיין וואוינונגעל ערגיץ אונטער דער שטאָט. מ'וועט זיך איינאָרדנען א סקראָמנע, שטיל בעשיידען לעבען. און אז איך וועל אין אָוונט אהיים קומען פון דער ארבייט....

— וועלען מיר געהן אויפן דאנסינג! — האָט זי פערענדיגט דאָס געשפּרעך.

ווער איז דאָס דער ראָזענפעלד?

צווישען בטלנים

— זאָג מיר העניעך, וואָס פאר א חתונה איז עס געווען לעצטענס אין אמעריקא מיט איינעם עפעס א... ראָזענפעלד?

— שוטה, נישט ראָזענפעלד, נאָר רוזענפעלד.

— רוזענפעלד, שמוזענפעלד. דאָרט, אין אמעריקע שקיעט ענדערען זיך דאָך אלע די נעמען, פון ראָזענפעלד ווערט — רוזענפעלד. נו, וואָס איז דאָס געווען מיט דעם רוזענפעלד?

— נאַרנישט, ער האָט זיך איינגעשפּארט, אז ער וויל דווקא וואוינען אין עפעס א ווייסען הויז. ס'איז דאָס א דירה מיט ווינאָרעס לעקטריק און א גאַזאָוועס קער אויף 12 פייער־קעס.

— דאָס איז אלעס?

— יאָ, בייזוי, ביי די אמעריקאנער מאכט מען פון א ליאדע לאָפּוע — א ציטעס...

ביאָגראַפיע

פון א פריש=געבאַקענעם לאָדזער „יודישען” כּלל-טוּער

אין לאָדז איז איצט ארויף אויף דער אויבערפלאך א פונקל ניי... געבאקענער כלל־טוער, א זשרדעפּל, וואָס ווערט דערוואָרגען מיט א יודיש וואָרט, און דאָך שטיפּט ער זיך צו ווערען א יודישער עסקן. רעכענענדיג צו ווערען א דאָזאָר אין דער קהלה, האָט ער צום „קונדס” צוגעשיקט זיין ביאָגראַפיע געשריבען אין „יודיש”, אָט וואָס ער אליין שרייבט:

„וואַבעץ טענאָ זשע וויעם, זשע יעסטעשטשע דאָברימי גראָמשמי (אז עס זענען גוטע ברידער) טאָ יאָ וואָס סאָם נאפּישע מאָיאָן ביאָגראַפּיע טשיסטים זשאַרגאָנעם:

ווען מיין מאַמעלע טאַטעלע מיך געהאט, איך געווען קליין קינדעלע, שפּעטער ביי מיר געוואקסען

— געוואקסען. היינט קיין איינע האָרע, ווען איך גער וואָרען גרויסער יונג איך נישט געקענט אנ.אלעף־בייס טאָטעלע מיר באַלד זאָגט: די זיין ווערסט יודישער קלאַל טהיר. שפּעטער מאקיש אזוי גיוועין. איך דריי רעדעלע ביי י.דעלעך. איך וועלטן לייג איין אין מערטשים זיין א קילו א דאָזיר איך זיין.

יעדנעם סלאָוועם איך אין לאָדז בין וושיסטקא וואי דזשורא — קאָל ווע־לאָך.

פיניעלע מזיק

גיט לשוֹן

צאָך גיהעיעט, יאַטן, וואָעס סי די וואָך גיווען אין דעיר קילע? צ'זענען עפּיס א מייזון אָף די דערדליך, וואָעס דאַטן זענע גיגאַנע? דעיר אוודיקאַט ווייצנמאַן אָט זעך פערהאַריכט מיטן פרעזוס מינצבאַריג. אָט מע דאַרף גיגעין לושן! זאָגע זעך דעך אָעסגילערנט מאָן גאַנצע קינץ. זיי געבן דעך שוין בעסער לושן פין מיער!

מיינט עץ דעך, אז דוּעס אָבן זיי גימיינט אָף ראַכטיג? דועם קענע זיי פּאַציילן די בובע, ניש מיער, איעך פּאַשטיי טיעך באָכשעם אָף די שיטוקים. צ'ווייסץ וואָעס סי גיווען? עב איעך ענק גען צי פּאַשטיין.

ראַכטיג, איז דעך די קילע שוין קאָ קילע ניש. סאָנע דעך בעדאַריפּט זאָן נאָיע דאָזאָרצים. אָבן זיי דעך מוירע גיגאָט פּאַר מיער, אז איעך עב פּערכאַפּן די קילע, אָבן זיי גימאַכט אזא מין טשוי-פּוי אין טשופּו-זאַגריי, אין סי גיבליבן די רעב אייגענע ענטע.

ני, וואָעס טין זיי, מ'זאָל פּאַגעסן אין יענעם קויעך-גישעפּט? אָבן זיי צישן זיעך גימאַכט אזא גישעפּט:

איעך עב דיער אַראַנזוגן אין טאַטנס טאַטן אַראָן, אין די עסט מיער אונהאַקן א ווי הייסט מיער דועם מעט זיך ביידע געיבן דערדליך, עבן מאָנע אונהעננגים האַלטן פּאַר מיער אין דאָנע אונהעננגים פּאַר דיער. פּינקט אזוי ווי באַ די פּראַנצוסקע וואַלקעס, עט מע פּאַגעסן אין יענעם קויעך - גישעפּט — אין פּאַרטיק!

אָבן זיי טאַקיש אזוי גיטין, אין יעץ טיט זעך צישן די ווילקער, ס'רוכיוויט זעך. דעיר פּאַליקם-בלאַט איז פּיל ווייצמאַן — מינצבאַריג. אָב איעך גיזוגט, אָסט די גיזוגט, אין סי לעיהידים איסו הוירא. יעץ עט מע מאַכן א סאָנד. מיט סענדזשים. מיט אוודיקאָטן. מיט האַלטן ריידעם דינועך עבן די סענדזשים מאַכן א פּעישיר, עט מע זעך ביבעיטן אין סעט וואַטער זאָן גיט פּאַר ידען.

נאָר העיעץ, יאַטן, טאָמע עט טאַקיש זאָן א סאָנד, עב איעך א פּלאַץ-אַראָן געין אין סאָנד אַראָן, אין עב אזוי זוגן:

העיעץ נאָר, עץ ווילקער, וואָעס טשאַקיט עץ די גלעריע? מיעך גייט עץ נעמע אָפן זאַכער? וואָעס זענט עץ, אַקטעירן, וואָעס עץ שפּילט טריאַטער? מיעך עט עץ ניש באַרען. איעך היים פּיניעלע מאַזיק. איעך בין פּין שמולן געסל, קענט עץ מיער רעדי צין דאַשיק — צ'פּאַשטייט?

— אזוי עב איעך זוגן, אז סעט זאָן א סאָנד.

װ, וואָעס זוגט עץ בין איעך גיראַכט, צי ניש?

מענער, נישט געדאַכט זאָלט איהר ווערען!..

צווישען מיר און מיין שכן, פּיוועל, איז אנ'איר בינע מלחמה. מיר געפעלט זיין ווייב, און איהם געפעלט מיין ווייב.

טענה איך מיט איהם.

— וואָס דאַרף איך האָבען א ווייב זי זאָל דיר געפעלען און דו א ווייב וואָס געפעלט מיר — לאָמיר זיך ביידע טוישען: דו נעהם מיין ווייב, איך דיין ווייב — און פּטור אַנ'עסק.

זאָגט ער:

— דיין פּלאַן וואָלט גוט געווען, איז אָבער די צרה וואָס אז מיין ווייב וועט ווערען דיינע דעמאָלט וועט זי דאָך מיר נישט געפעלען, וועלען מיר זיך דאָך ווידער דאַרפען טוישען זאָל עס בעסער בלייבען ביים אַלטען.

אזוי האַלטען מיר זיך ביידע מיט די צרות: איך מיט זיין ווייב — און ער מיט מיין ווייב.

מיט וואָס איינער האַנדעלט...

א היגער אקסען־הענדלער איז די טעג געקומען אין דער באַנק, פרעגט ער א בעאַמטען:

— וויפיל קאָסט ביי אייך א פונט?

— 26 זלאָטעס.

— מיט ביינער, צי אָהן ביינער? — האָט דער אקסען־הענדלער געפרעגט.

ווייבער צווישען זיך.

— זי האָבען געהערט פון די נייעס? אונזער שכנטעס טעכטערל איז געלעגען געוואָרען, און דאָס קינד וועגט אינגאנצען צוויי קילא.

— מילא, אויף צוויי חדשים נאָך דער חתונה, איז עס א גאַנץ שעהנע וואָג....

איעך פּאַשטיי אנ'אייסיק צי ניש? פּאַלאָץ ענק אָף פּיניעלין:

כאָב נאָך גיגאָט עפּיס צי זוגן. נאָר כאָב ניש קאָ צאָט. טאָ אָצץ מיער א גיטן שאַבים אין זאָצץ מיער גיזינט

א יודיש שטיקעל ארבייט

ארויסגענומען פון „אַרענדאָווניק”

שרייבענדיג וועגען די בלוטיגע געשעהענישען אויף דער פּילסודסקי־גאס שרייבט דער „אַרעטדאָווניק” צווישען אנדערען:

...דאָס האָבען די זשידעס אויף זיך אליין געשאָסען, כדי צו קאָמפּראָמיטירען די ענדעקישע מלאָדזשעזש.

ער רעגוּלירט

אויף 50 פּראָצענט

ווייב (צום מאַן): איך זאָג דיר, יאָסעל, אז אונזערע שכנטעס זענען שרעקליכע מענשען. זיי זאָגען, אז איך האָב זעכס ליבהאָבערס.

מאַן: עט, וואָס שכנטעס רעדען, דו דאַרפסט וויסען, אז וואָס שכנטעס זאָגען איז קוים א העלפט אמת.

בּראוואָ, משה'לע!..

פּאָטער (צום קינד): לערן דיך, משהלע, געה אין דער שולע, היינט איז א צייט, אז אייזלען און פערד מוזען אויך קענען לעזען און שרייבען.

יונגעלע: ע, טאַטעשי, אייזלען און פערד מוזען קענען לעזען און שרייבען.

פּאָטער: פאַרוואָס?

יונגעלע: זיי וועלען דאָך ווערען פיהרער ביי די ענדעקעס און וועלען שרייבען ארטיקלען אין „אָרענדאָווניק”!...

מיטטיילונג.

איך טייל מיט מיינע בעל־חובות, אז זיי דאַרפען מעהר נישט קומען מיך זידלען און שילטען, ווייל... מיין שווינער איז צו מיר געקומען צו גאַסט.

אנאנס

אין א היגער פּוילישער צייטונג

פּזשימאָיע נאַ מיעשקאַניע קאַוואַלערא בעז זשיטשאַ.

מלאָדאַ וודובקאַ

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזשער לעבען

נייער פאלקסבלאט

עטליכע בעמערקונגען צום אומזאץ-שטייער פון אינדוסטרי-אונטערנעהמונגען

פון אדוו. ע. שעסקין

די הויך פון די שטייער-סטאווקעס פאר אינדוסטריע-אונטערנעמונגען איז אפהענגיג פון דער קאטעגאריע אינדוסטריע-פאטענט, לויט וועלכן די אונטערנעהמונג ווערט געפיהרט.

פאר אונטערנעהמונגען פון 6, 7, 8. קאטעגאריעס, אונאפהענגיג פון בעזיצען א האנדווערקער-קארטע און פון פיהרען האנדעלס-ביכער, בעטרעפט די סטאווקע 1,5 פראצענט פון אומזאץ, פאר די 1. 2. 3. 4. און 5. קאטעגאריעס, וועלכע פיהרען האנדעלס-ביכער בעטרעפט די סטאווקע 1,9 פראצענט. פאר די איבעריגע אומזאצען בעטרעפט די סטאווקע 3 פראצענט. פון דעם דאזיגען לעצטען פארשריפט פון ארט. 7 אין געזעץ דריינגט ארויס, אז די אינדוסטריע-אונטערנעהמונגען פון דער 1. ביז דער 5. קאטעגאריע, וואס פיהרען נישט קיין האנדעלס-ביכער וועלען צאהלען 3 פראצענט, אזא זעלבע סטאווקע וועלען צאהלען די אונטערנעמונגען, אויב זייערע ביכער וועלען אנערקענט ווערען פאר נישט ריכטיגע.

די קוואליפיקאציע פון אינדוסטריע-אונטערנעהמונגען איז שוין אפהענגיג פון דער צאהל בעשעפטיגטע פערזאנען, דערביי איז די נארמע בנוגע דער צאהל ארבייטער, אפהענגיג פון דער ארט פראדוקציע ווי אויך פון בענוצען אדער נישט בענוצען מעכאנישע מעטאדען. אבער, ווי ס'האט אויפגעקלערט דער אדמיניסטראט. טריבונאל, אפעריערט נישט דער טאריף מיט'ן בעגריף פון אדורכשניטליכער צאהל ארבייטער, נאר די מינדעסטע איבערשרייטונג פון דער גרעניץ, וועלכע איז אנגעמערקט דורך דעם טאריף, ברענגט מיט זיך די פליכט אויסצוקויפען א פאטענט פון א העכערער קאטעגאריע.. יעדע קלענסטע ענדערונג אין דער אונטערנעהמונג, וועלכע דויערט כאטש איין טאג בעגרינדעט דאס פאדערען פון די אונטערנעהמונג צו א העכערער קאטעגאריע און עווענטועלע ענדערונג פון דער שטייער-סטאווקע.

אין דער פראקטיק ענטשטעהט די פראגע וואס פארא קריטעריום עס דעצידירט ביים בעשטימען די שטייער-סטאווקע. דאס געזעץ, ד. ה. דער צוגאב צום ארט. 23, אדער די יעהרליכע פעראדנונג פון פינאנץ-מיניסטעריום וועגען הנחות, מיר ווייסען, אז אויך אויפ'ן יאהר 1936, אין צוזאמענהאנג מיט דער אקציע צו בעקעמפען די ארבייטסלאזיגקייט, האט דאס פינאנץ-מיניסטעריום ערלויבט צו העכערען די צאהל בעשעפטיגטע ארבייטער איבער דער העכסטער נארמע, וואס איז פארגעזעהען אין טאריף, די שטייער-אמטען בעהמען אמיינסטען טייל אן די אינטערפרעטאציעס, וועלכע זענען נישט גינסטיג פאר'ן צאהלער, אבער אין ליכט פון דער געזעצגעבונג און שטייער-דעציזיעס איז אזא אינטערפרעטאציע נישט ריכטיג, זי בעוואלהט אויך שטארק די אינדוסטריעלער און שטעהט אין א בולטער סתירה מיט דעם ציל פון ארויסגעבען הנחה-פעראדנונגען דורכ'ן פינאנץ-מיניסטעריום.

אין דער פראקטיק טרעפען מיר זיך אויך אן אויף פראבלעמען פון ענדערען אנ'אינדוסטריע פאטענט פון א העכערער קאטעגאריע אויף אנ'אינדוסטריע פאטענט פון א קלענערער קאטעגאריע. אין די פאלען ווען דער צאהלער האט אויסגעקויפט א אינדוסטריע-פאטענט פון א געוויסער קאטעגאריע, אין הסכם מיט דער דעקלאראציע און שפעטער האט זיך ארויסגעוויזען, אז ער האט איבערגעשאצט זיין פראדוקציע, אז פאקטיש האט ער בעשעפטיגט ווייניגער ארבייטער — אין די דאזיגע פאלען איז נישט פערהאן פאר איהם קיין יורידישער אויסוועג און ווי ס'האט דעצידירט דער העכסטער טריבונאל (דעציזיע 3083[31 פון 24. אפריל 1933), קען דער צאהלער נישט פערלאנגען מ'זאל איהם צוריקגעבען דעם אונטערשיד פון איבערגעצאהלטען פאטענט.

אין אנ'אנדער דעציזיע האט דער טריבונאל בפירוש ערקלערט, אז דאס געזעץ זעהט נישט פאר די מעגליכקייט פון ענדערען דעם אינדוסטריע-פאטענט פון א העכערער קאטעגאריע אויף א קלענערער (דעציזיע פון 7. מערץ 1928 1845[26).

די דאזיגע דעציזיעס בעוואלהן דעם צאהלער און שיצען איינזייטיג די אינטערעסען פון מלוכה-אוצר.

מ'דארף געדענקען, אז ביים לייכטזיניגען אויסקויפען א פאטענט פון א העכערער קאטעגאריע, איז דער צאהלער נאך בעדראהט אויף א דאפעלט העכערער אפשאצונג — אנשטאט 1,5 פראצענט — 3 פראצענט.

מ'דארף אנווייזען אויך דערויף, אז די פארשריפטען וועגען פאטענטען מוזען רעפארמירט ווערען און מוזען מעהר ענטשפרעכען די פאקטישע אינטערעסען פון דער אינדוסטריע.

לעצט אויפמערקזאם!!!

בילליגע רעשטען

פון די בעסטע קוואליטעטען.

דער טראדיציאנעלער רעשטען-אויספערקויף,

וואס ווערט יעדעס יאהר מיט אונגעדולד דערווארט פון לאדזשער פובליקום, הויבט זיך שוין אן פון 23-טען ד. ח.

א קאלאסאל גרויסער אויסוואהל.

פרייזען מיט 50% בילליגער.

א חנוכה-געשאנק בעקומט יעדער, וואס קויפט פאר 50 זל.

Sp. Akc. Fabryk Sukna

H. LANDSBERG, Tomaszów Maz.

Skład w Łodzi, ul. Piotrkowska 43.

בעשטראפט דעם כולי-גאז

וועלכער איז אנגעפאלען אויפ'ן דעפוטאט מינצבערג און איהם געריסען ביי זיין בארד

ווי מיר האבען שוין געמאלדען, האט מיטן דעפוטאט מינצבערג דעם שבת שפעט אין אווענד פאסירט פאלגענדער פארפאל:

שפעט אין אווענט, ווען הפ. מינצבערג איז אהיימגייענדיג צוגעקומען צום הויז נומער 47 אויף גלובנא גאס, האבען איהם אפגעשטעלט 2 יונגע קריסטען און איינער פון זיי האט אויסגערופען: „אט דעם זשיד דארף מען רייסען די בארד" און האט טאקע א ריס געטון די בארד ביים דעפ. מינצבערג. נאכדעם זענען זיי אוועק.

דעפ. מינצבערג איז זיי נאכגעגאנגען און ביים דעם פארפאל און צוגעשטעלט א פראטאקאל.

דהג צוגעגאנגען צום פאליציאנט און געהייסען ארעסטירען דעם זעלבען, וועלכער האט ביי איהם געריסען די בארד. דערויף האט זיך דער בארד-רייסער געלאזט שנעל אנטלויפען. דער פאליציאנט איז איהם נאכגעלאפען און איהם פערהאלטען. אויפן וועג צום 11-טען קאמיסאריאט איז דער פערהאלטענער געווען אזוי חוצפה'דיג, און געזאגט דעם פאליציאנט, אז ער וואלט געווען צופרידען צו זיין א קרבן פון אומפרענגען אזעלכע 10 יודען.

אין קאמיסאריאט האט זיך ערשט דעפ. מינצבערג לעגיטימירט אלס דעפוטאט, איבערגעגעבען

ביים אויסלעגיטימירען האט דער פערשוין אויפגעגעבען, אז ער הייסט וולאדיסלאוו סטאניטש און וואוינט אויף קראשעווסקיעגא 20.

כדאי צו בעמערקען, אז דער פאליציאנט האט נישט געוואוסט, אז ער האט דא צו טון מיט א דעפוטאט און זיין ענערגישע האלטונג איז געווען אנ'אויסדרוק פון געטריי ערפילען זיינע אמטליכע פליכטען.

נעכטען האט דער אנפאלער בעקומען א פסק דין פון סטאראסטווע-געריכט צו בעצאהלען 50 זלאטעס שטראף, אדער זיצען 7 טעג אין ארעסט.

פערצווייפעלטע לאגע פון יודישען פליישער-ארב.-פעראיין

דעלעגאציע ביי'ם קאמיטעט פון יודישען וועלט-קאנגרעס

בעכטען אווענד איז פארגעקומען א זיצונג פון לאדזשער קאמיטעט פון יודישען וועלט-קאנגרעס. צו דער זיצונג איז געקומען א דעלעגאציע פון יודישען פליישער-ארבייטער-פעראיין אין לאדז אין די פערזאנען פון פרעזעס מרדכי קוזדא, פערוו. מיטגליד יעקל צאלע און סעקר. ארצי, די דעלעגאציע האט פארגעשטעלט פאר'ן קאמיטעט די לאגע אין פליישער-ארבייטער-פעראיין אין שייכות מיט'ן דער בעהנטערען זיך פון 1-טען יאנואר 1937, ווען עס ווערט איינגעפיהרט אין לעבען דער שחיטה-פערבאט. דער פליישער-פעראיין, וועלכער עקזיסטירט שוין 30 יאהר, בעשטייט ביים הייבטיגען טאג פון 350 משפחות, וואס ציילען צוזאמען בערך 1600 נפשות. ביים פעראיין זענען טעטיג 9 סעקציעס, וועלכע בעמען ארום אלע אפצווייגונגען פון דער ארבייט.

ווי מען רעכענט וועלען ארויסגעשטויסען ווערען פון זייערע ארבייטס-פלעצער העכער 150 משפחות און עס וועלען זיין אויסגעשטעלט אויף הונגער 800 נפשות. די פליישער-ארבייטער, וועלכע ארבייטען תמיד שווער — פערלאנגען נישט קיין סתם שטיצע — זיי ווילען ארבייטען און זיי ווענדען זיך צום קאמיטעט פון יודישען וועלט-קאנגרעס, אלס צו דער בערופענער אינסטאנץ, וועלכע דארף זיך פערנעמען מיט זייער גורל.

נאך א דיסקוסיע אין וועלכער ס'האבען זיך בעטייליגט די ה"ה: ד"ר טארטאקאווער, ד"ר ש. וישעוויאנסקי, וועגמייסטער, ד"ר ז. עלענבערג, ל. ראזענבערג, טייטעלבוים און גרשון ליכטענשטיין, איז בעשלאסען געוואר'ן אונטערצונעמען אנ'אקציע פון קאנסטרוקטיווער הילף פאר די פליישער-ארבייטער אין דער פארם פון איבערשיכטונג. דער קאמיטעט, וועט זיך ווענדען צו די יודישע פאבריקאנטען און סוחרים, זיי זאלען בעשעפטיגען אין זייערע פאבריקען און אונטערנעמונגען די ארויסגעשטויסענע יודישע פליישער אלס אומקוואליפיצירטע ארבייטער, צו דעם צוועק איז געוועהלט געווארען א קאמיסיע, וועלכע טרעט תיכף צו, צו דער אקציע. שוין אין די נאהענטסטע טעג, וועט פארקומען א גרעסערע בעראטונג פון פאבריקאנטען און סוחרים וועגען דעם ענין.

נאכדעם ווי ה' ג. ליכטענשטיין גיט אפ א בעריכט וועגען דער ארגאניזירונג פון ביורא און פון דער פארגעקומענער פרעסע-קאנפערענץ, ווערט בעשלאסען צו פראקלאמירען די אקציע פאר ווערבירען פרייבד פאר'ן געדאנק פון י. וו. ק.

דער פרעזעס ה' ד"ר טארטאקאווער רעפערירט דאן וועגען דער בעפארשטעהענדער קאנפערענץ פון די ווירטשאפטליכע און פראפעסיאנעלע ארגאניזאציעס, מכח שאפען די עקאנאמישע רעפרעזענטאנץ פון לאדזשער יודענטום. עס ענטוויקעלט זיך א דיסקוסיע אין וועלכער עס נעמען אנטייל ה"ה ראטמאן ד"ר ז. עלענבערג, ד"ר וישעוויאנסקי, פרעזעס י. יאשונסקי און ל. ראזענבערג. עס ווערט בעשלאסען קודם כל זיך ווענדען צו אלע עקזיסטירענדע ווירטשאפטליכע און פראפ. ארגאניזאציעס וועגען אנשליסען זיך אין קאמיטעט פון יודישען וועלט-קאנגרעס. עס איז אויך בעשלאסען געווארען צו ארגאניזירען אין די נאהענטסטע טעג א גרויסע פערזאמלונג אין פילהארמאניע מיט'ן אנטייל פון יעקב לעשטשינסקי.

1-טע, גרויסע וויסענשאפטליכע

ענציקלאפעדיע אין יודיש

איז 20 בענדער

ארויסגעגעבען דורכ'ן דובנאוו-פאנד אין פאריז.

א ציהרונג פאר יעדער שטוב,

אנ'אוצר פאר יעדען אינטעליגענטען מענש.

שוין ארויס דער ערשטער און צווייטער באנד,

אין דרוק דער דריטער באנד.

פרייז פון יעדען באנד: אין פראכט-איינבונד — 24 זל.

אין האלב-לעדער-איינבונד — 27.50 זל.

אבאנענטען ווערט דערמעגליכט אויסצוצאהלען אין ראטעס.

צו ווענדען זיך אין לאדז:

צום פערטרעטער פון דער דובנאוו-פאנד. אויף לאדז און אומגעגענד ה. זילבערבערג, טעגליך פון 7—8 אווענד אין דער „קולטור-ליגע", וואכאדניא 68, טעל. 191-15.

Dr. med. A. KLESZCZELSKI

כירורג-אוראלאג

וואוינט יעצט

Al. Kościuszki 60. tel. 174-99.

פרייטאג, 20 ... [כס]לו תרצ"ז

נאוועמבער

זון-אונטערגאנג 3.33

זון-אויפגאנג 7.43

ליכט-צינדען: 3.26

פאבאר 1916

(א) אין דער צייט ביזן 30. ד. ח. דארפען זיך ...לען צו איבער-רעגיסטראציע אין דער מיליטער ...ילונג ביי דער שטאדטפערוואלטונג (פעטריקאר ...165) די יונגעלייט פון יאהרגאנג 1916 — ...אלע קאמיסאריאטען — וועלכע האבען זיך ...ט צוגעשטעלט צום בעשטימטען טערמין, מחמת ...ידענע סיבות.

צוגאב-פאבאר-קאמיסיע

דעם 28 ד. ח. אמטירט אויף פיעטריק. 165 ...צוגאב-פאבאר-קאמיסיע, צו וועלכע ס'דארפען זיך ...לען אלע די, וועלכע וואוינען אין 1, 4, 6, 10, 12, 13 און 14 קאמיסאריאטען, האבען ...נישט רעגולירט זייער בעציהונג צו מיליטער... און בעקומען נאמענטליכע אויפפאדערונגען ...דער סטאראסטווע.

[ד]י אקציע פון צו דערנעהרען פאלקסשול-קינדער

(א) די אקציע פון צו דערנעהרען קינדער ...די פאלקס-שולען ווערט איצט פערברייטערט: ...שטאט-פערוואלטונג פערגרעסערט פון מאנטאג, ...23 ד. ח. אויף 5,200 פארציעס די ביז... ...טיגע אקציע פון צו-דערנעהרען ארימע קינדער. ...ארום וועלען צוזאמען מיט דער הילף פון די ...פישע פאנדען צודערנעהרט ווערען 6,500 ...ינדער.

נייע דעוויזען-פארשריפטען

(א) די לאקאלע מאכט האט בעקומען א פער... וועגען דעוויזען-פארשריפטען. ...לויט דער ראזינער פעראדנונג, איז דערלויבט ...צום אפרופען) פערוואנטען און פירמען. וואס ...הרען קאנסיגנאציע-לאגערן אין פוילען אויפען ...פון פראמדלענדער, און די פארשריבענע אינם ...סטער פון דער האנדעלס - אינדוסטרי-קאמער ...איינקאסירען אין לאנד די חובות פאר זייערע אויס... ...לישע פירמעס אויף אויסצוצאהלען אין לאנד ...טראג - אנווייזונגען, אדער אויף דער רעכענונג ...אויסלענדישע פירמעס אויף צו דעקען פערשי... ...הוצאות אין אויסגאבען אין הסכם מיטן אפ... ...ר, וואס איז געשלאסען מיט דער אויסלענדישער ... — דעם איינהאנדלער פון די סחורות.

...די, וואס פיהרען קאנסיגנאציע - לאגערן זענען ...חייב צו אפהיטען אלע דאקומענטען בנוגע די אר... ...דורכגעפיהרטע אפעראציעס.

מ'נעהמט פונאנדער א הייזעל אויף פילסודסקיעגא 12

(א) די בוי-מאכט האט פעראָרדענט צו צולייגען ...דאס איינפארטער-הייזעל אויף פילסודסקיעגא 12, ...וואו עס וואוינען 4 משפחות.

דאס הייזעל דראהט איינצופאלען, און דער... ...ייבער האבען די לאקאטארען זייגע בעקומען „נא... ...קאזען" ארויסצוציהען זיך פון זייערע דירות.

א ספעציעלע דעלעגאציע צו אינטערוועניר[ען] וועגען בוי-ענינים

(א) ווי מיר דערוויסען זיך, פאהרט בקרוב ארויס ...אין ווארשא א ספעציעלע דעלעגאציע, בכדי צו אינ... ...טערוועניר[ען] ביים פרעמיער סלאוואי-סקלאדקאווסקי ...וועגען דער כאאטיזאציע פונם געזעץ מכוח'ן אפ... ...שטעלען די הנחות פאר בויען נייע בנינים.

די דעלעגאציע וועט אויפקלערען אז דאס אפ... ...שטעלען פון די הנחות קאן גורם זיין א קאטאסטראר... ...אלע ארבייטסלאזיגקייט אין דער בוי-אינדוסטריע.

ZACHĘTA

זגערזשער 26

היינט און פאלג. טעג!

דער לאנג - ערווארטעטער פילם א. נ.

„מאזור"

אין דער הויפט-ראלע

Pola NEGRI

אויסער'ן

פראגראם ???

אנהויב טעגליך 4 א זייגער נאכמיטאג, שבת און זונטאג — 12 א זייגער בייטאג.

היינט ווערט דעצידירט ווערען דער גורל

פון די אריינגעטראגענע פראָטעסטען געגען די וואהלען צום שטאָט־ראַט

היינט קומט פאר א זיצונג פון דער וואָיעוואָד־דישער אַפּטיילונג, אויף וועלכער ס'וועט ענטגילטיג דעצידירט ווערען דער גורל פון די פראָטעסטען וועלכע זענען אריינגעטראגען געוואָרען נעגען די וואהלען אין 6 און ניינטען וואהל־קרייזען.

ווי בעקאנט האָט די וואָיעוואָדזשאַפט די דאָזיגע פראָטעסטען געהאט איבערגעשיקט אין דער סטאַ־ראָסטווע, כדי אדורכצופיהרן אַן אויספאָרשונג צו די אונטערשריפטען זענען אידענטישע און צי די אונ־טערגעשריבענע ווייסען דעם אינהאַלט פון פראָטעסט.

די סטאַראָסטווע האָט די דאָזיגע אויספאָרשונג דורכגעפיהרט דורך עטליכע וואָכען, ארויסרופענדיג די אונטערגעשריבענע אין דער סטאַראָסטווע. ווי עס האָט זיך ארויסגעשטעלט האָבען פיל ארויסגערופענע ערקלערט, אז זיי האָבען בכלל נישט אונטערגעשרי־בען דעם פראָטעסט. איצט האָט די סטאַראָסטווע פאר־ענדיגט די אויספאָרשונג און דעם רעזולטאַט איבער־געשיקט אין דער וואָיעוואָדזשאַפט.

ווי מען רעכענט וועט די וואָיעוואָדישע אַפּטיילונג אויף דער היינטיגער זיצונג זיך ארויסזאָגען פאר אָפּוואַרפען די פּראָטעסטען שוין צוליב ריין פאָר־מעלע טעמים, דאַן וועט די דעצעזיע ליגען אין די הענט פון וואָיעוואָדע.

די טענדענץ ביי דער מאַסגעבענדער מאַכט איז, ווי מיר דערוויסען זיך, צוצולאָזען די מעהרהייט צום רעגירען אין דער שטאָט־פערוואַלטונג, ערשטענס צוליב דעם, ווייל דער שטאָט־ישער בודזשעט איז שוין כמעט נישט פעהיג צו ארבייטען און צוליב דער אַק־ציע פון די, וועלכע האָבען בעקומען די מעהרהייט ביי דער איצטיגער שטאָט־ראַט וואהלען.

די דעציזיע פון ה' וואָיעוואָדע וועט וואַרשיינ־ליך אָנגענומען ווערען אין עטליכע טעג אַרום, און אז די ערשטע זיצונג פון נייעם שטאָט־ראַט וועט וואַהרשיינליך פאָרקומען נאָך פאר ניי־יאָהר.

תשובה פון ראטמ. יוסף ווייצמאַן

צום קהלה־ראַט־פּרעזעס פישער ליבערמאַן

ארוי. יוסף ווייצמאַן האָט געשיקט צוגעשיקט צום פּרעזעס פון קהלה־ראַט ליבערמאַן פאָלגענדען בריף.

אלס ענטפער אויף אייער בריף פון 16 נאָוועמ־בער 1936, אין וועלכען איהר פאָדערט פון מיר צו געבען בעווייזען בנוגע די פאַרוואָרפען, וואָס איך האָב געשטעלט — ערקלער איך קודם כל, אז איך ענטפער אייך פּערזענליך, נישט רעכענענדיג זיך אינ־גאַנצען מיט דער פאָדערונג פון ה' מינצבערג, וועל־כער וויל דעם ענטשטאַנענעם קאָנפליקט, ווי ס'דרינגט ארויס פון זיינע ערקלערונגען, קירעווען אויף אַנדערע נישט געזעלשאַפטליך - יודישע וועגען, וואָס זענען איהם, זעהט אויס נעהנטער.

אלס ענטפער אויף דעם בעשולדיגען מיך אין פאַלשונגען, האָב איך געשטעלט פאַרוואָרפען, וועל־כע איך און מיינע חברים האָבען שוין עטליכע מאָל איבערגע'חזר'ט אויפ'ן געביט פון קהלה־ראַט און אנדערע עפענטליכע ערטער, איך בין גרייט זיי שטענ־דיג אונטערצוהאַלטען און צו בעווייזען.

איך פאַרלאַנג צוזאַמענצורופען א געזעלשאַפטליך געריכט, וואָס זאָל בעשטעהן פון פּערזאָנען, וואָס זענען נישט אָפּהענגיג פון ה' מינצבערג, זענען מיט איהם נישט פערבונדען און נישט פעראַנטוואָרטליך — א געריכט, וועלכעס זאָל געניסען פון צוטרוי פון דער יודישער געזעלשאַפט.

— דער ראַט פון דער קהלה ווענדעט לעבען ס'איז קאָנטליך פראָקלאַמירט געוואָרען מיט א מעהרהייט וואָס איז געשאַפען געוואָרען אויף אַנ'אופן וועלכער איז דורך מיר געשטעמפּעלט געוואָרען און וועלכער ארבייט לויט'ן ווילען פון ה' מינצבערג, קען פון זיך אזא געריכט נישט אויסשטעלען.

איך לעג פאָר דעריבער פאָר, אז אין צוזאַמענשטעל פון דעם געריכט זאָלען אריינגעהן: 2 אגודה'שע ראַטמענער פון לאָדזשער שטאָט־ראַט, 2 ראַטמענער פון מיין ריכטונג פון אַנדערע שטעט (ווייל מיין ריכ־טונג האָט נישט א חוץ מיט קיין ראַטמענער פון לאָד־זשער שטאָט־ראַט) אָדער 2 ראַטמענער פון לאָדזשער שטאָט־ראַט פון אַנדערע גרופּירונגען. די פינפטע פּערזאָן זאָל געוועהלט ווערען דורך די 4 ראַטמע־נער. פאר אזא אומאָפּהענגיג געריכט, וועלכעס וועט נישט דירעקט און נישט אומדירעקט נישט זיין אָפּ־הענגיג פון ה' מינצבערג, וועל איך אָפּגעבען מיינע ערקלערונגען און בעווייזען.

ס'איז קלאַר, אז ס'מוזען געשאַפען ווערען בער־דינגונגען, וועלכע זאָלען מעגליך מאַכען דעם געריכט אויסצופאָרשען די אלגעמיינע ווירטשאַפט פון ה' מינצבערג.

איך פאַרלאַנג אָבער גלייכצייטיג קאַטעגאָריש, אז א געזעלשאַפטליך געריכט זאָל אויספאָרשען דעם פאַרוואָרף, וואָס איז געוואָרפען געוואָרען אויף מיין אַדרעס דורך ה' מינצבערג און איז נוגע מיין האַנד־לונג ביי די וואַהלען צו דער קהלה, חוץ ערקלער איך, אז אזא געריכט קען בעשטעהן אויסשליסליך פון מיינע פּאָליטישע געגנער.

איך גיב צו, אז איהר אליין, ה' פּרעזעס פון קהלה־ראַט האָט וואַהרשיינליך אליין בעמערקט, אז אין די בעריכטען האָבען זיך צווישען די פאַרוואָר־פען און בעשולדיגונגען, זיך געפונען אויך אזעלכע בלומרשט ארויסגעזאָגטע בעלידיגונגען, וועלכע איך האָב אין דער ווירקליכקייט נישט געזאָגט.

די דאָזיגע נישט־פּינקטליכקייטען אין די בעריכ־טען האָבען זיך, זעהט אויס, אריינבעקומען צוליב דעם אלגעמיינעם טומעל און געשרייען.

איך טייל אייך מיט, אז אין קיין שום פאַלעמיק מיט ה' מינצבערג וועל איך זיך נישט אריינלאָזען אויף אַנאַנסען פון אינטעמי־טוציעס. וועלכע ווערען אויסגעהאַלטען, זענען אָפּהענגיג פון ה' מינצבערג און בוקען זיך פאר איהם האָב איך נישט בדעה צו רעאַגירען.

איך האָף דעם אויסדרוק, אז די יודישע געזעל־שאַפט וועט גוט פערשטעהן און ווי געהעריג אָפּשאַ־צען די האַנדלונג פון ה' מינצבערג, וועלכער אָג־שטאַט העה ענין אויפצוקלערען דורך אַנ'אומפּאַר־טייאיש־יודיש געריכט — שאַפט ארום זיין פּערזאָן א קינסטליכען טומעל.

מיט דרך־ארץ
יוסף ווייצמאַן

טעאַטער „פילהאַרמאָניע" נאַרוטאָוויטשא 20
טעל. 213-84

קומט אלע! ∞ לעצטע פאָרשטעלונגען!

ווילנער יודישע אפערעטען־טרופּע

נחמה, קאַדיש, חאַש, שלמה קוסנער

מיט'ן ערשטקלאַסיגען אנסאמבל:

א. בלאַט, י. חאַש, פעטערמאַן, א. גראַדנער, אידילא, קאַדיש, ש. קוסנער, א. ליפּאָווסקאַ, נחמה, י. ביליווירט, ע. רייכער, מ. ראַבין, ע. טאַפּעל א. א.

25־סטע יובעל־פאָרשטעלונגען! פּרייזען פון 40 גר. ביז 1.09

היינט ד. 20־טן 9 אָוונט
שבת 4.30 נ.מ.
זונטאג „

די ציגיינערין

לעצטע 3 מאָל!

פון ב. קושער, רעזשי: ש. קוסנער.

שבת 21, 9 אָוונט

נאָר 1 מאָל! —::— גרויסער שלאַגער! —::— נאָר 1 מאָל;

אמעריקאנער ליטוואַק

אין 2 אַקטען מיט עפּילאָג פון א. לעש, מוזיק: אָלשאַנעצקי.

זונטאג 22, 9 אָוונט

נאָר 1 מאָל! — שטאַרק אויסגענומענע פּיעסע! — נאָר 1 מאָל!

מאטקע פון סלאבאדקע

אין 2 אַקטען פון קאַלמאַנאָוויטש. מוזיק: אָלשאַנעצקי.

גרויסער כאָר און אָרקעסטער אָנפיהרונג: דוד בייגעלמאַן.

אכטונג! צו יעדען בילעט ווערט צוגעגעבן א בילד מיט די שלאַגער־לידלעך פון אלע פּיעסען.
קאָנסטרוקטיווע דעקאָראַציעס! — פאָלקסטימליכע מוזיק! — שענסטע געזאַנגס־נומערן!

אין פּראָבען די 4־טע פּרעמיערע „די גאַליציאַנער מויד".

ער מאַכט א שווינדעל
געוועזענער פינאַנץ־בעאַמטער אלס א מאַכער

(א) מיט א צייט צוריק האָט זיך דער געוועז. פי־נאַנץ־בעאַמטער, דער 28־יאָהריגער אנטאָני קוטשיק (נאַפּיורקאָווסקיעגאָ 75) געמאָלדען צום סוחר יאָסעל סימכאָוויטש (פּעטריקאָווער 64) און אונטערגענו־מען זיך מיט דער הילף פון זיינע קאָלעגען פון פינאַנץ־אַמט צו רעדוצירען זיין שטייער־חוב.

סימכאָוויטש האָט איהם געגעבען 1000 זל. און קוטשיק האָט איהם געבראַכט א קוויטונג.

אויסגעלאָזט האָט זיך, אז די קוויטונג איז געווען א געפעלשטע, און אז דער „מאַכער" איז א פּשוט'ער שווינדלער.

נעכטען האָט איהם דאָס שטאָטישע געריכט פאַר־משפט אויף 10 חדשים תפיסה.

די וועש־נייער־כאלופּניקעס און האַנטווערקער־קאַרטע

די לעצטע פאָראָרדנונג וועגען ארונטערנעמען די וועש־נייער אונטער צעכען־געזעץ ,ווערט בע־טראַכט צווישען זיי ווי א נייע גזירה, די וועש־נייער לעבענדיג ביי די שווערסטע בעדינגונגען קענען בשום־אופן נישט צופּאַסען זיך צום צעכען־געזעץ, בעזונדערס חען 90 פּראָצענט פון זיי זענען כאַלופּניקעס .

די פאַך־קאַמיסיע פון וועש־נייער ביים האַנדוו. פאַראיין, ציגעל־גאַס 4, האָט בעשלאָסען אונטער־צונעמען אַנ'אַקציע אין דער פראַגע, און זונטאג ווערט גערופען א פערזאַמלונג פון אלע וועש־נייער.

KINO-TEATR MIRAŻ

אנהייב 4 נאָכמ.

היינט איימפּאַנירענדע פּרעמיערע!

דאָס מעכטיגסטע פילם מייסטער־ווערק

לעצטע טעג פון פּאָמפּיי

מיליאָניגע אויסשטאַטונג!

אויסערן פּראָגראַם:
די נייעסטע אַקטואַליטעטען פון P.A.T.

די בעסטע און געזונדסטע זענען די 4־וואַטקאָווע גילזען „OSMAN"

אַפּטייקען.

היינטיגע נאַכט - דיזשורען

(א) קאַהאַנע (לימאַנאָווסקיעגאָ 80), טראַווקאָווסקי (בזשעזשינער 56), קאָפּראָווסקי (נאָוואָמיעסקאַ 15), יאַנעלבלום (שרודמיעסקאַ 21), באַרטאָשעווסקי (פּעטריק. 95), טשינסקי (ראָקיטשינסקאַ 53), פּי־וואַרטשינסקי (קאָנטנאַ 54) י. שינ׳עצקאַ ושגאָוויע (59.

מ'קאָן עס אליין מאַכען
אויף דעזינפעקציע פון טעלעפאָן־אַפּאַראַטען איז נישטאָ קיין מאָנאָפּאָל

(א) אין שייכות מיט דער פליכט צו האַלטען די טעלעפאָן־אַפּאַראַטען אין היגיענישען צושטאַנד און דעזינפיקצירען זיי, ווערט איצט אין א פאַר־אָרדענונג פונם וואָיעוואָדע אויפגעקלערט, דאָס אלע טעלעפאָן - אַפּאַראַטען נישט קאָלעקטיווע און עפענטליכע קאָנען היגיעניש געריניגט ווערען דורך די פעראינטערעסירטע פיזישע און יורידישע פּערזאָנען, וועלכע זענען נישט מחויב אָנצוקומען צו אונטערנעהמונגען, וואָס בעשעפטיגען זיך דערמיט פּראָפעסיאָנעל.

די אַקציע פון צו־דערנעהרען פּאָלקסשול־קינדער

(א) די אַקציע פון צו דערנעהרען קינדער אין די פאָלקס־שולען ווערט איצט פערבריטערט: די שטאָט־פערוואַלטונג פערגרעסערט פון מאָנטאג דעם 23 ה.ח. אויף 2.100 פּאָרציעס די ביז־איצטיגע אַקציע פון צו־דערנעהרען אָרימע קינדער. אזוי ארום וועלען צוזאַ־מען מיט דער הילף פון די שטאָטישע פּאַנרעז צו־דערנעהרט ווערען 6.500 קינדער.

פון פּוילישען „ווייסען קרייץ"

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער וואָך פון „ווייסען קרייץ" זענען נעכטען פאָרגעקומען זיצונגען פון די אימפּרעזע - סעקציעס. וועלכע דאַרפען אדורכפיה־רען א פּראָפּאַגאַנדע - אַקציע פאַרן „ווייסען קרייץ".

ביז'ן 23־טען וועט די אַרטיסטישע סעקציע אונ־טערן פאָרזיץ פון אַרטיסט מראָזשינסקי אדורכפיה־רען א ריהע אַרטיסטישע אַטראַקציעס אין די קאַווע־נייעס און קינאָס.

פאַבריקס־סכסוכים

(א) אין דער פאַבריק פון דער פירמע האַראַק אין רודע־פּאַביאַניץ איז אויסגעבראָכען א סכסוך צוליב'ן נישט געבען׳ם אָפּרעכענען זיך ביים אָפּצאָה־לען די ארבייטס־לוינען און צ. אַ. פאַר'ן שטיין.

נעכטען איז, נאָך א קאָנפערענץ, דער סכסוך ליקווידירט געוואָרען.

* *

(א) א צווייטער סכסוך איז אויסגעבראָכען אין דער פאַבריק פון אלבערעכט ארטל, אין רודע־פּאַביאַניץ — צוליב׳ן רייסען לוינען און איינ־שרייבען פיקטיווע סומען אין די אָפּרעכענונגס־ביכלעך.

די פאָרשטעהער פון די פּראָפּעס אַנעלע פּעראיי־נען האָבען בעשלאָסען דעם ענין איבערצוגעבען אין געריכט און צום שטראָף־רעפעראַט ביים אר־בייטס־אינספּעקטאָראַט.

Biuro Buchalteryjno-Rewizyjne
ARNOLD BRAWERMAN
Łódź, P.O.W. 13, tel. 175-85
Zaprowadza i prowadzi księgowość na mieście i w biurze pg. wymogów Skarbowych po cenach przystępnych. Biuro czynne od 9—2 i od 4—7

Dr. med.
HALTRECHT
ספּעציעל־אַרצט פאַר הויט־, געשלעכטס קראַנקהייטען און מענער־שוועכע
האָט זיך איבערגעצויגען פון פּעטריקאָווער 10 אויף
161 פּעטריקאָווער 161
טעל. 245-21.
פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע־פּרייזען

טעאטער
„Rozmaitości"
ציגעל-גאס 27, טעל. 112-25
דיר. דוד צעלמייסטער.

היינט פרייטאג, מארגן שבת, זונטאג און מאנטאג
לעצטע 4 טעג!

מארגן שבת און זונטאג, 4 בייטאג
צו ביליגע פרייזען!

דער קינסטלער-אנסאמבל (לויט א. ב.)
וול. גאדיק. יעקב גרינשפאן. דוד האמבורגער, שמחה וויינטרויב, לאלא יאקובאוויטש. באשע ליבגאלד. הענע לוס־טנבורג. מאקס סאדאווסקי. דארא רובינא. טוביה ראזנבערג, ארנאלד ריבאק.
און דער בינע-מייסטער
בעני עפשטיין.

מ. וולבדער פרעזענטירט פאר פוילען דאס גרעסטע, וואס אמעריקא פארמאגט, די שטערן פון אמעריקאנער יודישען טעאטער

לוסי און מישא
גערמאן
אין זייער נייער גרויסער פאמיליען־אויפפיהרונג
רחל׳ס קינדער

רחל׳ס קינדער! איז שפאנענד ווי א ראמאן.
רחל׳ס קינדער! מוזען אלע קומען זעהען.
רחל׳ס קינדער! איז ס׳הויז ווי מ׳וויינט און לאכט
רחל׳ס קינדער! איז מאדערן, סענסאציאנעל.
רחל׳ס קינדער! האט דאס רעכט צו שפילען נאר
לוסי און מישא גערמאן!

!!!

אגאנס!
דינסטאג, ד. 24 מיטוואך, ד. 25
אויפ׳ן ספעציעלען פערלאנג פון
לאדזשער פובליקום
נאר 2 מאל
לוסי גערמאן
אין איהר קרוין־ראלע
מאמע און שוויגער

בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון טעאטער.

שטרייק פון לאקירניקעס ווערט פארשארפט

(א) אין שייכות מיט׳ן שטרייק פון די ליאקירניקעס איז געכטען 9 פריה פארגעקומען א קאנפערענץ, וועלכע האט אבער צו קיין רעזולטאט נישט געבראכט.

די שטרייקענדע האבען אנגעקינדיגט א פארשארפונג פון זייער אקציע.

ארטיסטען פאר טויב-שטומע קינדער

זונטאג דעם 26 ד. ח. 12 א זייגער בייטאג וועט אין שטאטישען טעאטער פארקומען א קאנצערט לטובת דער טויב־שטומער שול. דעם פראטעקטאראט איבער׳ן קאנצערט, וועלכער איז ארגאניזירט געווארען דורך דער ארטיסטקע הוגאיעווסקא, האט איבערגענומען דער שטאט־פרעזידענט גאדלעווסקי. די מיטוואך געבען די ארטיסטען אין דער גרויסער אימפרעזע אינטערעסאנטע אומזיסט.

קולטור-ארבייט ביי די אפטייקערס

די פוילישע פארמאצעווטען געזעלשאפט פיעט־קאווער 120 הויפט שוין די קולטורעלע ארבייט פון ווינטער־סעזאן.

שבת דעם 21 נאוועמבער וועט אדוו. וולאדיסלאוו בערשטיין האלטען א פארטראג א. ד. ט. „רעפארם פון אפטייקער־פאך אין פוילען". דעם 7 דעצעמבער וועט דער דירעקטאר פון דער מלוכה׳שער אנשטאלט פון קאנטראלירען לעבענס־מיטעל ד״ר קראוש פון ווארשא האלטען א פארלעזונג א. ד. ט. „מיט וואס דערנעהרען מיר זיך?" די פארלעזונג וועט אילוסטרירט ווערען מיט געהעריגע אויפקלערונגען.

1-טע לעטשניצע
מיט שטענדיגע בעטען
פאר כירורגיע פון ציינער, קיהן־באקען און יאסלעס
פון Dr. med.
Sadokierski
פיעטריקאווער 56, טעל. 129-77.
עמפפאנגס־שעה׳ן פון 9 פריה ביז 12 בייטאג.

ארום שטרייק פון מענער-שניידער
(בריף אין רעדאקציע)

ח׳ ה׳ רעדאקטאר!

מיר בעטען צו געבען ארט אין אייער ח׳ ציטונג פאר אונזער בריף, פאר וועלכען מיר דאנקען אייך פאראויס.

צו דער פערוואלטונג פון שניידער־צעך אין לאדז.

1) די שטרייקענדיגע ארבייטער און כאלופניקעס גיבען איבער, אז בעת׳ן אדורכפיהרען פרידליכע קאנטראלעס אין זייערע ארבייטס - ווארשטאטען, ווערען זיי אויף אן אכזריות׳דיגען אופן בעפאלען דורך א טייל מייסטער, און אין רוב פאלען אפילו ווערען די פרידליכע קאנטראלערען איבערגעגעבען דער פאליציי אלס בעשולדיגטע אין כלומרשטען אויסציהען פון טעראר־אקטען.

מיר דערקלערען, אז די שטרייקענדע ווילען זיך נישט לאזען פראוואצירען.

2) מיר מאכען אויפמערקזאם, אז א טייל מייסטער פערזוכען טענדענציעז דעם זין פון די ארויסגעשטעלטע פאדערונגען, כדי צו בעווירקען דעם גרעסטען טייל מייסטער, אז זיי זאלען די גערעכטע פאדערונגען נישט נאכקומען.

וועגען די אלע פראגען ווארטען מיר אויף אויפקלערונגען.

דער שטרייק־קאמיטעט פון די פראפ. בעקליידונגס־אינדוסטריע ארבייטער פעראיינען - אין לאדז.

ח׳ רעדאקציע!

מיר בעטען אפצוגעבען ארט אין אייער ח׳ צייטונג פאר פאלגענדער תשובה:

צו חגם שטרייק־קאמיטעט פון ארבייטער פון מענער־בעשטעלט פאך.

אלס ענטפער אויף אייער ווענדונג צו אונז, אין וועלכען איהר שטעלט פאר, דאס בעת אייערע פרידליכע קאנטראלעס אין די ווארשטאטען זענען איהר אכזריות׳דיג בעפאלען געווארען פון די מייסטערס, ערקלערען מיר מיט דער נאנצער פעראנטווארטליכקייט, אז דאס איז נישט אמת. דאגעגען זענען אין א סך פאלען אנגעווענדעט געווארען פון די שטרייק־קאנטראלעס איבערפאלען ווי צום ביישפיל, איבערפאלען אויף אונזערע מיטגלידער אין גאס, דעמאלירען געשעפטען און קערפערליכע בעשעדיגונגען, אויסהאקען שויבען אין שילדען א. אז. וו.

אין שייכות מיט אייער תארוואורף, דאס מיר פראוואצירען און אינפארמירען אונזערע מיטגלידער טענדענציעז אייערע ארויסגעשטעלטע פאדערונגען, ערקלערען מיר אויך, דאס אויף א פאך־פערזאמלונג, אין וועלכע עס האבען אנטייל גענומען אלע אונזערע מיטגלידער פון דעם פעראינטערעסירטען פאך אין דעם ענין איז אלזייטיג דורך דער פערזאמלונג אנאליזירט געווארען און צום סוף איז איינשטימיג אנגענומען געווארען דאס אייערע פאדערונגען זענען געצילט אונז אלע אפצושוואכען פון אונזערע אזוי אויך שוואכע עקזיסטענצען, ווייל אונז קאסט דער ארבייטס־לוין פיל טייערער ווי די קריסטליכע מייסטערס און וואס דאס וויכטיגסטע, דאס מיר זאלען ווערען אויס בעלי־הבתים פון אונזערע ווארשטאטען.

צוליב דעם שוין קאן קיין רייד נישט, דאס מיר ראפען אייערע פאדערונגען טענדענציעז אינפארמירט.

די פערוואלטונג
פון שניידער - צעך אין לאדז

א דעלעגאציע פון בריסקער ישיבה אין לאדז

די טעג איז געקומען צופאהרען א דעלעגאציע פון דער בריסקער ישיבה אין די פערזאנען פון הר־בנים: אברהם פאסמאניק, ראפאלאווקער רב און ר׳ ישראל קאפלינסקי, סינדריסקער רב. מיטן צוועק אדורכצופיהרען א גרויסע אקציע פאר דער דאזיגער ישיבה.

די ישיבה איז בשעתו געגריגדעט געווארען דורך דעם בעוואוסטען גאון ר׳ חיים בריסקער און ווערט היינט אנגעפיהרט דורך זיין זוהן ר׳ וועלוועלע, בריסקער רב.

זונטאג, 3 בייטאג קומט פאר אין ווילקער בית־המדרש א גרויסע פערזאמלונג אין שייכות מיט דער דאזיגער אקציע.

Casino
אנהייב 4, 6, 8 און 10
דער הער
מיט די מיליאנען
אין דער הויפטראלע
GARY COOPER

EUROPA
אנהייב 4, 6, 8 און 10
Adolf Dymsza
באלעק און לאלעק
פרייז פון 80 גר.

RADIOODBIORNIKI wszełkich typów na r. 1937 do nabycia na b. dogodnych warunkach w firmie
„Radio-Selektor" Piotrkowska 17. tel. 264-01 (w podwórzu).
PRZYJMUJEMY POŻYCZKI.

נישט דורכגעפיהרטע גנבות

(א) נעכטען האבען זיך גנבים אריינגעקריגען אין שפייזגעוועלב פון מרדכי איצקאוויטש (נאוואריזשעווסקא 18), אבער איבערגעשראקען פון עפעס זענען זיי אנטלאפען מיט ליידיגע הענד.

דאס זעלבע האט פאסירט אינם מאנופאקטור־לאגער פון לייבוש ליפסקי (אויף נאוואמייעסקא 24).

א שרפה

(א) נעכטען בייטאג איז אויסגעבראכען א שרפה אינם קליינעם הילצערנעם הייזעל אויף אל. 1 מאי 82.

די ארויסגערופענע פייערלעשער האבען די שרפה באלד איינגעלאשען.

דער גורל פון אפרוי
סענסאציאנעלער און שפאנענדער ראמאן

(18)

די טאקסי פארט אריין אין בראדוויי. עס איז שיינער אויף דער נאכט. א פערפליצונג פון יעדער ליכט פלאקערט פון די שילדען פון די טעאטערס קאפארעטען און פון אנדערע פערגעניגונג פלעצער. די דראזשקעס מיט פערד און די אויטאמאביל׳ן רייסען אויף די לופט מיט א געריוהער. א גרויסע מאסע מענשען גייט זיך אויף די טראטואר. נייע מענשען פון צו און׳ די מאסע ווערט נאר גרעסער. די פענצטער פון די געשעפטען זענען יום טוב׳דיג אויסגעפוצט און אלדאס גוטס, יונגע בחורים און מיידלעך געהען געארעמט. זיי שטעלען זיך פון צייט צו צייט אפ ביי די אויס גופיצטע פענסטער און לאכען מיט דער שפע פון די ארויסגעשטעלטע סחורות און זענען פרייליך שטיפעריש און פערזשייט מיט אמעריקאנישער פרייד.

אלעקסאנדער אליין איז אויך א גרויסשטאטישער און ער איז שוין געווען אין די גרעסטע שטעט אין אייראפע. ניו־יארק אבער פערכאפט אים מיט איהר בעזונדערער שיינקייט, וואס ער האט אין אנדערע שטעט נישט געזעהען. עס איז די שיינקייט פון פרייהייט פארגעם, פון נישט געקינסטעלטער איינפאכקייט. אין אנדערע שטעט פון אייראפע ווען ער איז ארייגעפאהרען אין די הויפט גאסען האבען זיך איהם געווארפען אין די אויגען קלויסטערס, קאטעדראלען און אנדערע צערעמאניאלע געביידעס. דא זעהט ער אייגפאכע גרויסע מויערען, וואס רייסען זיך שטאלץ אין דער הויך ווי זיי וואלטען זיך בערימט מיט די אויפטוהען פון זייער לאנד!.. איבערלייענענדיג אויף די שילדען פון די געשעפטען א סך יודישע נעמען, דערוועקט זיך אין איהם זיין יודישער שטאלץ. וואס קינדער פון זיין פאלק זענען אזוי שטארק פערטרעטען אין דער אמעריקאנער ביזנעס וועלט.

די טאקסי האט זיך אפגעשטעלט ביים האטעל. א פארטיער האט צוגענומען זייגע וואליזעס און האט איינגעצאהלט פאר א צימער, וואס ער האט געוואונטשען אויף א וואך. ער איז דאן ארויף אין צימער זיך ארומגעוואשען און איבערגעטוהן, און איז ארונטער אין האטעל רעסטאראן עסען.

ער האט מיט דאטשטיגע אויגען זיך ארומגעקוקט און אויפגעזאפט איינדרוקען. ביי די טישלעך זענען געזעסען דאמען און הערען. די דאמען זענען געווען אנגעטאהן אין זייער לאנגע קליידער, שמאל ביי דער טאליע און ברייט פון אונטען. אייניגע האבען געטראגען הוט מיט זייער ברייטע ראנדען פון וועלכע עס האבען ארונטערגעהאנגען לאנגע פעדערן. די הערען האבען געטראגען דעקלעך פערשפילעט זייער הויך כמעט ביזן האלז. הויכע הארטע קעלנער און ווען זיי האבען זיך אויפגעהויבען אוועקצוגעהען האבען די מעהרסטע פון זיי אנגעטאן פעלערינעס פון פערשידענע קאלירען.

אלעקסאנדער האבען די מענשען פון נייעם לאנד זעהר שטארק פעראינטערעסירט. עס איז איהם געפעלען געווארען די איינפאכקייט פון זייערע מאניערען. עס איז דא נישט געווען די פאלשע צירליך מאניערליכקייט פון דער אייראפעאישער הויכער געזעלשאפט מיט איהר סנאביזם און אנשטעל. עס האט דא געאטעמט מיט דעמאקראטישער גוט ברודערישקייט און פשטות.

נאך דעם ווי ער האט אפגעגעסען, איז ער נאך א שטיקעל צייט געזעסען און זיך צוגעהערט צו די שיינע מעלאדיעס פון רעסטאראן־ארקעסטער.

מיד פון דער רייזע, האט זיך דער שלאף גענומען לייגען שווער אויף די אויגען זיינע, ער איז ארויפגעגאנגען צו זיך אין צימער. זיך אוועקגעלייגט און איבערגעשלאפען די ערשטע נאכט אינם נייעם לאנד.

אויף מארגען האט ער גלייך גענומען דורכפיהרען דעם פלאן, צוליב וועלכען ער איז אהערגעקומען. עס איז נישט געווען קיין לייכטע זאך אפצוזוכען שאכטנער. אין עס האט זיך געפאדערט א סך אינטעליגענץ און פעהיגקייט דאס צו טון.

ער איז געווען אין א מאדנער, שווערער און פערדרעהטער לאגע, ער האט געדארפט אפזוכען זיין טאכטער, וואס אין אפיציעל נישט געווען זיין טאכטער. און ער האט גאנץ גוט געוואוסט. אז אויב ער וועט אפילו געפונען שאכטנער, וועלען זיך ערשט דאן אנהויבען די שוועריגקייטען פון איהם ארויסצוקריגען, וואו זי איז. מעגליך איז זי שאכטנערס טאכטער, און ער קאן זיך אפילו ענטזאגען צו רירען מיט איהם. אדער אויב עס זאל קומען צו א סקאנדאל צווישען איהם און שאכטנער קען איהם שאכטנער זעהר לייכט ארעסטירען.

אלעקסאנדער האט דערפאר געמוזט זיין זעהר פארזיכטיג מיט יעדען שריט און טריט, וואס ער מאכט. ער זאל נישט דורכפאלען און זיין ארבייט און דארפען פאהרען צוריק מיט גארנישט.

אלעקסאנדער האט געהאט בלויז איין שפור צו שאכטנער׳ן אין אמעריקע. שאכטנער איז אוועקגעפאהרען פון דייטשלאנד זעהר געהיימניספול.

(פארטזעצונג קומט)

דירעקציע און טרופע פון פילהארמאניע האט בעשטימט

די הכנסה פון 2 פארשטעלונגען אויף דער הילפס-אקציע פאר די פערבליבענע נאך די קרבנות בערקאוויטש און זענדעל

די פאמיליעס פון די אומגעקומענע בערקא־וויטש און זענדעל זיינען געבליבען אינגאנצען אהן מיטלען צום לעבען. שוין אויפן צווייטען טאג האט מען געדאריפט זארגען פאר די, וועלכע זיינען פער־בליבען נאך די, וועלכע זיינען אזוי אכזריות'דיג, משרדיש און גלייכצייטיג אומשולדיג אומגעקומען, אויסלייזענדיג מיט זייער טויט יעדען אנדערן ייד, וועלכען די מערדערישע קויל האט געקענט טרעפען, נישט איינמאל האבען מיר שוין אנגעוויזען, אז די הילף איז דרינגענד נויטיג און קיין איין יוד טאר נישט אויסמיידען זיין בעשטייער צו דער הילפס־אקציע פאר די אלמנות און יתומים.

ס'רופט זיך אן בלוטיגער סתם־יוחען, וועלכע זיינען טרייט צו דער נויטיגער מיטהילף, דאס אליץ איז נאך ווייניג. איין אלמנה איז געבליבען מיט 7 קליינע קינדער, די צווייטע מיט 2 פיצלעך קינדער אויף דער האנד, אהן פרנסה און אויסזיכטען. דערי־בער דארף זיין טעטיגקייט יעדע האנד, וועלכע ווערט צוגעלייגט צו הילף.

מיר דערוויסען זיך וועגען א שעהנער טאט פון דער דירעקציע פון פילהארמאניע און פון די ווילנער אפערעטען־טרופע נחמה, קאדיש, חאיש, וועלכע גאס־טראלירט דארט און נעמליך: צו געבען 2 פארשטעל־לונגען פון אן'ערנסטער פיעסע און די הכנסה איז בעשטימט פאר די פאמיליעס פון די אומגעקומענע.

דאס איז ווירקליך אן'אויפטו, וועלכע פיל אנ־דערע וועלען דארפען נאכטון, די דערמאנטע איני־ציאטיוו דארף אויפגענומען ווערען דורך אלע, וועל־כע זוכען דאך א געלעגענהייט צו העלפען די פער־בליבענע נאך די קרבנות און די אימפרעזע וועט פרייט אונטערשטיצט ווערען.

דער קאנדיטאר־צעך, וואו בערקאוויטש איז גע־וועז א מיטגליד און דער געפליגעל־הענדלער פעראיין ויאו זענדעל איז געווען א מיטגליד וועלען טון אליץ, כדי דער אויפטו פון פילהארמאניע זאל האבען דעם געהעריגען ערפאלג. דער טערמין פון די ספעציעלע פארשטעלונגען וועט בעוואוסטגעמאכט ווערען.

✻

נייע געזעצען און צירקולארען

סעקוועסטער אין טראפיקס

דאס פינאנץ־מיניסטעריום קלערט אויף, אז א סעקוועסטער אויף טאבאק־אויסארבייטונגען אין א הורטאווניע קאן נישט אנדערש דורכגעפיהרט ווערען, ווי נאר לויט אן'ערלויבניש פון פינאנץ־מיניסטעריום.

וואס שייך א סעקוועסטער אין א טראפיק, קאן געלייגט ווערען נאר מיט דער דערלויבניש פון דער מאנאפאל־דירעקציע.

דאגעגען אויף א סעקוועסטער אין א געמישט געוועלב דארף מען נישט האבען קיין דערלויבניש. דער פערקויף פון סעקוועסט־ירטע טאבאק־אויסאר־בייטונגען טאר אבער נישט פארקומען אונטער'ן פרייז.

טעטיגקייטס - געביט פון געזעל - שאפטען

דאס אינערן־מיניסטעריום קלערט אויף, אז דאס ארויסטרעטען פון סכא־ט־פעראיינען אין אימפרע־זעס מיט אנדערע קלובען אין אנדערע מקומות הייסט נישט אונגעזעצליך אויסברייטערען דעם דער־לויבטען טעטיגקייטס־געביט.

אפליינ פון מיליטער - דינסט פאר שטודירענדע פאבאראווע

דאס אינערן־מיניסטעריום האט פעראָרדענט אפ־צולייגען דאס מיליטער־דינסט די יעניגע פאבאר פליכטיגע יונגעלייט, וועלכע פאהרען דאס ערשטע מאל ארויס קיין אויסלאנד שטודירען נישט אויפ'ן סמך פון אנ'איינשרייב, נאר פון א פארגעשטעלטען אנגעהט־בעווייז.

גלייכצייטיג איז אויך פעראָרדענט, אפצורו־קען דאס ערפילען דעם מיליטער־דינסט ־פליכט פון די יונגעלייט, וועלכע זיינען געבוירען אין יאהר 1914 און לערנען אין דער 8־טער קלאס גימנאזיע — ביז יאר. 1937.

שפיל - אויטאמאטען

לויט אנ'אויפקלער פון אינערן־מיניסטעריום זע־בען פערבאטען אזעלכע אויטאמאט־שפילען, מיט וועלכע דער שפילער שפילט, ווי מיט א שפילער ד. ה. אז זיי זענען אזוי קאנסט־ואירט, אז זיי צאה־לען אליין אויס די געווינסען און פערטרעטען בכלל דעם פארטנער.

דאגעגען זענען יא דערלויבט אזעלכע אויטא־מאטען, וועלכע דינען נאר אלס אביעקט פון שפיל (למשל מעכאנישע בילארדען) און דער אנטייל פון ביידע פארטנערען זענען אונבעדינגט נויטיג.

אויסלענדער

ביז אהער אויב מ'האט פון פוילען ארויסגע־שיקט אנ'אויסלענדער, איז באלד אויף דער אויסוויי־זונג אנגעגעבען געווארען, אז אויפ'ן שטח פון דאנציג טאר זיך דער בעטרעפענדער עמיגראנט נישט בעזעצען.

איצט איז לויט א פעראָרדנונג פון אינערן־מיניסטעריום די דאזיגע בעגרעניצונג אפגעשאפט געווארען.

ראדיא - פראגראם

פרייטאג, דעם 20. נאוועמבער

6.33 גימנאסטיק, 6.50 פליטען, 7.15 ידיעות, אינפארמאציעס, 7.35 פליטען, 11.30 אודיציע פאר־דער, 11.57 צייט־סיגנאל פון קראקא 12.03 פליטען, א שמועס, 12.50 ידיעות, 1.00 פליטען, 2.57 בערזע, 3.00 ווירטשאפטליכע ידיעות, 3.15 רעקלאמע קאנצערט, 3.40 „ווי אזוי פערברענגט מען יום־ 3.45 פליטען, 4.15 א שמועס מיט קראנקע, 4.30 פורא - פליטען, 5.00 פעליעטאן, 5.15 סימפאנישער צערט, 5.50 אקטועלער שמועס, 6.00 ספארט־ידי 6.00 ספארט־עצות, 6.20 לייכטע מוזיק (טראנסמיסיע „זשעמיאנסקא"), 6.50 שמועס 7.00 הומארעסטקע געזאנג, 7.45 אפערע פראגמענטן, 8.00 א שמועס מוזיק - אינסטרומענטען און מוזיק, 8.15 פארש מוזיק, 20.45 ידיעות, 20.55 אקטועלער שמועס, 9.00 טע מוזיק, 9.40 נייעסטער היסטארישער קאנצערט, סקעטש, 10.45 טאנץ־מוזיק (פליטען).

שבת, דעם 21־טען נאוועמבער

6.33 גימנאסטיק, 6.50 מוזיק (פליטען), 7.15 עות, 7.25 אינפארמאציעס, 7.35 פליטען, 8.00 ציע פאר קינדער, 11.30 געזאנג, 11.57 צייט־סיגנאל קראקע, 12.03 פארטעפיאן־מוזיק, 12.40 פליטען, ידיעות, 2.30 „טעאטער פאר קינדער", 300 ווירט ליכע ידיעות, 3.15 רעקלאמע - קאנצערט, 3.40 3.55 פון אלעם צו ביסלעך, 4.00 פליטען, 4.15 פון ווילנע, 5.00 סאליסטען - קאנצערט, 5.50 פון אויסגאבען, 6.00 אקטועלער שמועס, 6.10 ידיעות, 6.16 לאקאלע ספארט - ידיעות, 6.20 6.35 מוזיק (פליטען), 6.45 ארטיסטישע - ווייל אקטועלער שמועס, 7.00 אודיציע פאר פאליאקען אויסלאנד, 7.30 לייכטע מוזיק, 8.30 ליטעראריש עות, 8.45 אוועגד - ידיעות, 8.55 אקטועלער 9.00 סימפאנישער קאנצערט, 10.00 טראנסמיסיע פון נע, 10.30 טאנץ־מוזיק (פליטען), 11.30 מוזיק פערלאנג.

ווארשאווער אפיציעלע בערזע

17־טען נאוועמבער

דעוויזען:

האלאנד	—	—	—	7.40
לאנדאן	—	—	—	95
ניו־יארק (קאבעל)	—	—	—	11
פאריז	—	—	—	171
פראג	—	—	—	178
ציריך	—	—	—	210

אפיציעלע פראצענטיגע פאפירן

באנק פאלסקי	—	—	—	11
3 פראצ. אינוועסטיציע I. פרעמירטע				150
3 „ „ II.	—	—	—	
4 „ דאלארובקע	—	—	—	50
7 „ סטאביליזאציע	—	—	—	7.
5— „ ווארשאווער	—	—	—	
5— לאדזשער	—	—	—	

אויסשטעלונג פון יאנקעל אדלער אין בני־ברית

אין לאקאל פון „בני ברית" איז געעפענט געווארען די בילדער־אויסשטעלונג פון דעם בעריהמטען קינסטלער, דעם מאלער מיט א וועלט־נאמען יאנקעל אדלער.

די אויסשטעלונג וועט זיין אפען אינגאנצען 5 טעג און אויף איהר געפינען זיך די לעצטע גרויסע און וואונ־דערבארע ארבייטען פון קינסטלער.

דער המשך פון משפט איבערן העבראישען לעזער אין „תרבות"

וועט פארקומען שבת דעם 21 נאוו. 8.30 אווענט (פאלוד־ניאווא 7). מיט רעדעס פון די ה"ה י. וועגמייסטער, י. טריף, מגר. י. חלודניעוויטש און ח' י. ראזענטוויג.

שוין איז 1־טען ציהונגס־טאג פון דער 2־טער קלאס זענען די געווינסטן

20.000 זל. אויף № 187779

5.000 זל. אויף № 74243

געפאלען ביי ווארשאוו

ציהונג פון דער מלוכה־לאטערי

2־טע קלאס — 1־טער טאג

10.000 zł. — 19390 132741
5.000 zł. — 135174
2.000 zł. — 79086 135659 184909
1.000 zł. — 41926 42041 76416 133050 114840 143128.
500 zł. — 18138 33307 72783 133618 140109 163346.
400 zł. — 13813 23188 28739 42849 47420 51217 80576 110825 123664 155333 168108 187312 190195.
250 zł. — 1774 12082 13868 20969 26657 38780 74716 80361 85628 90098 90850 110973 111513 114209 121496 128223 131227 134505 135206 154007 155811 168780 178955.
200 zł. — 4683 6389 10698 16218 25529 30673 37847 39647 40662 55772 69207 70048 87107 91880 103531 115162 115933 128859 131492 132697 134245 134725 148296 160612 164021 164689 167340 170445 177543 177680 179935 190168 193017.

Po zł. 50, z literą s po zł. 150

218s 396 469 587 675 92s 800 1257 78s 565 89s 733 970 2179 258 318 632s 808 991 3081s 227s 57s 83 352s 433s 67s 638s 638 972 4538s 701 836s 5128 308s 6073 273 322 437 82 826s 58s 7054 132s 241 92 399s 466 526 603s 836 8997s 9248s 713 62.

10041s 57s 310 90s 11028s 137 559 744s 822s 978s 12209s 352 726 13813 833s 59 14149s 315 16s 70 664 738s 847s 913 15264s 466 504s 919 74 97s 16027s 128s 397 99 687s 837 80 998s 17091 170 225 334 61 91 479 82s 539 701 94 18291 337 538 19390 415s 86s 171s 861s 934.

20009 83 111 38s 334 94s 449s 680s 733 886s 969 21083 331 961 62 85 22038 142s 54 255 391 577 23111s 52 291 386 431s 636 743s 987 24021 84 161 261 339s 69s 241 501 27 923 77 25335s 529 804s 25 26112 246s 349s 53 412 532 879 951 27767 991s 28063 294s 523s 606 65 849 941s 29028s 882s.

30375s 31045s 334 75 428 49s 591s 862 32517 652s 700s 33367 696 946 34300 578 647 891s 35088 579s 88s 948 36312 70 496 750 891 908 37060s 581 93 631 91 706s 932s 38253s 730 958 39065s 136s 646s 967.

40226 341 93 502 54 829 983 85 41495 508s 41s 680s 42376 483 536s 706 57 96s 43076s 167 276 406 832s 44248s 424s 96 857 998s 45061 77s 173s 412 751s 46202s 67s 92 6 415s 511 92s 582 47051s 229 461s 624 796s 863s 947s 56s 48563 68s 822 49321s 28 607s.

50032 173 302s 566 51133s 217 337s 430 534 914 52014 122 6s 33s 467 88s 579s 686 868 53189s 268s 716 815 38s 54145 7s 20s 21 49 404 87 558 707s 58 96 848 55269s 305s 943 62 56012s 288 67 510 14 72 914 15 54 57080 130 204 26s 443 542 58547 79 59155 894 950s.

60311 682 61008 140 326 450 634 62071 187 228s 63075 455 508 780 819 953 77 89 64153s 249 79s 377 800 65079 465 508 65 66024s 127s 60 207s 447 504 92 3 634 776 862 67286 367 79s 558s 74 826 963s 68201s 21 64s 73s 844 91 775 938 69066 241 423 564s 667s 952.

70177 840 71074 446 614s 72037 112 443s 639 787 73205 323 69 71 764 74449 525s 38s 615s 889 937 75269s 90 496 727 71 866s 76085 356 428s 79s 556 814 956s 77736s 83s 78331s 688s 704s 20 891 925s 6s 79008 502 799 952.

80028s 141s 244s 415 581 682s 819s 37 81054s 161s 207 501s 4 43 78s 82 92 662 709 984 82095 339 80 501s 617 42 706 83176 327 445s 648 825 84219s 435 40921 85212 835 904s 8611s 426s 574 673 813 967 87237s 374 85s 622 724 88206 383s 93s 557 608 729 38 956 89052 482 799s 894s 980.

90144s 282 333 509 688 824 96s 91032s 408 26s 547s 708 810s 92757 800s 15 918s 44s 93265s 892 94071 369s 687 856 918 95211 23 329 795 96195s 325s 555s 96s 890s 6s 951 97297s 331 910s 92 98135s 560s 737s 917 59 99035s 297 310 70 608 906.

100050 186 434 76s 726s 814s 34s 10173 434 552 78 634 79 10239 60s 842 900 10375s 155s 448 104185s 546 64 81 741s 843 80 105035 64 251s 59 565s 649 93s 854 106262s 349 495 615 786 903 107102s 322s 632 794 8 883s 917 108763s 806s 41 109106s 88s 31 392 516 868 955.

110000 480s 757s 973 111069 178s 246s 393s 443s 676 9 882s 112235 578 666 790 809 113451 652s 919s 114050 176 438 708s 115000 402 613 736 116098 204s 338s 41 63s 64 884s 117043s 179 279s 329s 593 694s 756s 89s 118555 600 57 755 850s 911 119054s 284 584.

120009s 236s 460 502s 620 777s 980s 121366 456 625s 46s 864 122062 109 77 249s 352 551 81 706 812 78 123273 96 550 615 805 982 124227 431 125079 196 422s 803 923 126439 522 48 88 679 786 895s 127029 457s 87 724 128360s 483s 885s 129115s 45 499s 832 948 43.

130009 227s 31s 515 568 781 813 46s 438s 131126 84 364 664s 724 66s 989s 132021 113 270s 479s 741 68s 896s 133058s 153s 299 330 71 5s 134025s 167s 466s 538 819 135152 66s 117 643s 776 136570s 802 35 137000 220 97s 360s 72 459 555 642 138358 91s 626s 139057 72 282 635 46 734s 943s.

140035 109 91s 286s 540 673 141281s 421 541 633s 858 142033 294 522 724 928 90 143019s 30 237s 38s 478 907 144292 317s 18 624 702 893s 916 145080s 109 215 449 500s 19 616 746 860 76 146410s 779s 87 853 147276 612s 741 928 148077s 118s 488 563s 644s 149179 463s 564 699s.

150050 410 585s 809s 901s 2s 85s 151375s 638s 749s 875 910 96s 152136s 220 553 153197 745s 154139 67 257 507 615 858 65 155169 369 76 561 811 156076s 252 701 881s 915 44s 157624 108s 338s 650s 707 60 993 158159 264s 359 60s 786 883s 159183 313s 52 400s 795.

160011s 246 399 418 76s 613 721 161143 308s 524s 162452 605 759 885s 163066 82 175 9 261 84s 377s 413s 64 624 164122 399 425 108 72 620 34s 55 89s 165429 697 746s 53 813 83 935 166024s 5s 58s 73s 105 47s 205 59s 960 167160 495s 590 856 168044 70 244 356s 59s 750 169232s 88 478 574 851s.

170072s 138 472 510 40 171033 186s 204 347 415 172094 564s 87 99s 958 173608 81s 987s 174052 100s 264s 324s 335 471 866 175160 242s 328 400 618 57s 176174s 83 522s 606 28 792 902s 177013 74 331 593 689s 910 178006s 96s 295 417 34 697 839s 179012s 178 571 608 800s 935s.

180070 387s 771 98 821 181 071 90 146s 78 329s 602s 411 16s 602s 924 182229 567 964 183347 90 511 55 76s 995s 184119 44s 251s 602 904 185315 63 460 564 687s 925s 186161 249 86s 300 24s 492 720 187154s 263s 312 503 683 845 52 188393 526 50 692 830 58 62 189078 379s 523 684s 871s 963.

190114 88 214s 423s 573s 604 739s 191075s 257 808s 950 89 192040s 175 98 494s 723 41s 193309s 524 6 194074 106s 223 743 96s 878s 913 55 60s.

CIĄGNIENIE II.

25.000 zł. — 130653.
20.000 zł. — 187779.
10.000 zł. — 9968.
5.000 zł. — 20589. 22553. 36542. 74243. 142255.
2.000 zł. — 34082. 35617. 71228.
1.000 zł. — 30790. 74705. 105523. 152804. 175836.
500 zł. — 28342. 158107. 175237.
400 zł. — 60730. 115545. 136459. 142452. 155079. 164671.
250 zł. — 81. 1681. 3301. 7873. 41601. 48745. 57214. 59075. 68649. 73164. 75617. 109800. 126137. 134955. 154527. 156641. 162021. 171185. 173775. 174768. 178130. 181979. 182021.
200 zł. — 966. 5426. 14188. 21285. 24938. 33066. 39761. 47412. 49396. 51009. 52752. 70780. 73757. 73847. 76058. 97282. 99446. 104976. 121259. 14632. 167398. 176337. 183867.

Po 50 zł., z literą s po zł. 150.

1200s 536 716s 2055s 94 648 953 1731s 4085s 477s 719 5015s 690s 6275 360 529 7004 276 322 739 8131 552 98s 643s 820s 9477s 545

111167s 693 12561 13008 413s 14148 227s 525s 711 15039 98s 249 482 95s 702 16670s 17166s 96 683 795 805s 73s 966s 18382 19101 417.

20266 610 21902s 65 23058 325 24513 73 639s 25512s 671 26028 140s 873 27160 74 855 28047 103s 552s 696 29148s 75 440s 549 679s 80s 91 786

30042s 31034s 51s 359 912s 32214s 857s 983 90s 33434 50s 620 34224 560 625s 35365s 658 645 36184s 589s 637 711s 98 37044s 418s 62 509 71s 989 38036s 75 134 330 970 39529s 862 969s

40301s 21s 72 477 528 42001 187 596s 817 88s 953s 43372 839s 44761 826 72 46352 756s 47186 339 876 49187 358s 619.

50046s 367 471s 582 615 798s 51006 28 270s 654 702 52774 846 53960 54045 306 22 642 55444 528 74s 809 56104 336 442 57458 623 949s 90s 58305s 511 692 789 830 59068 388s 510s 699 790.

60585 62417s 630 992 63476 688s 904s 64056 150s 303 76s 517s 885s 65007s 136s 321 66215 361 448 990s 67416s 580 905s 68015s 110 314 98 462 69047 201s 532s 69 640 53 741s.

70561s 71855 72800 73159s 254s 894 910 74029 667s 75029 713 978 76202 400 764 78108s 61 266 84 399 495 79211s 28s 615s 60s 798 803s.

80602 90 81665s 82025 584 619s 61 83262s 84073 267 700 85062s 437 540 79s 654 86652 978s 87648s 81s 88320 586 876 941s 50s 91 89368.

90717 91947 92242 308 969s 93316 654 970s 94622 23s 95240 45 430 96222 428 602s 97374 98825s 99230s 988

100502 744 101624 775s 102485 103726 104488s 968 105064 148 313 457s 650 753s 54 876 106229s 865s 107507s 39s 665 108528 848 911 109000s

110090 201s 544s 111073 346s 758 951 112108s 32 280s 113933 61 114095s 855 116499s 117018s 367s 652 88 890s 118892 938s 92 95s 119335s 63 449s 59s

120085 137 265s 121007s 42s 122523s 715s 67s 824 74s 123074 520 634s 81s 124215s 533 939s 125518s 80s 726s 126243 345s 842s 127165 273s 593s 128053s 221 978 129227 462 864

139056s 346s 131072s 90 405s 13s 655 133773 134052 142 135541 136295s 137561 138719s 139109s 303s 581s 880.

140063 270 628 141013 230s 313 790s 846s 142595 143271s 145289 410 564s 789s 789s 146696s 829s 147833s 148162 149345 517 96 685s 754s 978.

150152 414s 57s 644s 152586 153146s 552s 154802s 921 155157 83 156058s 489s 01s 857 666s 157201 29 394 587 158119 267 159100 423 511s 25 660s.

160797s 161096s 302 676s 947 162151 63 361 617 750s 918 163055s 200s 57 320s 862 940

164038 140s 348s 66s 888 165136s 527s 166089s 95 122 167066s 778 86 168609 830s 169126s 842.

170144 171049 409 172411s 598 934 42 17342 938s 174789 175195 357 66 176399 793 948 177746 55 178128s 365 904s 179062 183s 556s

180443 181115 61s 203 562 969 182401s 518 605 07 940 183112s 481s 508 661s 817 23 184008s 574 609 185097 184s 305 16 937s 186262 76 713 811 187169 242s 59 868 926s 188103 33 234s 189504.

190844s 191449 94s 795 904s 192038s 67 334s 797 987 93 193109s 460s 614s 902 194390 580 631.

CIĄGNIENIE III.

Po zł. 50, z literą s zł. 150

712s 1093s 220 520s 2336s 448 3515s 975 4266 869 5796s 971s 6083 117s 434 98a 819s 49s 7456s 648 8291 450 9644s 903s.

10490s 11128 618s 27s 873s 12216s 504s 34 39 674s 813 937 13888s 14159 224 774 897s. 15099s 850 16882 17026 293 616 18273 868 999

20162 261s 321 21027 308s 22039s 240s 333s 617 736s 929 23978 25159s 296 370 525 627s 25227 599s 645s 093 26281 350 27414 18 626s 817s 28138s 347 889 29677s 824s

30011 135 725 31043 57s 85 420 91 543 674s 842 32524 692s 34440s 566 908s 35372 466 914 36s 44s 36039 199s 301 413 805 37596 636 53s 39161s 389 786s

40208s 359 612 843s 41034 240 382s 656s 936s 42039s 398s 43051s 158 825s 33 44357 946 45088 801 46903s 49s 47155 940s 48072s 108s 236 49019 480 642 972s.

50317 38 775 51831 995 52059 124 328a 556s 94 744 947s 53312 586s 683 54023s 91 944 55391 869 56076 399s 564 708s 33 57051s 96 363 408 58658 84s 791 59539s 774.

60527 34s 750 61298 730s 62035 289 374s 548 55 608 956 63094s 587 64133 611 34 53 65170s 243s 894 66455s 685 714 67420 71 934 68025 129s 450 814 69194s 218 58 442s 633s.

70205 47 753s 71247 518s 895 72051 613 756 73228s 354 554s 97s 835 915 74243 485 895 902 75592 788 76054 77762 78692 79245 485s 575 917s.

80579s 81000 32 324s 532 82 82456s 73s 648s 83796 84459 872 85159 377s 469 783 928 86837 911 54s 87040 63 167 391s 421s 837s 88801 89049.

90684s 730 868 91167s 222 613 89 93197s 94729s 75 921s 98776 99031s 234 580s.

100091s 119 308s 53 442 880s 101064 198s 669 904 72s 102413 623 40s 57s 103296 457 826 104482 582s 105035 106308 107117s 425s 45 892s 108132 83 779 109024s 64 98 411s 23 31s 510 72s 615 767s.

110693 716 814 942 111212s 330s 431s 963 92 112007s 137s 969s 113291 38s 425s 593 634s 766 114030 139 466s 908s 115023s 163s 806s 116404 117649s 118596 639 748s 119202s 342 422s 777s

120554s 684s 121308 122067s 123513s 690 124050s 307 125096 554 126034 692 127674 923s 128196s 395 519s 129286 577.

130191s 131305 651s 800 132000s 257 133383s 542s 936s 134751s 849 67 135329s 623 990s 136996 137224 138580 139932s 49 57 64s.

140083s 529s 141089 112s 23s 236 453s 646 984 142152s 391s 796 143195s 772s 820s 144108 55s 145106 596 640 728 146726 821s 49s 148557s 906 48s 149942.

150964 151366 892 152191s 427 715 993s 153144s 99 204 468 93 774 985s 154252 367 448 576s 829s 155281s 553s 900 28 156434 77s 575s 157089s 133 559 676s 158384s 159012s 115s 365 995s

160664 882s 87s 948 161034 474s 817 162295 344 738 163052 680s 739 887 164359 790s 165043s 369 166094s 201 95s 660 167472 833 952s 168411 53 651 958s 169560s 83 637 68s 845s 909.

170280s 558s 171053s 664s 754 824s 172173 244 479 968s 80 173096s 106 287 471 818 174587s 951 175041 337 78s 176737 177375s 528 90 178031s 247s 179542s 808s.

180005 63s 399 733 181626s 182059s 183716 185072s 237 912 186113s 319 639s 832 188744s 189020s 60s 198 219 488.

190148s 253s 554s 887s 930s 191209 436s 192075 322 193382s 515 722s 946 194389 643.

דאס לעבען אין ארץ-ישראל

ידיעות פון דער יודישער טעלעגראפען-אגענטור

ירושלימער יודישע סוחרים פאר'ן תל-אביבער פּאָרט.

ירושלים. צווישען די ירושלימער יודישע סוחרים ווערט איצט דורכגעפירט א ברייטע אקציע לטובת דעם יונגען תל-אביבער פּאָרט. זייט יוהאַן האָבען די איינגעהערט צו בענוצען מיט'ן יפו'ער פּאָרט, האָבען די ירושלימער יודישע סוחרים אָנגעהויבען ברענגען זייערע סחורות נאָר דורכן חיפה'ער פּאָרט ווייל דאָס איז צוליב דער גוטער באַהן פערבינדונג פאַר זיי א סך בעקוועמער, אָבער דער תל-אביב'ער פּאָרט קאָמיטעט וויל, אז די ירושלימער יודישע אימפּאָרטערן זאָלען מעהר אויסנוצען דעם יונגען פּאָרט. דעם צוועק קומען פאָר פערהאנדלונגען צווישען פאָרשטעהער פון תל-אביב'ער פּאָרט מיט א פּאָרשטעהער פון יודישע אימפּאָרטערען אין ירושלים. אין מכסטע טעג וועט אין ירושלים געעפענט ווערען א סטאַביל ביוראָ, וואָס זאָל אָנפירען מיט דער אקציע לטובת דעם תל-אביב'ער פּאָרט. די ירושלימער יודישע אימפּאָרטערען ווייזען ארויס א גרויסען אינטערעס פאַרן תל-אביב'ער פּאָרט און עס איז צו האָפען, אז די אקציע וועט האָבען ערפאָלג.

אַן אונטערערדישע טעלעפאָן- ליניע

ירושלים. פון יפו טיילט מען מיט דעם „אל-יוא" אז טעלעפאָן ארבייטער צוזאַמען מיט אַן אָבטיילונג פון מיליטערישע אינזשיניערען ארבייטען דורך אַן. אונטערערדישע טעלעפאָן ליניע צווישען רמלה און יפו. מיט דער דאָזיגער ליניע

װאָט זיך בענוצען בלויז דאָס מיליטער. די ארבייט ווערט דורכגעפירט אין א שנעלען טעמפּאָ.

טול-כרם'ער און עכו'ער אראבער פטור פון צאָהלען שטייערן.

ירושלים. ווי אראבישע צייטונגען מעלדען האָבען די שטאָט פערוואלטונגען פון תול-כרם און עכו בעשלאָסען צו בעפרייען די איינוואוינער פון צאָהלען גרונד שטייערן פאר די 5 חדשים פון אראבישען שטרייק.

געהילפס- פאליציאַנטען ווערען אַבגעזאָגט.

ירושלים. פון 1־טען דעצעמבער ווערען אָבגעזאָגט אלע געהילפס! פאָליציאנטען (גפירים) פון דער קאָלאָניע פתח- תקוה א העלפט פון געוועהר און די מונדירען בלייבען אין דער קאָלאָניע אונטער דער אחריות פון רז'כטאר.

מיליטער פערלאָזט טבריה.

ירושלים. דאָס אראבישע מיליטער, וואָס איז געווען אין טבריה איינקווארטירט אין די צוויי יודישע האָטעלען „גובערמאַן" און „איראָפּע"האָר בען פערלאָזען דישטאָט פערבליבען זענען ליעת עתה 400 סאָלדאַטען אין יודישען קווארטאל אחוזת בית. „אל-איסלאַמיאַ" טיילט מיט, אז א טייל פון די אעראָפּלאַנען, וועלכע מען האָט געשיקט קיין א"י אין צוזאַמענהאַנג מיט די אונרוהען, קעהרען זיך צוריק קיין ענגלאנד מיט 15 פילאָטען.

קיין שטעטישע אפּטיילונגען בעזיצען מיר נישט

Bank Kupiecko-Kredytowy Sp. w Łodzi

№ 29 ul. Piotrkowska № 29

קיין פרייע קאסעטקעס (SAFESY) בעזיצען מיר נישט.

אונזערע פקדונות-ביכלעך זענען די בעסטע שטאַרקע קאסעטקע. זיכער און גוט פראַצענטירט

זאַמעלט אייערע אָפּשפּאָרונגען און לאָקירט אייערע געלדער אין

Bank Kupiecko-Kredytowy Spółdz. w Łodzi

וועלכע גיט א גאראנטיע פון א זיכערן קאפּיטאל ביי א גוטע פערצינזונג

די געזעצליך געשיצטע געהיימנים פון פקדונות ווערט שטרענג אפגעהיטען ! לויט'ן אַרטיקעל 52 פון קאָאפּעראַטיווען געזעץ (Dz Ust. str. 55/34) וועלכע פערווערט צו ערטיילען אינפאָרמאציעס הז אמטליכע הז אנדערע ארגאנען.

מיר מאַכען אויפמערקזאַם אויף אונזער אדרעס : לאדז נור פּעטריקאָווער 29

פאשיזם אין בעלגיען

(ענדע פון 6־טע זייט)

ווייטער — צו נעהמען זיך צו יענע שריט, וואָס זאָלען פיהרען צו א פולער איבערקעהרעניש אין בעלגיען, צום זין פון פאשיזם מיט איהם אלס דיקטאטאָר, די וואן-זעעלאנד רעגירונג האָט אָפּגעשלאָגען די ערשטע אטאַקע, דאָך צופיל זיך פערלאָזען דערויף קאָן מען נישט. וואָס האָט די איצטיגע בעלגישע רעגירונג געטון מיט דעגרעל פאר זיינע מעשים. וועלכע זעמען אין תוך פערראַט צו דער געזעצליכער רעגירונג ? זי האָט איהם ארעסטירט א', צוזאַמענעם ארויסגעלאָזען. זי וועט איהם רופען צום משפּט אויף א קליינער קלאַגע — שטערען די אָרדענונג. מען דערמאָהנט זיך אָן דער שוואכקייט מיט וועלכער די דייטשע רעפּובליקאנישע רעגירונגען האָבען געהאַנדעלט בנוגע היטלערן — ביז היטלער האָט זיך שוין געקאָנט אויסלאַכען פון דער גאנצער רעפּובליק

און ווער, וואָס איז די וואן-זעעלאנד רעגירונג ?

די אנהענגער זיינע שטעלען פאר דעם איצטיגען בעלגישען פרעמיער ווי דוקא א שטאַרקען מענש. א גוטען דעמאָקראט, ווי איינעם וואָס איז אנטשלאָסען אנצוהאלטען די דעמאָקראטישע קאָנסטיטוציע אום יעדען פּרייז. מעגליך, דאָך ווייסען מיר אויך, אז פערזענליכע אנשטענדיגקייט איז נישט גענוג זיך צו כאפּאווען מיט דער געפאהר פון פאשיזם. וואן-זעעלאנד רעגירט מיט'ן כוח פון די סאָציאליסטען, וועלכע זענען די שטאַרקסטע פּאַרטיי אין דעם פּאַרלאַמענט. אין דער רעגירונג גופא האָבען די סאָציאליסטען זעקס פּלעצער. ווייטער זענען אין דער רעגירונג דאָ ליבעראלען און קאטאָליקען. איז די פראַגע :

וועט אזא רעגירונג זיין בכוח זיך אנטקעגענצושטעלען דער פאשיסטישער כוואליע, וואָס שלאָגט אלץ העכער, אלץ חוצפהדיגער ?

דיזעלבע פראַגע קאָן און דאַרף געשטעלט ווערען נאָך אנדערש :

האָבען די אנטי־פאשיסטישע כוחות גענוג אָנהאלט אין די מאסען. אז די דעמאָקראטישע רעגירונג זאָל קאָנען פערניכטען די ריזיגע פּראָפּאגאנדע, וואָס די רעקסיסטען פיהרען אָן ?

דאָ קומען מיר צו דער פראַגע פון דער בעלגישער ארבייטער-פארטיי, וואָס איז דוקא גאנץ שטאַרק, איז סאָציאליסטיש, האָט די גרעסטע איינצעלנע פערטרעטערשאפט אין פאַרלאַמענט און זעקס פאָרשטעהער אין דער רעגירונג.

זעהט די לאַגע דערייבער נישט אויס זעהר פרעהליך. עס איז צו-פריה פאראויסצוזאָגען צי דער פאשיזם וועט אין בעלגיען זיגען. זיכער אָבער איז, אז אויב אין איראָפּע וועט מוסאָליני היטלער און די אנדערע פאשיסטישע דיקטאטאָרען נישט קריגען עפּעס א קלאַפּ, וועט דער פאַש זיי אַהמעטים ווערען שטאַרקער און ממילא אויך אין בעלגיען.

מעלדונגען

פאַרלעזונג פון דר. ח. קנאַפּינג אין „ברית החשמונאים"

מאָרגען שבת, 12.30 נאָכמ. קומט פאָר א פאַרלעזונג פון ד"ר ח. קנאַפּינג אין „ברית החשמונאים" (זאוואדזקאַ 29) א. ט. „די היסטאָרישע רעכט פון יודען אויף פּאַלעסטינאַ".

אחדות ישראל, ברית הנוער חשמונאים פילסודסקיעגאָ 66.

דערמיט מעלדען מיר, אז פרייטאָג צו-נאַכטס פּינקטליך 8 אָוונט קומט פאַר אַ קאָלעקטיווער רעפעראַט אויף דער טעמע „דער תהו-ובהו אויף דער רעליגיעז יודישער גאַס און דער וועג פון אחדות ישראל". רעפערירען וועלען פאָלגענדע ח"ח: רעד. י. קראַקאָווסקי, פּרעזעס ש. אַפּעלבוים, א. פישמאַן, י. איוואַנקאָוויצער, ז. בירנבוים א. אַ. שבת 3 נאָכמ. שיחות, מוצש"ק א רעפעראַט איבער אחדות ישראל אידעאָלאָגיע א. ד. ט. „רעליגיעזע צ"חרים אָדער תורה-שטאַטלער". נאָכ'ן רעפעראַט דיסקוסיעס. איינגאַנג אויף קרן-תל-חי שפּענדונגען.

אכטונג חברים פון „תנועת תורה ועבודה"

אלע חברים פון די אָרגאַניזאַציעס: החלוץ-המזרחי, בעלי-מלאכה דתיים, בני-עקיבא, השומר הדתי, בני-עקיבא כ"מ, צעירי-מזרחי און קבוץ-מוהליבר, ווערען אויפגעפאָדערט צו קומען צו דער פערזאַמלונג פון „מחלקת-החרדים". וועלכע קומט פאַר מוצאי-שבת, דעם 21 נאָוועמבער 6 אָוונט אין לאָקאַל פון „מזרחי" (זאַכאָדניאַ 63).

לערנט זיך א פאך!

אויף די פּראָפעסיאָנעלע לערן-וואַרשטאַטען פון דער געזעלשאַפט „אָרט" ווערען אָנגענומען איינשרייבונגען ביי פאָלגענדע פאַכען:

1. מעכאַנישע טריקאָטאַזש-אַרבייט
2. מעכאַנ..ע זאָקען-אַרבייט.
3. מעכאַנישע וועבעריי.
4. מעכאַניש שפּולען.
5. כוויטער-שטריקעריי.
6. הענטשקע-שטריקעריי.
7. פרויען-שניידעריי מיט צושניידען.
8. וועש-נייהען מיט צושניידען.
9. גאַרדעראָב-אַרבייט מיט צושניידען.
10. אָנדולאַציע. 11. מאַניקיור.

גאָזפלש. „אָרט", וואָלטשאַנסקא 27.

קיין ארץ-ישראל

דורך טריעסט און קאנסטאנץ.

שיפסקארטען

אויף הר-ציון און הר-כרמל.

פעקלעך קיין רוסלאנד

פּינקטליך און שנעל

ערלעדיגט

דאס וועלט-רייזע-ביורא

Union Lloyd

42 פּיעטריקאָווער 42

טעל. 107-87.

פון יודישען טעאטער אין פילהארמאניע

„די ציגיינערין", אָפּערעטע אין 3 אַקטען 10 בילדער פון ב. קוטשער, רעזשי — שלמה קוטנער, מוזיק — דוד בייגעלמאַן.

מיר האָבען אין פילהאַרמאָניע אַן אויסגעצייכנעט אָפּערעטען-אנסאמבל, וועלכער דאַרף אָבער האָבען אַ געהעריגען רעפּערטואַר.

נאָך די צוויי געשפּילטע אַמעריקאַנער פּיעסן האָט די טרופּע געפּרובט מיט אַ פּיעסע פון היימישען לעבען, געשריבען פון וואַרשאָווער זשורנאַליסט ב. קוטשער, די פּיעסע הייסט „די ציגיינערין" און איז איבערגעאַרבייט פאַר דער סצענע פון ב. קוטשערס צייטונגס־ראָמאַן אונטערן זעלבען נאָמען.

שטעלט זיך אַרויס, אַז דער אויסוואַהל איז נישט איבעריג געלונגען. עס איז א פּיעסע, וואָס בעהאַנדעלט דאָס לעבען פון דער אונטערוועלט און אין לאָדז האָבען די דאָזיגע פּיעסען ווייניג מזל. אונטער־וועלט פּיעסען, וועלכע האָבען זיך געהאַלטען אויף דער וואַרשאָווער יודישער ביהנע חדשים לאַנג זענען אין לאָדז נישט מאריך ימים.

ביי דער ציגיינערין איז קענטיג א סך מיה און אַרבייט. די רעזשי האָט זעהט אויס געלעגט גרויס האָפענונגען אויף דער פּיעסע, אַנדערש וואָלט מען נישט איינגעלעגט אַזאַ גרויסע מאָס אַבּ־סטרענגונג, ווי עס איז צו זעהען אין דעם שטיק. די דעקאָראַציעס און בכלל די גאַנצע אויסשטאַטונג, זענען סמנים פון א ברייטען פערמעסטען זיך.

וואָס קומט אָבער ארויס, אז די גאַנצע מיה האָט נישט געטראָפען אין פּינטעל אריין. די רעזשי האָט אָנגעגורט די לענדען ארויסצוברענגען וואָס מעהר בולט דראַסטיש : מאָמענטען, מיינענדיג דערמיט צו געווינען ערפאָלג, האָט זיך אָבער ארויסגעשטעלט אז די דאָזיגע דראַסטישקייט שטויסט אָפּ פון זיך און שאַפט א נישט גוטען טעם.

דער ספּור־המעשה, וואָס האָט אין זיך גענוג מאַטעריאל אויף צו מאַכען שטויבען אַנ'עולם, ווערט דאָ נישט ווי געהעריג אויסגענוצט. עס ווערט נישט געלעגט קיין אכט אויף האַנדלונג, באָר אויף סצענעס און דערצו נאָך, זענען איינציגע סצענעס אַביסעל געשמאַקלאָז, ווערט שוין במילא פערווישט א גוטער איינדרוק.

אזוי איז שוין מיט טעאַטער־שטיק — איין שלעכטע, אָדער נישט געלונגענע סצענע, קאָן אַמאָל אוועקהרגענען דעם גאַנצען גוטען שטיק, בפרט נאָך ביי אַזאַ לייכט-געוועבטע פּיעסע, ווי עס איז די „ציגיינערין". דאַרף מען נאָך מעהר זאָרגען נישט געשטרויכעלט צו ווערען מיט צופיל ביליגקייט.

די רעזשי האָט אָבער דאָ שוין איבערגעכאַפּט די מאָס. די פּיעסע וואָלט זיכער א סך געווינען, ווען עס וואָלטען ארויסגעוואָרפען געוואָרען אייניגע סצענעס און אַנדערע סצענעס וואָלטען בעאַרבייט געוואָרען אויף אַנ'אַנדערען אופן. דאָ איז נישט קיין פראַגע פון שונד, דאָ איז נאָר א פראַגע פון ארויסרופען א שלעכטען איינדרוק.

די מעשה מיט'ן דינסטמיידעל, וועלכע איז פערפיהרט געוואָרען דורך אַ זונדעל פון איהר באַלעבאָס און מיט יאָהרען שפּעטער פיהרט זי אויס א נקמה איבער איהר פערפיהרער מיט'ן פערפיהרען יענעמס יונגע טאָכטע", דורך איהר אייגענעם זוהן — וועגען וואָס זי ווייסט נישט — וואָלט געקאָנט זיין א גאַנץ וואוילע פּיעסע און אפשר נאָך אַנ'ער פאָלגרייכע, ווען מען פיהרט נישט אריין אהין אזוי פיל אונטערוועלט און מיאוסע אונטערוועלט סצענעס.

אפילו שלום אַש האָט אין היינטיגער צייט פערזוכט צו שפּילען זיין באמת מייסטערווערק „גאָט פון נקמה".

ווי געזאָגט איז דאָ אריינגעלעגט געוואָרען א סך מיה מצד דער רעזשי און אויך דער קאָמפּאָזיטאָר דיד בייגעלמאַן האָט אויסגעצירט די פּיעסע מיט אַ גוטע מוזיקאַלישע אילוסטראַציע, ער האָט דאָ געלאָזען אויסשפּילען ברייט זיין מוזיקאַלישען טאַלענט.

די פערשוינען זעגע אין דעם שטיק זעהר גוט געצייכענט.

שלמה קוטנער מאַכט א שיכור־סצענע, איז דאָס אַ מייסטער־שטיק פון אקטיאָרישען שפּיל, נישט אומזיסט ווערט ער אזוי בעגייסטערט אפּלאָדירט פון עולם, באַלד אויפ'ן אָרט.

אויך די אַרטיסטען : י. חאש, ע. טאָפּעל, ב. נחמה, א. גראָדנער, ק. קאַדיש, י. ביוורט, רי־באָווסקא, א. אידינאַ, ל. פאָווסקא, מ. פעטערמאַן, ע. רייכער א. אַ. שפּילען אָהן פאַרוואורף.

טעאַטער-מענש

Karol Foerster Łódź–tel. 142-82 Zamenhofa 23

RURY KAMIONKOWE DO KANALIZACJI
PŁYTKI TERRAKOTOWE do wykładania podłóg
PŁYTKI SCIANNE glazurowane białe i kolorowe
KLINKIER budowlany, posadzkowy i do licowania fasad.

טעאטער, מוזיק און פערוויילונג (קאָמוניקאַטען)

די אַמעריק. קינסטלער לוסי און מישאַ גערמאַן שפּילען די לעצטע 4 טעג „רחלים קינדער"

שוין צום 30-טען מאָל ווערט היינטיגען שבת צו-נאַכטס געשפּילט אין לאָדזער טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי" „רחל'ס קינדער" מיט די אַמעריקאַנער געסט לוסי און מישאַ גערמאַן צוזאַמען מיט'ן ספּעציעלען אַקטיאָרען-אַנסאַמבל פון וואַרשאַ. „רחל'ס קינדער" איז נישט סתם אַ פאַרשטעלונג. „רחל'ס קינדער" איז אַ פאַמיליען-שטיק און דערפאַר זעהט מען טאָקע יעדען אָוונט גאַנצע פאַמיליעס אין טעאַטער.

פון לאָדז פאָהרען די קינסטלער צוזאַמען מיט זייער אַנסאַמבל אויף אַ קליינעם טורנע, אויף וועלכען זיי זענען איינגעלאַדען געוואָרען אויף די גרעסערע פּראָווינץ-שטעט אין פּוילען און פאָהרען צוריק קיין אַמעריקאַ.

עס איז כדאי צו בעמערקען, אַז דעם היינטיגען פרייטאַג, שבת, זונטאַג, מאָנטאַג וועט געשפּילט ווערען „רחל'ס קינדער", דינסטאַג מיטוואָך אויף דעם ספּעציעלען פערלאַנג נאָך צוויי מאָל לוסי גערמאַן אין איהר קרוין-ראָל „מאַמע און שוויגער".

צו די יובל-פאַרשטעלונגען אין פילהאַרמאָניע

נאָכ'ן אָפּשפּילען 75 פאַרשטעלונגען פון „אַמעריקאַנער ליטוואַק", „מאַטקע פון סלאָבאָדקע" און „ציגיינערין" — האָט די דירעקציע בעשלאָסען צו געבען 3 יובל-פאַרשטעלונגען פון די אַלע דריי פּיעסען אין בעזונדערע טעג.

יעדע פּיעסע האָט צוגעצויגען אַ גרויסע צאָהל בעזוכער אַזוי, אַז דער „אַמעריקאַנער ליטוואַק" האָט געשלאָגען דעם רעקאָרד פון אַ סך ביז איצט געשפּילטע אָפּערעטען, דאָס זעלבע איז אויך געווען מיט „מאַטקע פון סלאָבאָדקע", וואָס האָט געהאַט אַ קאָלאָסאַלען ערפאָלג.

די לעצטע פּרעמיערע איז „די ציגיינערין", וואָס ווערט שוין געשפּילט צום 25-טען מאָל ביי אויספערקויפטע הייזער.

די אַלע דריי פּיעסען ווערען געשפּילט היינטיגען פרייטאַג, שבת און זונטאַג צום לעצטען מאָל, ווייל עס ווערט שוין געגרייט אַ 4-טע פּרעמיערע „די גאַליציאַנער מויד".

די פאַרשטעלונגען זענען צו פּראָפּאַגאַנדע-פּרייזען, אַזוי, אַז יעדער איז אומשטאַנד צו בעזוכען דעם איינציגען יודישען אָפּערעטען-טעאַטער אין פילהאַרמאָניע.

שבת און זונטאַג 4.30 אַ זייגער נאָכמיטאַג „די ציגיינערין".

דער „שיר"-כאָר גרייט זיך צו אַ קאָנצערט פון יודישע לידער

גאָר בקרוב וועט דאָס מוזיקאַלישע לאָדז האָבען דאָס פערגעניגען צו הערען אונזער בעריהמטען „שיר"-כאָר אין אַ גראַנדיעזען - קאָנצערט פון יודישע שאַפונגען, וועלכער וועט אויסגעפיהרט ווערען אין פילהאַרמאָניע אונטער דער ליטונג פון בעליבטען פּראָפ. י. פייווישיס.

אָווענד פון קאַמעראַל-מוזיק אין פילהאַרמאָניע

אונטערן פּראָטעקטאָראַט פון ענגלישען אַמבאַסאַדאָר און ענגלישען קאָמיטעט פאַר צוזאַמענאַרבייט מיט אויסלאַנד, קומט פאָר דינסטאַג דעם 24 ד. ח. אין פילהאַרמאָניע אַן אָווענד פון קאַמעראַל-מוזיק אויסגעפיהרט דורך טעלמאַ רייז (ווייאָלענטשעל) און דזשאָן הונט (פּיאַניסט).

Dr. **Wołkowyski**

ציגעל-נאָם 11, טעל. 238-02

ספּעצ. פאַר טריפּער, סיפיליס און הויט-קראַנקה. בעהאַנדלונג פון מענער-שוועכע

נעמט אָן פון 8—11 ביטאָג און 4—9 אָווענד

Doktór Z.

HENRYKOWSKI

ספּעציעל-אַרצט פאַר מענער - שוועכע, וועגערישע און הויט-קראַנקהייטען

טראַוגוטאַ 9, טעל. 262-98

נעמט אָן פון 8—1 און פון 5—9 אָווענד
זונטאָג פון 9 פריה ביז 12.30 מיטאָג
פאַר אונבעמיטעלטע -- לעטשניצע-פּרייזען

Dr. med. **L. Berman**

צעגעלניאַנאַ 15, טעל. 49-07

ספּעציעל־אַרצט פאַר מענער - שוועכע-בעהאַנדלונג און סעקסועלע בעראַטונג

נעמט אָן פון 8—11 און פון 4—8 אָווענד.
זונטאָג פון 9—1 פאַרמיטאָג

Dr. med. **Trepman**

ספּעציאַליסט פאַר טריפּער, סיפילים און הויט-קראַנקהייטען.
בעהאַנדלונג פון מענער-שוועכע.

זאַוואַדזקאַ 6, טעל. 234-12

נעמט אָן פון 8—11 נאָכמ. און פון 6—8 אָווענד.

Dr. **REICHER**

פּאָלודניאָווע 28, טעל. 201-93

ספּעציאַליסט
פאַר מענער - שוועכע - בעהאַנדלונג
סעקסועלע בעראַטונגען פון בסיכאָ - אַנאַליז
נעמט אָן פון 8—11 און פון 5—8 אָווענד.
זונטאָג און חגאות פון 9—2.

גיט נדבות אויף דער ווינטער־הילף פאר ארבייטסלאזע

קאנטא פ.ק.א.
נומער 70200.

שווערע באהן־קאטאסטראפע ביי זאקאפאנע

4 דערהרגעטע, 6 שווער און לייכט־פערוואונדעטע

קראקע, 19 (טעלעפאניש)
דער צוג וואס איז געגאנגען פון זאקאפאנע קיין קראקע, איז ארום 4 א זייגער נעבען כא־בובקע אראפ פון די שינעס. א וואגאן פון דריטער קלאס איז צושמעטערט געווארן. 4 פערזאן זענען דערהרגעט געווארן, דערונטער 2 מענער און 2 פרויען. 6 פערזאן זענען שווער פערוואונדעט און 8 לייכט.

די פאליציי פארנעמט זיך מיט פעסטשטעלען די נעמען פון די געהרגעטע. אויפן ארט פון דער קאטאסטראפע איז ארויסגעפאהרען א ספעציעלע קאמיסיע, וואס פארשט די סיבה פון דער קאטאסטראפע.

דער סיסטעם פון ווערבירען פרייוויליגע אין דער ענגלישער ארמעע איז בעדראהט

ערקלערט א ענגלישער מיניסטער

לאנדאן, 19 (פ.ס.)
רעדענדיג אין לארדען־הויז האט סטאנהאפ צווישען אנדערע געזאגט: דער בריטישער בעוואפ־נונגס־פראגראם איז אפהענגיג פון די בעוואפנונגען אין די אנדערע לענדער. מען דארף פערשטארקען די בריטישע לופט כוחות. איך מוז אנערקענען, אז ביי די איצטיגע בעדינגונגען איז דער סיסטעם פון וואלונטירען פרייוויליגע שטארק בעדראהט.

סטאנהאפ האט צוגעגעבען, אז דער פער־טיידיגונגס־צושטאנד פון מאלטא איז איצט נישט אזוי ווי ער איז געווען אזוי ווי אין פרגאנגענעם יאהר, אבער קיינער האט נישט געגלויבט — האט סטאנהאפ צוגעגעבען, — אז אונזערע היסטארישע פריינדשאפט מיט איטאליען קען דערשיטערט ווערען.

אפגעווארפען די אפעלאציע

פון 3 טויט־פערורטיילטע אראבער

ירושלים, 19 (יט"א טעל.)
דאס העכערע געריכט האט היינט, אלס אפעלאציאנס־אינסטאנץ בעטראכט די אפעלאציע פון דריי אראבער, וואס זענען פערמשפט געווארן צו טויט־שטראף פאר שיסען צו מיליטער און דערהרגענען א מיליטער־סערזשאנט און א פאליציאנט אין דער צייט פון די אונרוהען.

דאס געריכט האט אפגעווארפען די אפעלאציאנס־מאטיווען און אלע דריי טויט־אורטיילען בעשטעטיגט.

JAN KIEPURA

2־טע וואך פון גרויסען סוקצעס!!!

ווילענדיג ערמעגליכען די ברייטסטע שפערען פון פובליקום צו זעהען דעם דאזיגען ווינער רעוואלוציאנס־שלאגער מיט

„איך גלאנץ פון דער זון"

א.ג.

זענען געווארן פון היינט די פרייזן פערקלענערט פון 4—5 פון 80 אויף די אווענד־סעאנסען פון 1.09

PALACE

„דער קעניג פון די פרויען"

היינט און פאלג. טעג!

William Powell, Myrna Loy

וואונדערבארער פילם מיט א פרעכטיגער אויסשטאטונג. אין די הויפטראלען:

נישט קוקענדיג אויף דעם דאזיגען אויסגעהויבענעם טייערען פילם, זענען די פרייזען נישט געהעכערט

די פרייזען אויף אלע סעאנסען זענען פון 54 גר. אן — אנהייב פון די סעאנסען 4, 7 און 10 אווענד. שבת און זונטאג אנהייב 12, 4, 7 און 10 אווענד

קלאנג־קינא
CAPITOL
זאוואדזקא 16

פעלצווארן

רוימט די נייעסטע מאדעלן ווי אויך אלער ארט קירזשנער ארבייט פירט אויס אטבילוג

דאס קירזשנער־אטעליער R. Miller Piłsudskiego 56
ספעציאליטעט פוטער־היטלעך

מעטאל־בעטען
מאטראצען אלע ארט
קינדער־וועגעלעך

אין א רייכען אויסוואהל
וויזשימאטשקעס, אייז־קאסטענס, פעלד־בעטען פאטענט „Perfekt" א. ד. ג. קויפטמען
אמביליגסטען אין דער עלטסטער און רעעלסטער פירמע

J. B. WOŁKOWYSKI

עקזיסטירט פון יאהר 1896
פאבריקס־לאגער:
לאדז, נארוטאוויטשא 11
טעל. 70־137

געדענקט דעם אדרעס! כ'בעזיץ קיין שום פיליאס.
ספעצ. רעפעראטור־ווערקשטעל און לאקירער.

בעקומען אויסצייכענונג און א גאלדענעם מעדאל אויף די אויסשטעלונגען אין די גרעסטע שטעדט פון אייראפא און אין תל־אביב (ארץ־ישראל)

פאדערט אין אלע פארפומעריעס, אפטייק־סקלאדען און פערפומעריעס.
Fabr. Chem. - Kosm.
„Pharmachemja", Bydgoszcz.

KTO MEBLE FIRMY

Robert Schultz

(dawn. W. Thiede)

WIDZIAŁ—INNYCH NIE KUPI

Co je tak uwydatnia?

Naturalnie piękno fasonu oraz gruntowne solidne wykonanie fachowe.

Korzystaj więc z okazji i kup podczas sprzedaży przedświątecznej. Otrzymasz teraz te same meble po znacznie zniżonych cenach.

Łódź, skład fabryczny, Gdańska 112, tel. 142-65
skład wystawowy, Piotrkowska 90, tel. 263-25.

Instnieje od 1882 r. Złote medale: Niżnij Nowgorod 1896, Rzym 1926, Łódź 1936.

פעלצווארעץ

רוימט די נייע־טע מאדען ווי אויך אומארבייטונגען פירט אויס אמביליגסטען די קירזשנער־פראצעווניע

M. U. BINDER, Andrzeja 25 פראנט־געוועלב

Zastrzyki — Opatrunki — Dyżury

Dyplom. siostra-pielęgniarka

RÓŻA BECAKÓWNA

Piotrkowska 83, tel. 248-31

הילף און רפואה פאר ברוך־קראנקע

(רופטורען) אויף עוויוינקעל, גופעל ביי מענער, פרויען און קינדער, אויך פאר פערהרימונגען פון רוקענביין (הויקערס), פיס, שיפע פלייצעס און שמערצהאפטע פלאטפיס.

דאס ליידען איז נישט צו פערנאכלעסיגען. ווייל די פאלגען זענען פאר'ן לעבען ביטער און געפערליך. דורך מיין מעטאדע ערפונדענע ספעציעלע גומי־הייל־באנדאזשען, וועלכע האלטען צו די נויטסטע פערנאכלעסיגטע געפערליכע ברוכען און בעזייטיגען ראדיקאל מיט גאראנטיע אהן בלוטיגע אפעראציע. מיין ספעציאליטעט איז אויך: הייל־אפאראטען און גארסעטען געגען אלערליי פערקרימונגען, פערקרימטע פלייצעס, פוס, הויקערס ווי אויך שמערצענדע פלאט־פיס. פאר אמפוטירטע אינוואלידען אמעריקאנישע קונסט־פיס (סאלאן־ארבייט).

ביים אראפלאזען זיך פון מאגען, קישקעס, געבירמוטער, עמפפעהל איך ספעציעלע הייל־באנדאזשען לויט דעם סיסטעם פון פראפ. ד"ר גלענארד

דער אמת'ער בעריהמטער איז גאנץ פוילען פון אוניווערזיטעטס־פראפעסארען אנערקענט

אנערקענונגס־צייגניש און לויב־שרייבען האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע אוניווערזיטעטס־פראפעסארען:

Prof. Dr. Marischler, Prof. Dr. Barącz, Dr. B. Kielowski, Dr. Maksymiljan Münzer.

ספעציאליסט
Ortoped NATAN RAPAPORT

מיט 30־יעהריגער פראקטיק אין ווין, דייטשלאנד און האמבורג. נעמט אן פון 9 פריה ביז 1 און 3 ביז 7 אוונט

אין לאדז, פילסודסקיעגא № 23

פערזענליכקייט ערשיינען פון קרענקע ביי מיר איז אומבעדינגט נויטיג.

פערטרעטונג פון ד. פ.

Jos J. LEINKAUF, A. G. WIEN

פיהרט אויס איבערציהונגען אין דער שטאט און אויסער דער שטאט אין אייגענע מעבעל־וואגאנען.

די בעסטע בעדינגונגען.

איבערציהונגען און עקספעדיציעס נאך

ארץ־ישראל

אין געזאמעלטע וואגאנען ערלעדיגט שנעל און פינקטליך צו מעסיגע פרייזען

„POLSKI LLOYD"

Sp. Akc. oddział w ŁODZI, Narutowicza 13 tel centrala 250-15.

Palestine Shipping Co. Ltd.
Palestine and Egypt Lloyd Ltd.

פערטרעטונג:

Zakład zoologiczny

O. FOLKMAN

Łódź, ul. Andrzeja 7

(przy Piotrkowskiej) tel. 124-76

עמפפעהלט: הינט און ראסאחע קעץ, הארצער־קאנארקעס פון 10 זל. א. א. געמעהגליכע און נעפונצטע שטיינער, מכשירים צו באדען פייגל, מארפעקעס, פאפוגייען און פאפוגייקעס, פייגעל און עקזאטישע פישלעך, עסענווארג לעבעדיג און רויהע פאר פישלעך, שקווארימס און טעראריעס, זשוואלעך, שלאנגען א. ז. וו. נאשעכץ פאר קאנארקעס און פאפוגייקעס, טויבען און ראסאחע דרוב, אייערלעך פון ראסאחע דרוב הילגנגעס - מיסלען, פראשקעס - פלייגקעסט נעגען הערים פאר פייגעל און הינט, מעגעלעך פאר הינט און פאכטעניש צוזאמענגעשטעלטע מישונגען אלס עסענווארג פאר קאנארקעס און פאפוגייקעס. ס'ווערען אנגענומען אלערליי פייגעל א. ז. וו. צום אויספילען.

גרויסער אויסוואהל פון מכשירים צו פיש־פאנגען.

מעסיגע פרייזן! פאכמענישע בעדינונג

אכטונג אכטונג

100־טער מענשען

האבען זיך שוין איבערצייגט, אז די בעסטע היגיענישע טאפטשאנעס, מאזעטקעס און מאטראצען

ווי אויך פערשידענע טאפעציר־ארבייט זענען נאר צו בעקומען אין דער 1־טער לאדזער ווערקשטאט פון אויסגעצייכנעטע היגיענישע טאפטשאנעס און מאטראצען

א. „ZURMA"

איגה. ל. מרוז

Łódź, Cegielniana 58

telefon 178-21.

סאליד ע און פינקטליכע אויספיהרונג!

די ביליגסטע קוועלע

פון אלערלייט

נייע־מאשינען,

טיילען, נאדלען אז"וו איז ביי

Skład maszyn do szycia

Singer i Lachman

Łódź, Zydowska 2,
telefon 246-73.

„Praca" געז.

וואולטשאנסקא 21

נעמט אן איינשרייבונגען אויף קורס פון קראוועטען־מאכעריי, הענטשקעס מאכען, שידעלקעווען און דרוקען. די קאנצעלאריע איז טעטיק פון 9—1 און פון 3—7 נאכמ.

דאָקטוירים-אַפּטיילונג

ד"ר ל. שיפּמאַן
צוריקגעקעהרט
64 זאַכאָדניאַ 64
טעל. 106-72
פּראָנט 2-טער שטאָק.

Dr. med.
J. GOLDBERG
ספּעציאַליסט פאַר אויגען-קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
Śródmiejska 20, tel. 186-13.
נעמט אָן פון 11—1 און פון 7—8 אָוונט

DR.
H. GUTSTADT
אַקושער-גינעקאָלאָג
וואוינט יעצט
זאַכאָדניאַ 66, טעל. 129-52
נעמט אָן פון 9—11 פאַרמ. און 5—7 אָוו.

Dr. med.
P. KOTOK
CHOROBY WEWNĘTRZNE
przyjmuje od 5–7 wiecz.
Zeromskiego 44, tel. 114-25
POWRÓCIŁ.

Lek.-Dentysta
Helena Halpern
Narutowicza 2, tel. 170-96
צוריקגעקעהרט
נעהמט אָן א גאַנצן טאָג.

Dr. med. LEON FAMILIER
אינערליכע און קינדער - קראַנקהייטען
6. שערפּיעז 37 בענעדיקטאַ)
נעהמט אָן פון 5—7 נאָכמ.

כעמיש-באַקטעריאָלאָגישע
לאַבּאָראַטאָריום
פ. שאַץ, ראָדז
37 פּיעטריקאָווער

DR. MED.
MARKOWICZOWA
choroby skórne i weneryczne
MONIUSZKI 2
tel. 166-35
powróciła
Przyjmuje od 8—1 i od 3—8 wiecz.

Dr. med. J. PIK
נערוועז - קראַנקהייטען, נערוואַזיטעט
סעקסועלע שוואַכע
זגערזשער 24
נעמט אָן פון 12 ביז 1.
פּריוואַט אַל. קאָשטשושקי 27
נעמט אָן פון 5—7 אָוונט.

DR.
Michał URBACH
נערוועז און אינערליכע קראַנק.
הייטן און פיזיקאַלישע טעראַפּיע
נעמט אָן פון 1—2 און פון 5—7 נאָכמ.
Zawadzka 15 m. 6 tel. 148-83

Dr. W. MILLER
choroby wewnętrzne
spec. chor. Reumatyczne)
Sienkiewicza 40
telefon 146-11
przyjmuje od 4^{30}–7 wiecz.
Gabinet fizykalnej terapji.

Dr. med.
SZYMON GOLDRYNG
רענטגענאָלאָג
דורכליכטונגען און אויפנאַהמען
אין ערצטליכע גאַבינעט.
שווער-קראַנקע — אינדערהיים.
האָט זיך איבערגעציגען
אויף 6-טער שערפּיעז 7,
1. שט., פראָנט, טעל. 127-64.

Dr. med.
I. BETTE
ספּעצ. פאַר אינערליכע און קינדער-
קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
Piotrkowska 6, tel. 144-95.
נעמט אָן פון 8—11 און פון 4—6 אָוונט

Dr. med. H. HAMMER
האָט בעניינט די אויפנאַהמען
אַקושעריע און פרויען = קראַנקהייטען
11. ליסטאָפּאַדאַ 32, טעל. 128-39
בייגאַכט איינגאַנג דורך גדאַנסקאַ 12.
נעהמט אָן פון 3—7 אָוונט.

Dr. med,
Ignacy Grynberg
אינערליכע קראַנקהייטען
ספּעצ. פאַר האַרץ-קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
Cegielniana 17, tel. 174-15.
נעמט אָן פון 6 ביז 7 אָוונט.

וויכטיג פאַר
ברוך-קראַנקע

(רופּטורען) זאָווי פון פערקרימונגען פון רוקען-ביין (הויקערס), פּאַראַליזשען, ביין-שווינדזוכט, פּלאַטפוס און פערשידענע אנדערע פערקריפּלונגען-ליידענדע.
פאַר פערשידענע אַרט רופּטורען פערפּלטערטע און די געפערליכסטע ביי מענער, פרויען און קינדער ספּעציעלע אָרטאָפּעדישע הייל-באַנדאַזשען לויט מיין מעטאָדע היילן און בעזייטיגן ראַדיקאַל יעדן איינציגן ברוך.

ביי מאַגען און קישקע - זענקונג ספּעציעלע אינדיווידועל צוגעפּאַסטע לייב-הייל-באַנדאַזשען.
פאַר הויקערס ספּעציעלע גאַרסעטען און גלייכהאַלטערס.
נעגען ביין-שווינדזוכט ספּעציעלע אָרטאָפּעדישע אַפּאַראַטן פון אַלע סיסטעמען.
נעגען שמערצענדע פּלאַטפּים ספּעציעלע אָרטאָפּעדישע איינלאַגען לויט גיפּס-מאָדעלען.
נעגען קרומע אדערן ספּעציעלע גומי-שטרימף לויט מאָס.
קינסטליכע הענד און פיס
ספּעציעלע הייל-אָרטאָפּעדישע אנשטאַלט
ספּעצ. אָרטאָפּעד

א. פּעטריקעוויטש, לאָדז

9 פּיראַמאָוויטשאַ 9, טעל. 177-09 (פריהער אַלעינסקאַ
אַכטונג! קראַנקע מוזען זעלבסט ערשיינען.
טויזענטער דאַנקזאַגונגען קענען בעוויזען ווערען

Dr. med.
M. GLAZER
ספּעציאַליסט פאַר הויט-
און וועגערישע קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
ZACHODNIA 64, tel. 185-49
נעהמט אָן פון 12—2 מיטאָג און פון
7 ביז 8.30 אָוונט.
זונטאָג און חגאות פון 10—12 פרימאָג.

Dr. O. Łagunowski
specjalista
chorób wenerycznych,
seksualnych i skórnych
(Gabinet Roentgeno- i światło-
leczniczy)
PIOTRKOWSKA 70 tel. 181-83
Przyjmuje: od 8.30 do 10.30 rano, od 1-ej do 2.30 pp. i od 6 do 8.30 wiecz. w niedzielę i święta od 10—1.

Dr. med.
H. KRAUSKOPF
אַקושעריע און פרויען-
קראַנקהייטען
זגערזשער 15 טעל. 113-47
נעמט אָן פון 8.30—10 פריה און 4—8 אָוו.

Doktór
A. S. TENENBAUM
אינערליכע קראַנקהייטען
(ספּעציעל לונגען)
צוריקגעקעהרט
Piotrkowska 109
tel. 220-25.

ד"ר מעד.
שמעון גרינבערג
פּילסודסקיעגאָ 55
טעל. 168-58
נעמט אָן פון 12-1 און פון 5—7 אָוו.

Dr. B. Hurwicz
Choroby skórne i weneryczne
Piotrkowska 10
נעמט אָן פון 8—11 און פון 5—9 אָוו.
זונטאָג און יום-טוב — פון 8 1 ביטאָג

DR. MED. H.
Różaner
הויט, וועגערישע און סעקסועלע קראַנק.
NARUTOWICZA 9,
tel. 128-98.
נעמט אָן פון 9—1 פאַרמ. און פון 5—9

DR. MED.
G. GERSZTAJN
ספּעציאַליסט פאַר אויגען-קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
Traugutta 12, tel. 175-10
נעמט אָן פון 11—2 און פון 5—8.30 אָוו

Dr. med.
MORTKOWICZ
וואוינט יעצט אויף
Gdańska 42
Telefon 123-27.

Dr. med.
Rundstein
akuszer - ginekolog
POMORSKA 7, tel. 127-84
przyjmuje od 8—10 rano i od 4—8 w.

STARSZY FELCZER
T. OKNO
צוריקגעקעהרט
וואוינט יעצט: נאַרוטאָוויטשאַ 6.
טעל. 137-03.
נעהמט אָן א גאַנצן טאָג.

Doktór
Klinger
ספּעציאַליסט
פאַר וועגערישע, הויט, האָר
און סעקסואַל-קראַנקהייט
Andrzeja 2, tel. 132-28
נעמט אָן פון 9 ביז 11 פ. און פון 6 ביז 8 אָוו.

DR.
S. Kantor
ספּעצ. פאַר הויט און וועגערישע
קראַנקהייטען (מענער-שוואַכע)
90 פּיעטריקאָווער 90
טעל. 129-45
נעמט אָן פון 8—2 נאָכט. און פון 6—9 אָוו

Doktór
M. Kalisz
אָנגעהערונגט אין ראַסטאָק
צאָהן-אַרצט
סטאָמאַטאָלאָג - כירורגיע
פּיעראַצקיעגאָ 7 (עוואַנגעליצקאַ)
טעל. 108-26
אויפנאַהם-שעה'ן פון 3—7.

Dr. med.
GUSTAW KOHN
געוועזענער אַסיסטענט פון דעם גינעקאָלאָגישען קליניק אין פּאַריז.
ספּעצ פאַר פרויען - קראַנקהייטען
און שוואַנגערשאַפט).
ספּעצ. פון היילען אונפרוכטבאַרקייט.
נעהמט אָן אין לאָדז
פּילסודסקיעגאָ 51, טעל. 170-03
נעהמט אָן פון 8—10 און פון 4—8 אָוונט

לעטשניצע
פון דאָקטוירים-ספּעציאַליסטען
11 בזשעזשינער 11
טעל. 137-63.
עס נעהמען אָן פאָלגענדע דאָקטוירים:
ד"ר קויפמאַן, ד"ר דינענזאָן,
ד"ר רויטער, ד"ר שפּירא, ד"ר
נאַדעל, ד"ר י. איציקזאָן, ד"ר
סטופּאַי, ד"ר ראַבינאָוויטש-
גינזבורג, ד"ר שמירגעלד נערוועז-
קראַנקהייטען
און דענטיסטין סטאַראָפּאָלסקאַ.
וויזיטען אין שטאָט. אַלע אַרט מעדיצינישע הילף. קאַבינעט פאַר פיזיקאַלישער טעראַפּיע און רענטגען.
אַלע אַרט אימפונגען (נעגען דיפטעריט און אַנדערע).

ד"ר ראַבינאָוויטש-גינזבורג
אינערליכע קראַנקהייטען
נעהמט אָן פון 3—4.

לעטשניצע
פאַר וועגעריש קראַנקע
פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען
לאָדז, זאַוואַדזקאַ 1
טעל. 122-78
טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אָוונט.
וועגעריש-קראַנקע, מענערשוואַכע
און הויט-קראַנקהייטען
אַנאַליזען פון בלוט און אורין
די פערהיטונגס-סטאַציע
איז טעטיג א גאַנצען מעת לעת
פאַר פרויען א ספּעציעלער וואַרט-זאַל
א באַראַטונג 3 זל.

לעטשניצע
פאַר וועגעריש-קראַנקע
מענער - שוואַכע און הויט-
קראַנקהייטען
פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען
פּיעטריקאָווער 45
טעטיג פון 9 פריה ביז 9 אָוונט.
פרויען און קינדער נעמט אָן א פּריוואַט
טאָג פון 11-1 און פון 5-7 אָוונט.
א בעראַטונג 3 זל. ...

ספּעציעלע
לעטשניצע
פאַר פרויען-קראַנקהייטען
און אַקושעריע
ZGIERSKA 24
Dr. FELDMAN | Dr. PRAPORT
הוז 3 ביז 6 | פון 10 ביז 1

Dr, med.
P. Brau[n]
צוריקגעקעהרט
...עצ. פאַר טריפּער, סיפילים און
...ש - קראַנקהייטען, בעהאַנדלונג
פון מענער-שוואַכע
...נעלניאַנאַ 4, טעל. 100-57
...ט אָן פון 8—2 מיטאָג און פון 4—9 אָוו
...ספּעציעלער וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.
...א ונבעמיטעלטע—לעטשניצע-פּרייזען.

Dr. med.
M. TAUBENHA[US]
צוריקגעקעהרט
ספּעציאַליסט
...אַקושעריע און פרויען קראַנקהייטען
...היטונג נעגען שוואַנגערשאַפט
...זשער 11. טעלעפאָן 246-09
...אָן פון 8—9 פריה און פון 4—8 אָוו

...רעז, נאָז און האַלז
...ון לונגען-קליניק
מיט בעטען פון Dr.
Z. RAKOWS[KI]
...טריקאָווער 67, טעל. 127-81
...ט אָן שטענדיגע קראַנקע (צוועס
...ניע א. אז. וו. ווי אויך אַמבולאַטאָ
...פון 9-2 און פון 4-8 אָוונט
...די דער קליניק איז טעטיג
...רענטגען- גאַבינעט
...דורכליכטונגען און עלעקטראָ-טעראַפּיע

Dr. med
J. Nade[l]
...ציאַליסט פון אַקושעריע- און
פרויען-קראַנקהייטען
...ודשעיאַ 4, טעל. 228-92.
...אָן פון 10—12 און פון 5—7 אָוו.
...ר לעטשניצע בזשעזשינער 11
פון 12 ביז 1 ביטאָג.

Dr.
Wajnber[g]
...יאַליסט פאַר לונגען, האַרץ און
סקלעראָז קראַנקהייטען
...יעטריקאָווער 145
טעל. 126-02.
...אָן פון 9-10 פריה, 3-5 9-8 אָוו.

...ר העלער
...עצ. פאַר הויט און וועגערישע
...קהייטען און מענער - שוואַכע
...ראַוגוטאַ 8, טעל. 179-89
...אָן פון 8—11 און פון 4—8 אָוונט
זונטאָג פון 10—2 מיטאָג.
צוריקגעקעהרט
...פרויען — א ספּעציעלער וואַרטע-זאַל
...ר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פּרייזען

Dr. med. Niewiaż[s]...
...יאַליסט פאַר טריפּער, סיפילים און
...ס - קראַנקהייטען, בעהאַנדלונג פון
מענער - שוואַכע
...נדזשעיאַ 5, טעל. 159-40
פּראָנט, 1טער שטאָק
...אָן פון 8-11 און פון 5-9 אָוונט
...און יום טוב פון 9-1 נאָכמיטאָג.
...ציעלער וואַרטע - זאַל פאַר פרויען

Dr. med.
Z. DATYNE[R]
אוראָלאָג
...פאַר נירען בלאָז און אורין-קראַנק.
ZACHODNIA 59a, tel. 148[-..]
...אָן פון 9-11 און פון 6-8 אָוונט.
צוריקגעקעהרט

Dr. med.
E. WAJNBERGOWA
אויגען-קראַנקהייטען
Dr. med.
M. WAJNBERG
נערוועז-קראַנקהייטען
...האָבען זיך איבערגעצויגען אויף
LEGJONÓW 3 (Zielon[a])
tel. 172-20.

מיר עמפפעהלען דאמען, הערן און קינדער-
שיך
באמטע און קאלאשען, זאווי פון „RYGAWAR" פון

אין א גרויסען אויסוואהל פון בעסטער קוואליטעט צו צוגענגליכע פרייזען.
מיר מאכען אויפמערקזאם אויף דעם רייכען לאגער פון
ספארט-שיך
I. Windman i Syn, Piotrkowska 35, tel. 112-23. — ŁÓDŹ, —

Niemasz ponad MYDŁO „WYGODA"

פלאנג-קינא-טעאטער
PRZEDWIOŚNIE
זשעראמסקיעגא 74/76
(רוג קאפערניקא)
היינט און פאלגענדע טעג

וואונדער-שעהנער ליבעס-פילם
א. נ.
„רייץ"
וואס איבערשטייגט אפילו דאס אונפערגעסליכע „Marokko"
אין די הויפט-ראלען:
MARLENA DIETRICH
i GARY COOPER
פרייזען פון די פלעצער: I פל. 1.09, II פל. 90 גר., III פל. 50 גר., הנחה-קופאנען צו 70 גראשען.
אנהייב פון די סעאנסען 4 א זייגער נאכמיטאג, זונטאג 12 א זייגער בייטאג.

KINO TEATR
ADRIA
GŁÓWNA 1
אנהייב 5 א זייגער

היינט און פאלג. טעג
פראכטיגסטער פילם
פון פוילישער פראדוקציע
א. נ.
Straszny Dwór
לויט דער אפערע פון
STANISŁAW MONIUSZKO
פאספארטוס און הנחה-בילעטען אונגילטיג
פרייזען פון די פלעצער פון
54 גר.

KINO TEATR
METRO
PRZEJAZD 2
אנה' יב 4 א זייגער

קלאנגקינא-טעאטער
RAKIETA
שענקעוויטשא 40 טעל. 141-22

היינט און פאלג. טעג
FRANCISZKA GAAL
פרייליין לילי
אין די איבעריגע ראלעס:
Hans Jaray i Szöke Szakall
אין דער קאפיטאלער ארציפרעהליכער [...]
קאמעדיע, ס'ווערט געזונגען, גערעדט אויף [...]
אנהויב אין געוועהנליכע טעג 4 נאכמיטאג, זונטאג און יום-טוב — 12 [...]
אויפ'ן ערשטען סעאנס זענען אלע פלעצער צו 54 גר.

CORSO
אונגעוועהנליכער דאפעלטער פראגראם!
1) ROSE MARIE
גרעסטע פילם-אטראקציע מיט Jean. Mc. Donald, Nelson Eddy
אויסערן פראגראם: קלאנג-צוגאבע P.A.T. נאכסטער פראגראם: „דער הערשער פון קאליפארניען". אין דער הויפטראל [...] Trenkler
2) דער גרויסער פלא[...]
אין די הויפטראלען:
SPENCER TRACY i V. BRUCE.
אנהייב 4 נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג פריהמארגען-סעאנסען. פרייזען פון די פלעצער פון 50 [...]

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

פריוע פאסטענס

א קוואליפיצירטע שאכטעל-מאכערין ווערט תיכף געזוכט ביי קראנענבערג 28 p. strz. kan. 3.

שניידערינס אכטונג! נויטיג א קוואליפיצירטע שניידערין מיט א מאשין. געזיכערטע ארבייט, גוטע קליענטעלע. פילסודסקיעגא 54 פראנט 1-טער שטאק, וו. 9.

אין פויזען ווערט געזוכט א פעהיגער מענש פון דער גאלאנטעריע-מאנופאקטור בראנזשע. אפערטען אונטער Poznań 1 Poste Restante „IMPERJAL".

א קוואליפיצירטע טינקערין צו קארמעלען און פאקערין ווערט געברויכט אין דער שאקאלאד-פאבריק 11. ליסטאפאדא 14. צו מעלדען זיך פון 5—7 אוו.

א פרעבליסטין מיט קוואליפיקאציעס ווערט געזוכט פון זאפארט. בעמארצוגט מיט העברעאיש. זיך מעלדן זאוואדזקא 29 ביי שווארצאק.

א לערן-יונגע ווערט געברויכט צום שילער- און קינדער-גארדעראבען-אטעליער W. Hochman, Wólczańska 4, m. 9.

ראקאלען

אבצוגעבען א קליין צימערל צו א אנשטענדיגען קאוואליר פאר זעהר א ביליגען פרייז פיעטריקאווער 47 פראנט וו. 9.

1 גרויס צימער מיט 2 פענסטער, פראנט 1-טען שטאק איז אבצוגעבען צו ערפאהרען בזשעזשינער 11, 1-טען שטאק פראנט וו. 5.

צו פערדינגען א צימער פאר א סובלאקאטאר, פאדזשעטשנע 12, וו. 21.

א פראנט געוועלב אויף פיעטריקאווער 30 פון זאפארט צו פערדינגען טעלעפאן קלינגען 137-49.

א שטיב צו פערדינגען פאר א סובלאקאטאר צו ערפאהרען 11 ליסטאפאדא 24 וו. 9.

א שעהן צימער צו פערדינגען מיט א בעזונדערן איינגאנג ביי אנשטענדיגע מענשען פאר 2 יונגעלייט אדער פאר א פארפאל. צו ערפאהרען 11 ליסטאפאד 24, וו. 11.

אבצוגעבען א פענסטער מיט א נייהמאשין פאר א פריילין צו דער ארבייט ווי אויך אויך 2 פריילינס צו שלאפען, צו ערפאהרען פראנצישקאנער 9 טענעבוים.

א בעקוועהם ארט צו שלאפען פאר אנ'אשטענדיגען יונגערמאן ביי אנ'אינטעליגענט פארפאלק, צו ערפאהרען פעטריקאווער 17 3-טער הויף וו. 94.

א ווארם מעבלירט צימער מיט בעלויכטונג, פאר 1—2 יונגעלייט אדער פריליינט (א בעזונדערע איינגאנג) 1-טער שטאק, ביליג צו פערמיטען פון דעם 1-טען דעצעמבער 11 ליסטאפאד 42, וו. 8а.

לאזשי פאר 2 פריילייגס פולנאצנא 25 וו. 15.

אבצוגעבען אנ'ארט צו שלאפען פאר צוויי הערען. 11-טער ליסטאפאד 24, וואליגונג 3.

Dam odstępne za 1 pokój z kuchnią z wygódką i bieżącą wodą w czystym domu. Pożądane w centrum. Oferty pod „A".

פערשידענעס

צו פערקויפען 2 שפולמאשינען צו 12 וויגדען מיט גרויסע פאראפיןאפאראטען. ערקינדיגען זיך ביי דאווידאוויטש, פיעטריקאווער 69 פון 12 ביז 4 נאכמיטאג.

ס'איז געפינען געווארען א וועקסעל אויף 100 זל. אויסשטעלער Laura Szächter, Lwów, Serbska 2a zlecenie Ch. Lerer, Lwów, Turmańska 6.
אפצונעמען געגען אנאנס - קאסטען אין אדמיניסטראציע פון דער צייטונג.

איך זוך צו קויפען פאר קאסע אנ'אבער לאק 3 מעדים צו סוויטערס אין א גוטען צושטאנד. ערפאהרען סאלנא 9 לעמעל.

לערערין: גוטע פעדאגאגען ערטיילט אינטעריכט פאר ערוואקסענע אין פוילישע יודישע און דייטשע שפראכע צו זעהר מעסיגע פרייזען לאסמאן בזשעזשינער 15.

א מאדערן שלאפצימער, א קרעדענס, א רונדען טיש מיט שטיהל צו פערקויפען. צו ערפאהרען פיעטריקא'ער 123 וו. 11.

אזוי ווי מען האט ביי מיר צוגעגנב'עט א דאמען-בייטעל, אין וועלכען ס'האבען זיך געפינען א דאלארובקע נומ' 852354 און א פירטעל לאס פון דער 2-טער קלאס נומער 163003, ווי אויך אנד. קלייניגקייטען. אפצוברענגען געגען בעלוינונג צו זילבערבערג, נאוואמיעסקא 4.

אכטונג! די בעסטע און געשמאקהאפטסטע מיט א ג ע ן צו זעהר ביליגע פרייזען קען מען בעקומען נור אין בעוואוסטען היגיענישען רעסטאראן פון הערמאן לעווינסקי, פילסודסקיעגא 39, טעל. 169-94, פראנט, 2. שטאק.

בעקאנטמאכונג! אויפ'ן ווינטערסעזאן ווערט ווידער אנגענומען מענערהיטען צו וואשען און צו פאסאנירען נאר פאר 1 זל. קילינסקיעגא 28, פארמער.

א גוטע בערעטען-מאשין צו פערקויפען ביליג, קילינסקיעגא 18, וו. 30.

Zaginął miesięczny bilet tramwajowy na imię Rafała Parzenczwskiego na miesiąc listopad 1936. Znalazca zechce zwrócić takowy do Parzenczewskiego, Brzezińska 35 lub I. Bornsteina Piotrkowska 26.

Zaginiony został kwit kaucyjny z Elektrowni Łódzkiej za № 72564 na zł. 20.—na imię Joska Hersza Buchaltera.

צו פערקויפען שטאל'ס א סוויטערמאשין 9/70 אין בעסטען צושטאנד. צו ערפאהרען קאמיענגא 1, וו. 43.

Najelegantsze suknie ślubne i wieczorowe poleca nowootworzona wypożyczalnia sukien, po cenach niskich. Główna 42 poprzeczna oficyna I piętro.

וויכטיג פאר אלע! גרינדליכע און פראקטישע לעהרע פון בוכהאלטעריע, האנדלס-קארעספאנדענץ אריטמעטיק אויך מאשין-שרייבען. פרייזען צוגענגליכע. איינשרייבונגען און ביטשריפטען-ביורא פולנאצנא 9.

KUPCY — PRZEMYSŁOWCY! Przed nadmiernemi podatkami broni tylko prawidłowa księgowość. Zaprowadzam, prowadzę księgi handlowe. — F. WAKSMAN, tel. 238-91.

אין פערלויף פון 3 מאנאטען לעראיך די העברעאישע שפראך אין ווארט און אין שריפט מיט אלע כללים ודקדוקים, אויך מפטיר מיט א דרשה צו א בעל מצוה. פרייז צוגענגליך. מיין אדרעס: גדאנסקא 24, לעהרער א. איטקין.

ווישניאווא-גורא

ספעציעל ווינטער-וואוינונגען, קאמ[...] איינגעארדענט, ווי: עלעקטריש [...] וואסער, באדע-צימער און אלע בעקוו[...] ליכקייטען צו פערמיטען. צו ערפאהרען ביי א. יאקובאוויטש, פיעטריקאווער [...] טעל. 136-76 טעגליך פון 5—7 [...]

דער ביאלעבזשעגער רבי הרב הה[...] ר' מרדכי ירמי' שליט"א איז אין [...] שבת פרשת ויצא, שטייט איין [...] ביי זיינעם א חסיד בנימין [...] 52/30

JUBILER M. Kornblum, Piłsudskiego [...], tel. 255-76 (dawn. Południowa 8) [wyk]onuje roboty artystyczne p/g naj[now]szych wzorów zagranicznych. Ceny [do]stępne.

טושין-לאס פאדעמביצ. 2 [...] ביליג צו פערקויפען. גענויערס צו [...] פאהרען אין לאדז, לאגעוויניצקא [...] פארטער, אדער טעלעפ. 210-10.

Języka polskiego, arytmetyki han[dl]owej, korespondencji szybko i grun[tow]nie wyucza rutynowany nauczyciel. [...] starszych specjalny, praktyczny [kur]s polskiego wypróbowaną metodą. [Pio]trkowska 37, m. 11, front, III piętro, [g]odz. 8—10 wiecz.

שרייבען שעהן און שנעל [...] לערנט אויס דער בעוואוסטער קאליגר[...] ל. בערמאן אין 15 לעקציעס. אויך וו[...] אויסגעלערנט שרייבען א גוטען יודיש[...] בריף אין 20 טעג אפילו דעם וואס [...] גארנישט שרייבען. די עלטער שפילט [...] קיין ראלע. עלעיע 1-טער [...] ליפשיץ.

Ze wydawnictwo „Najer Folksblat". spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i P. Wajntraub. Redaktor odpowiedzialny: Chanon Kaufman
Czcionkami i druk. rotac. „Najer Folksblat". Piotrkowska 21.